

TÁJÉKOZTATÓ A KORMÁNY SZÁMÁRA

**A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
2022-BEN VÉGZETT MUNKÁJÁRÓL**

TARTALOMJEGYZÉK

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	3
2. AZ MTA HELYE A KUTATÁS, A FEJLESZTÉS ÉS AZ INNOVÁCIÓ HAZAI ÉS NEMZETKÖZI INTÉZMÉNYRENDSZERÉBEN, FOLYAMATAIBAN.....	8
2.1. Hazai és nemzetközi kutatás-fejlesztési háttér, tendenciák.....	8
2.2. Az MTA közfeladatainak teljesítéséről.....	18
2.3. Az MTA stratégiai programjai.....	33
2.4. Az MTA 2022-ben indult nemzeti kutatási programjai.....	36
2.5. Az MTA mint a nemzet tanácsadója: szakértői, kormányzati, önkormányzati munkát segítő tevékenység.....	37
2.6. Az MTA szakértő és koordináló szerepe a koronavírusjárvány elleni harcban és más, a magyar társadalom egészségének, egészségtudatosságának fejlesztése érdekében végzett tevékenységek.....	39
3. AZ MTA FINANSZÍROZÁSI ÉS MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI 2022-BEN.....	40
3.1. Az MTA fejezet főbb pénzügyi adatai.....	40
3.2. Az akadémiai vagyon.....	42
4. AZ MTA KÖZTESTÜLETÉNEK MŰKÖDÉSE 2022-BEN.....	46
4.1. Az MTA köztestülete.....	46
4.2. Elnöki bizottságok.....	48
4.3. Az MTA 2022. évi 195. Közgyűlése.....	52
4.4. Az MTA területi bizottságai.....	54
4.5. Középiskolai MTA Alumni program.....	56
4.6. Tudománydiplomácia, nemzetközi kapcsolatok.....	57
4.7. Fiatal Kutatók Akadémiája.....	62
4.8. Az MTA tudománytámogató tevékenysége.....	63
5. AZ MTA INTÉZMÉNYEI.....	71
5.1. MTA Könyvtár és Információs Központ.....	71
5.2. Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia.....	80
5.3. Az MTA jóléti intézményei.....	80
5.4. Az MTA Titkársága.....	82
5.5. Az MTA Művészeti Gyűjteménye.....	82
6. TUDOMÁNY ÉS TÁRSADALOM: A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNOSULÁSÁNAK BEMUTATÁSA.....	84
6.1. A Magyar Tudomány Ünnepe.....	84
6.2. Az MTA által indított és koordinált kutatások eredményeinek közzététele a nyomtatott és elektronikus sajtóban és a közösségi médiában.....	86
7. FÜGGELÉK.....	89
Az MTA tudományos osztályainak és bizottságainak munkája 2022-ben.....	89

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Magyar Tudományos Akadémia elnöke az akadémiai törvénynek (MTAtv.) megfelelően évente tájékoztatja a Kormányt az Akadémia munkájáról, valamint a gazdaság fellendítése és a magyar társadalom érdekében elért eredményeiről.

Az MTA szerepe 2019 szeptemberétől jelentősen megváltozott, mivel korábbi kutatóhálózata nélkül működik tovább. Jelen beszámoló ennek megfelelően az Akadémia köztestülete és intézményei munkáját mutatja be.

Az Akadémia szerteágazó feladatai sok szállal kapcsolódnak a hazai kutatás-fejlesztés intézményrendszeréhez és az egyetemekhez, programjaival, pályázataival pedig egyaránt támogatja az anyaországi és külföldi magyar kutatókat.

Az MTA küldetése és köztestülete

A Magyar Tudományos Akadémia – Széchenyi István alapítói szándékával összhangban – közel 200 éve folyamatosan megújulva szolgálja a nemzetet és az egyetemes tudományt. Az Akadémia célja, hogy hozzájáruljon az ország helyzetének és biztonságának erősítéséhez, valamint a magyar nép életfeltételeinek és képességeinek javításához, tudásának gazdagításához. 2019. szeptemberétől teszi mindezt már kutatóhálózat nélkül, de továbbra is a magyar tudományosság érdekében és képviselésében. Az MTA hazai és külső köztestülete a magyar tudósközösség egészét reprezentálja: az állami és a magánszektorban működő kutatóhelyek mellett a felsőoktatás tudományos minősítést szerzett oktatóit csakúgy, mint az élet más területein, akár az iparban vagy a közigazgatásban, közgyűjteményekben dolgozó, tudományos fokozattal rendelkező szakembereket. E közösségnek – a 2022. év végi adatok szerint – az anyaországban 17 355, határon túl pedig 1861 tagja van. A tudományos osztályoknak és – szélesebb körben – a köztestületi tagoknak fontos szerepe van az Akadémia munkájában, így az MTA stratégiai és nemzeti programjaiban, valamint rendezvényeiben. A tudományos osztályok jelentőségének megnövekedésével, a testületek elnökeinek – az Elnökség tagjaiként – meghatározó szerepe van az Akadémia minden érdemi döntésében. Nemcsak szószólói, hanem katalizátorai is tudományterületük közéletének.

Az Akadémia 2022. évi májusi 195. rendes Közgyűlése

„A külső környezet és benne az Akadémia helyzetének változása egyfajta kényszert jelentett a megújulásra, de az MTA következetesen kezdeményező félként tudott fellépni, és most sokkal inkább saját sorsának kovácsa, mint két évvel ezelőtt volt” – mondta az MTA 195. Közgyűlésén tartott elnöki beszámolójában Freund Tamás.

Az Akadémia elnöke tájékoztatott arról, hogy az Akadémia költségvetési támogatása 2021-ről 2022-re 7,3 milliárd forinttal bővült. Kiemelte, hogy a Lendület-pályázatnak az Eötvös Loránd Kutatási Hálózattól¹ visszakapott 3,4 milliárd forintos összegével együtt megkétszereződött a támogatás, ami az Akadémia történetében páratlan növekmény. A jelentős többlettámogatást elsősorban 2022-ben induló, társadalmi és nemzetstratégiai prioritásokhoz kapcsolódó, új kutatási programokra kívánja fordítani az Akadémia. Így három nagy nemzeti program kezdte meg a működését: a **Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program** olyan kutatásokat fog támogatni, amelyek nyelvi örökségünk egész történelmi településterületünkre kiterjedő megőrzésére, másrészt a modern technológiák anyanyelvünk művelésének szolgálatába állítására irányulnak; a **Fenntartható Fejlődés és Technológiák Nemzeti Program** célja a stratégiai jelentőségű technológiák és a

¹ 2023. szeptember 1-jétől Magyar Kutatási Hálózat (angolul Hungarian Research Network, rövidítve HUN-REN) lett a neve.

fenntarthatóság összehangolása; és a **Nemzeti Agykutató Program 3.0.** fő törekvése az agy ép és kóros működésével összefüggő társadalmi szükségletek mielőbbi kielégítése a tudományos kiválóságra alapozva. A nemzeti programokra 2022-től kezdve összesen évi hárommilliárd forint akadémiai költségvetésbe beépülő támogatást biztosít a kormány. Az Akadémia elnöke és a kormányfő közötti megállapodás alapján a három nemzeti kutatási program kiegészül egy Poszt-Covid-stratégia kidolgozására irányuló, nem kutatási nemzeti programmal is.

A Közgyűlést megnyitó ülésen a kémiai Nobel-díjas (2004) **Avram Hershko**, magyar származású, Izraelben élő tudós tartott előadást, „Roles of the ubiquitin system in health and disease” címmel.

A 2022. évi **Akadémiai Aranyérmét** a Magyar Tudományos Akadémia elnöksége **Szemerédi Endrének**, az MTA rendes tagjának, Abel-díjas matematikusnak, a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet kutató professor emeritusának adományozta.

A Közgyűlés második napján került sor az Akadémia új tagjainak megválasztására, majd tudományos előadások hangzottak el. „Késni pontosan – rezgések, hullámok és gépeink hatékonysága” címmel először **Stépán Gábor**, az MTA rendes tagja, majd „Tükör által homályosan: a DNS rejtett titkai” címmel **Vértessy Beáta**, az MTA doktora tartott előadást. Az Aranybulláról és történetéről **Zsoldos Attila**, az MTA rendes tagja, az építészet szépségéről pedig **Sylvester Ádám** DLA, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja beszélt.

Az MTA 195. Közgyűlésének részeként tartották meg a **Fiatalkutatók Fórumát**, amelyen a Fiatalkutatók Akadémiája „Fiatalkutatók az akadémiai pályán” című, 2021. évi felmérésének eredményeit is bemutatták, valamint a **Külső Tagok Fórumát**, amelyen átadták az Akadémia határon túli magyar tudományos élet képviselőinek adományozott díjait.

Az egyéni és az intézményi kiválóság mérése: az MTA doktora cím és az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés

Az MTA Doktori Tanácsa által odaítélt **MTA doktora** cím fontos szerepet játszik a magyar tudományos minősítésben: az MTA doktorai saját tudományterületük legeredményesebb kutatói közül kerülnek ki, kutatásaik és tudományszervező munkájuk révén a hazai kutatás és felsőoktatás vezető szereplői. A cím odaítélésének szigorú követelményrendszerét folyamatosan újítják meg a tudományos osztályokkal szoros együttműködésben a legmagasabb elvárásoknak megfelelően. Az **MTA Doktori Tanácsa 2022-ben 82 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.**

A Magyar Tudományos Akadémia évtizedek óta működteti az MTA doktora cím odaítélésének rendszerét az egyéni kutatói kiválóság értékelésére. Az **MTA Kiváló Kutatóhely** minősítés megalapításával a tudományos kiválóság elismerését – Freund Tamás, az MTA elnökének kezdeményezésére – az Akadémia kiterjesztette a tudományos intézményekre is, ami **új fejezetet nyit a magyar tudományos teljesítmény értékelésében.**

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 2019. szeptember 1-jétől hatályos módosítása nyomán a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) közfeladatává vált a tudományos tevékenységet végző intézmények felkérésre történő értékelése.

Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés megszerzésére 2021-ben első ízben meghirdetett pályázat lezárására 2022-ben került sor.

A Magyar Tudomány Ünnepe 2022-ben

A tudomány népszerűsítésének kiemelt akadémiai rendezvénye minden évben a **Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ)**, amelynek programjait 2022-ben a **korábbi éveknél is nagyobb érdeklődés** kísérte. 2022-ben a 19. MTÜ magyarországi és külföldi programjait a járvány lecsengését követően a korábbiakban bevált hibrid módon rendezték meg, azaz – hasonlóan az

előző két évhez – előben közvetítették, ugyanakkor ismét számíthattak a közönség személyes jelenlétére is **az MTA Székházban megtartott 64 eseményen**. A székházbeli rendezvényeken kívül több mint 180 eseményre került sor országszerte és határon túl, ez alkalommal **„Tudomány: út a világ megismeréséhez”** mottóval. A témák között előtérbe kerültek a megújuló energiaforrásokkal, a biodiverzitás csökkenésének hatásaival és az ukrajnai háború következtében kialakult, számos területet érintő válsággal kapcsolatos kérdések.

2022-ben is megvalósult számos olyan **kommunikációs szempontú, koncepcionális és technikai fejlesztés**, amely az „MTÜ-brand” erősítését, valamint a nagyközönség hatékony elérését szolgálja. Különösen a 2022-ben debütáló, a YouTube videómegosztó felület elvárásaihoz mind vizuális, mind tartalmi szempontból jobban alkalmazkodó **Tudományünnep+** előadásai vonzottak különösen sok érdeklődőt, köztük jelentősen **megnőtt a fiatalabb korosztályba tartozók száma**.

Elindultak az Akadémia nemzeti programjai

Freund Tamás elnökjelölti koncepciójában 2020 januárjában vetette fel akadémiai nemzeti programok indítását, ami megválasztásával az elnöki program kiemelt elemévé vált. A programok megvalósítására – a Kormánnyal való sikeres egyeztetéseket követően – 2022-ben nyílt lehetőség az MTA számára biztosított évi 3 milliárd forint összegű, „beépülő” költségvetési támogatással.

Három nagy nemzeti program kezdte meg a működését: a **Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program** 4 alprogramja, a **Fenntartható Fejlődés és Technológiák Nemzeti Program** Fenntartható technológiák alprogramja és a **Nemzeti Agykutató Program 3.0**. Működésük időtartama négy év, összes támogatásuk 8,6 milliárd forint.

Az MTA stratégiai programjai

2021-ben is sikeresen működtek az MTA hálózati együttműködésre épülő **stratégiai programjai** és testületei.

A Magyar Tudományos Akadémia 2016-ban határozott a **Nemzeti Víztudományi Program** megkezdéséről. A program részeként javaslatot tett arra, hogy az MTA koordinálásával induljon el a Nemzeti Víztudományi Kutatási Program a Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv) tudományos alapjainak biztosítására és a víztudományi kutatások nemzetközi élvonalba emelésére. Az Elnökség 53/2019. (IX. 24.) számú határozatában kijelentette, hogy a víztudományi programot az Akadémia hosszú távú, stratégiai jelentőségű feladatának tekinti.

A 2022. év során – a hosszú Covid19-járvány következtében elmaradt rendezvények után – több tudományos eseményt sikerült megszervezni:

Az Academia Europaea (AE) Budapest Knowledge Hub – amelynek tudományos igazgatója Lovász László, az MTA korábbi elnöke – Duna Filmklub rendezvénysorozatát indította: elsőként az AE Budapest Hub és az MTA Nemzeti Víztudományi Program közös szervezésében mutatták be a **„Dunavirág mentőakció (Operation Mayfly)”** című magyar dokumentumfilmet (2022. március 10.), majd a vetítés után kerekasztal-beszélgetésre került sor. A **„Tudatos és fenntartható vízhasználat a gyakorlatban”** című (2022. május 25.) konferencia azokat a gyakorlati feladatokat kívánta bemutatni, amelyekben a tudósok és a vállalkozók együtt keresnek megoldást egy-egy vízügyi problémára, legyen az halászat, öntözés, vízgazdálkodás, ivóvíztisztítás vagy éppen a turisztikai jelentőséggel bíró Tisza-tó szabályozása.

A Magyar Tudományos Akadémia elnöke 2021. március 24-én hirdette meg a **Közoktatás-fejlesztési Kutatási Pályázatot** a korábbi Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program kiterjesztett folytatásaként. A pályázat céljait tekintve nem változott lényegesen, de az új pályázati felhívás

egyértelműbbé tette, hogy az MTA olyan tudományos kutatómunkát támogat, amelynek eredménye elsősorban rangos publikációkban mérhető.

2022-ben az MTA elnöke évi 100 millió forint összeggel megemelte a Közoktatás-fejlesztési Kutatási Program költségvetését, így lehetőség nyílt egy új pályázat kiírására. A 2022. májusban harmadik alkalommal meghirdetett pályázatra 14 érvényes pályamunka érkezett. Közülük a beérkezett nemzetközi anonim bírálatok alapján a Bírálóbizottság 7 pályázat támogatását javasolta az MTA elnökének, összesen évi 76 millió forint értékben.

A **Világgazdasági Tudományos Tanács** (VTT) akadémiai, egyetemi, vállalati és kormányzati szervek szakértőit tömöríti és törekszik a kormányzati, politikai érdekeken túllépve, az általa vizsgált kérdéseket a maguk komplexitásában közelíteni, ezáltal biztosítani az össznemzeti érdekeknek megfelelő válaszok kialakítását. 2022-ben a világgazdaságnak komoly kihívásokkal kellett szembenéznie és a Tanács igyekezett a fókuszba került témákat negyedévente napirendjére tűzni.

A 2022. évben megvitatott témákat kötetbe szerkesztve *Trendek és Töréspontok IV.* címmel 2023. májusban adta közre az Akadémiai Kiadó. A rendezvények videófelvételei megtekinthetők az Akadémia honlapján, az mta.hu-n, ezáltal az előadások anyagai mindenki számára elérhetőek.

A kutatói kiválóság támogatása: a Lendület program és a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj

A Magyar Tudományos Akadémia 2009-től működő **Lendület programja** a hazai fiatal kutatóbázis erősítését tűzte ki célul, nemzetközi szinten is kimagasló teljesítményű kutatók és kiemelkedő fiatal tehetségek külföldről történő hazahívásával, illetve itthon tartásával.

A program keretében a 2022. évet megelőzően 204 Lendület-kutatócsoport alakulhatott meg. A 2022. évi pályázat nyerteseiként 19 pályázó alakíthatott kutatócsoportot, amelyek öt éven keresztül átlagosan évi 40 millió forint támogatással működhetnek. A 2022. év végén összesen 82 Lendület-kutatócsoport volt aktív.

A Magyar Tudományos Akadémia 1997-ben alapított, teljesítmény-központú, magas presztízsű, országos ösztöndíja a **Bolyai János Kutatási Ösztöndíj**. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat, amelynek célja a kiemelkedő kutatási-fejlesztési teljesítmény ösztönzése és elismerése, az MTA elnöke által felkért és az MTA köztestületi keretei között működő Kuratórium nyilvános pályázati rendszerben évente egyszer ítéli oda. Az ösztöndíjra 45. életévüket még be nem töltött, tudományos fokozattal rendelkező, de MTA doktora címet még nem szerzett személyek pályázhatnak. A pályázat valamennyi tudományterületen, illetve tudományágban benyújtható.

2022-ben az ösztöndíjra pályázók esetében bevezetésre került a gyermekek után járó korkedvezmény a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjról szóló 156/1997. (IX. 19.) Kormányrendelet módosításával. **2022-ben 740 érvényes pályázat érkezett** az MTA Titkárságára, **az ösztöndíjat 153 pályázó nyerte el**, ez 20,6%-os nyerési arányt jelent. A Kuratórium 2022-ben **tizennégyet** ítelt oda a legkiválóbb eredményeket elért ösztöndíjasoknak.

A tudományos pálya népszerűsítése – a Középiskolai MTA Alumni program

2020-ban indította el az MTA elnöke a **Középiskolai MTA Alumni programot**, amelynek keretében – a mára kutatóvá érett volt diákok segítségével, egykori alma materükhöz fűződő kapcsolataikra építve – szándékozik közelebb vinni a legfogékonyabb generációhoz, a középiskolás fiatalokhoz a tudományos gondolkodás értékeit, a felfedező kutatás örömeit tudomány-népszerűsítő előadások és az azokat követő beszélgetések formájában. Az Akadémia elnöke felhívására a köztestület csaknem 1700 tagja jelentkezett a programra, vállalva, hogy akár saját középiskolájában, akár más hazai vagy határon túli középiskolában tart előadást.

2022 októberében az Akadémia a Középiskolai MTA Alumni Program keretében tanulmányi versenyt indított 14–18 éves diákok számára a klímaváltozás és a fenntarthatóság témaköreire fókuszálva. A versenyre 686 háromfős csapat jelentkezett hazai és határon túli középiskolákból. A verseny nagy népszerűségének köszönhetően további több mint 150 iskola csatlakozott a programhoz, amelyben így már 273 közép fokú oktatási intézmény vesz részt.

Pályázat gyermek nevelő kutatók támogatására

A Magyar Tudományos Akadémia a gyermeket nevelő kutatók tudományos előmenetelének elősegítése érdekében 2022-ben negyedszer írt ki pályázatot, két kategóriában: az I. kategóriában az MTA doktora cím megszerzéséhez szükséges értekezés megírásának támogatása, míg a II. kategóriában a tudományos eredmények publikálásának támogatása a cél.

A pályázat keretében az I. kategóriában bruttó 2 400 000 forint, a II. kategóriában 1 200 000 forint összegű vissza nem térítendő ösztöndíj-támogatás volt elnyerhető, amelyet a kedvezményezett egy év alatt vehet igénybe.

A 86 érvényes pályázatból, az MTA Titkársága költségvetéséből elkülönített 50,4 millió forintot keret 28 pályázat támogatását tette lehetővé, amihez a fejezet 2022-ben központi többlettámogatást kapott.

A határon túli magyar kutatók és tudományos műhelyek támogatása

Az MTA kiemelt közfeladata a határon túli magyar tudomány támogatása és a képviselőivel való kapcsolattartás, aminek a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (MTK EB), valamint a **Domus Hungarica Scientiarum et Artium magyarországi ösztöndíjprogram** kuratóriuma (Domus kuratórium) által, a Határon Túli Magyarok Titkársága (HTMT) adminisztratív közreműködése révén tesz eleget.

Két év kihagyás után 2022-ben újra megjelent a Domus nemzetközi konferencián való részvételt támogató pályázata, amellyel az Akadémia támogatni kívánja a külföldi kutatók szakmai munkásságát, nemzetközi szakmai beágyazottságát azzal, hogy **idegen nyelvű előadások megtartásának** támogatásával segíti aktív bekapcsolódásukat a nemzetközi tudományos életbe. A rendelkezésre álló 3 millió forintból 12 kutató konferencián való részvételét támogatta a Domus Kuratórium.

2022-ben új pályázati kategória jelent meg a Domus ösztöndíjrendszer keretében, az ún. **alkotói pályázat**. A pályázatra jogosultak köre az Akadémia Kárpát-medencében élő külső tagjai és az Akadémia Kárpát-medencében élő köztestületi külső tagjai, akik legalább 7 éve főállású oktatói vagy kutatói munkakörben dolgoznak.

Az Akadémia könyvtára alap- és országos feladatai

Az Akadémia az **MTA Könyvtár és Információs Központ** (MTA KIK) hagyományos közgyűjteményi funkcióján túl két országosan kiemelt könyvtári szakmai programot is megvalósít: működteti az **Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Programot** (EISZ), amely az anyaországi és a külföldi magyar kutatóhelyek számára teszi lehetővé a nemzetközi tudományos publikációs adatbázisok elérését, valamint a **Magyar Tudományos Művek Tárát** (MTMT), amely a hazai tudományosság alapvető publikációs és hivatkozási adatbázisa. Szintén az MTA KIK szervezeti egységeként működik az **Akadémiai Levéltár**, amely őrzi és rendszerezi az MTA valamennyi részlegének és intézményének 1950 óta keletkezett hivatali iratanyagát.

Az MTA KIK **Tudománypolitikai és Tudományértékelési Osztálya** (TTO) a tudomány-, illetve bibliometria, valamint a kutatásértékelés és -monitoring hazai központja, amely párhuzamosan végez szolgáltatási és kutatási tevékenységet. Elsődleges feladata az MTA

döntéshozatali és értékelési rendszereinek, vezetői fórumainak, szervezeteinek, intézményeinek informálása szakszerű elemzési szolgáltatások, rendszeres vizsgálatok és adatszolgáltatás révén, de országos, illetve nemzetközi hatókörű feladatokat is ellát.

Pénzügyi feltételek

A **2022. év a Magyar Tudományos Akadémia és az MTA fejezet intézményei** számára költségvetési, gazdálkodási szempontból a veszélyhelyzet miatt szintén kihívásokkal teli év volt. A fejezet 2022. évi költségvetése biztosította az MTA és intézményei számára a szakmai feladatellátás forrásait, de az évközi jogszabályi változások és a helyzethez való alkalmazkodás számos esetben új működési és gazdálkodási feladatmegoldást tett szükségessé.

Az MTA 2022. évi **költségvetési adatainak elemzése** alapján a következő főbb megállapítások tehetők:

- Az MTA fejezet **Országgyűlés által 2022. évi jóváhagyott költségvetési támogatása 20 941,8 millió forint** volt, amely az előző évi sinthez képest jelentősen, több mint kétszeresére növekedett. Ebből az MTA fejezet irányítása alatt maradó költségvetési szervek (intézmények) támogatása 12 383,3 millió forint, a fejezeti kezelésű támogatás összege 8 558,5 millió forint volt. A fejezeti kezelésű előirányzatok fejezeti kezelésű támogatásként döntően pályázati úton elnyerhető támogatásként kerülnek felosztásra. A fejezet **tervezett kiadása 28 765,7 millió forint volt, míg a tervezett saját bevétele előző évhez képest 13,4%-kal 7 823,9 millió forintra nőtt.**
- A **tényleges felhasználási adatok** alapján 2022-ben a fejezet kiadása **27 072,4 millió forint**, amelyhez **16 019,6 millió forint** költségvetési támogatást használt fel. Tényleges saját bevétele **11 676,7 millió forint** volt, amely 49,2 %-kal magasabb a tervezettnél.
- A fejezet **2022. évi összesített alaptevékenységi maradványa** (tárgyévben fel nem használt pénzeszköz) **1 594,4 millió forint** volt, amely teljes mértékben intézményi maradvány volt.
- A fejezet irányítása alatt lévő intézményekben foglalkoztatottak átlagléttszáma 2022-ben **480 fő** volt.

2. AZ MTA HELYE A KUTATÁS, A FEJLESZTÉS ÉS AZ INNOVÁCIÓ HAZAI ÉS NEMZETKÖZI INTÉZMÉNYRENDSZERÉBEN, FOLYAMATAIBAN

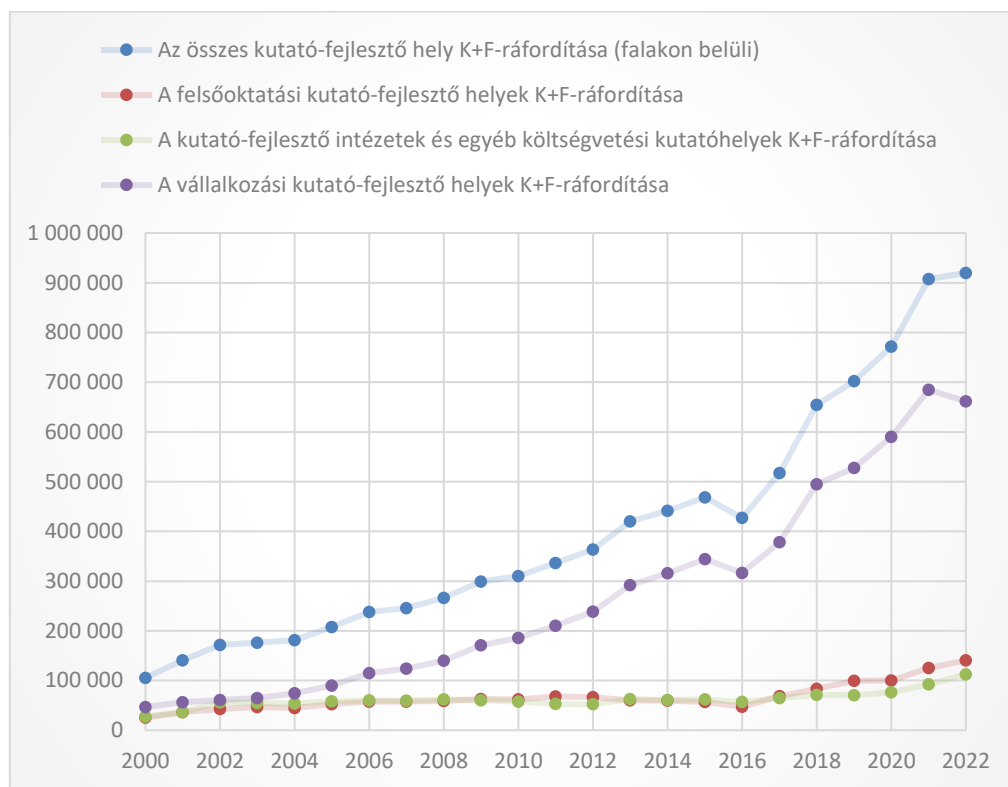
2.1. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KUTATÁS-FEJLESZTÉSI HÁTTÉR, TENDENCIÁK

(Készült a Központi Statisztikai Hivatal 2022. évi kutatás-fejlesztési jelentése, a Magyar Rektori Konferencia, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal és a Kulturális és Innovációs Minisztérium anyagai alapján.)

A kutatás és fejlesztés támogatása régóta az Európai Unió egyik stratégiai prioritása. Ennek érdekében a ráfordítások hányadának növelését tűzték ki célul minden tagállam számára. Az Európai Unió 2000-ben elfogadott lisszaboni döntésében fogalmazta meg a célkitűzést, amely szerint egy évtized alatt a tagállamok K+F-ráfordításait a bruttó hazai termék (GDP) 3%-áig emelik fel, ezáltal lehetővé téve a kontinens versenyképességének megőrzését. A kutatás-fejlesztésbe investált összegek nagysága a stratégia által megkívánt szintet a tagállamok döntő részében, így Magyarországon sem éri el. 2021-ben a 900 milliárd forint kutatás-fejlesztésre fordított összeg a magyar GDP 1,64%-át tette ki, azonban a KSH adatai szerint (<https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#kiadvany/kutatas-fejlesztes>) 2022-ben ez az összeg nemzetgazdasági szinten közel 882 milliárd forint volt, ami a bruttó hazai termék 1,33%-a és csak

kevésbé haladja meg a 2017-es értéket. Az EU és a tagállamok számára rendkívüli kiadásokat okozott az orosz-ukrán háború, amely hatással volt a költségvetési kiadásokra, azok szerkezetére.

A KSH adatai szerint a K+F-ráfordítások 72%-át, közel 632 (az NKFIH adatai szerint 661,2) milliárd forintot a vállalati kutatóhelyeknél, további 16%-át (az NKFIH szerint 15%-ot), 138 milliárd forintot a felsőoktatásban, 13%-át (az NKFIH szerint 12%-ot), 112 milliárd forintot pedig az államháztartási szektorba tartozó kutató-fejlesztő intézeteknél és egyéb költségvetési kutatóhelyeknél költötték el.

1.ábra: A kutatás-fejlesztési ráfordítások (falakon belüli) pénzügyi forrásai szektoronként (millió forint, 2000–2022)

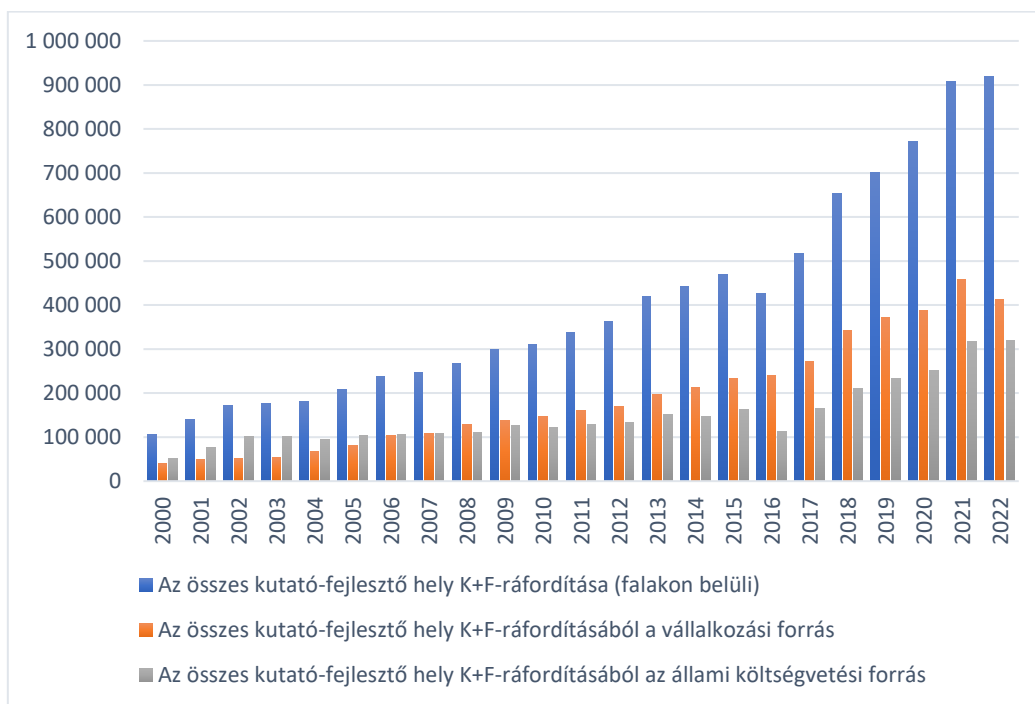
(Az adatok forrása: https://www.ksh.hu/stadat_files/tte/hu/tte0011.html)

A kutatóintézetek és a felsőoktatási kutatóhelyek volumenében egyre több forrást használhattak fel mind 2020-hoz, mind 2021-hez képest. Csak a vállalati szféra K+F költségei mérséklődtek kis mértékben 2022-ben az előző évhez képest (2021-ben 684,7 milliárd forint).

2022-ben az **állami költségvetési források** nagyságrendileg **nem változtak** az előző évhez képest (2021: 318,3 milliárd forint, 2022: 318,5 milliárd forint), míg 2020-hoz képest jelentősen nőttek (250,5 milliárd forint). A **külföldi források** – ami magába foglalja a közvetlen EU-s támogatásokat és a külföldi vállalati forrásokat – **volumene is jelentősen nőtt 2022-ben** (180,5 milliárd forint) az előző évhez (2021-ben 125,2 milliárd forint) képest. Egyedül a **vállalkozói források csökkentek** a 2021-es 458,9 milliárd forintról 413 milliárd forintra a 2022-es adatok szerint.

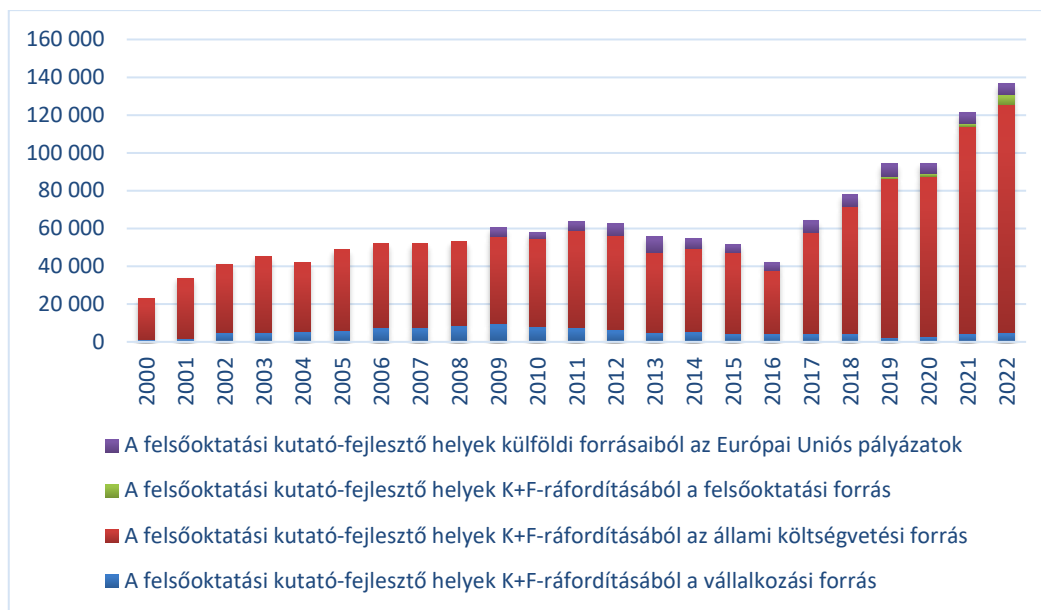
A **kutatóintézetek K+F-ráfordításait** illetően az állami költségvetési források összege 2022-ben az előző évhez képest 23%-kal nőtt. (A kutatóhelyek egy részében és az alapítványi fenntartású egyetemeken nőttek a kutatói/oktatói bérek is.) Ezzel párhuzamosan **nőtt a vállalati forrás is a kutatóintézetekben**, de jóval szerényebb mértékben, 9%-kal 2,1 milliárd forintról 2,3 milliárd forintra. A **külföldi források mértéke (6,7 milliárd forint) is nőtt** kis mértékben 2022-ben az előző évhez képest (2021-ben 6,3 milliárd forint). A kutatóintézetekben az **állami költségvetési**

források aránya 2022-ben már 92%-ra nőtt, ami hosszú időtávot, az elmúlt 20 évet tekintve is a legmagasabb arány. A külföldi források aránya az utóbbi években folyamatosan mérséklődik. 2010 után minden évben 10% fölött volt ez az arány, 2014-ben elérte a 16%-ot, de 2020 óta folyamatosan csökken. 2020-ban még 10% volt a külföldi források részesedése a teljes ráfordításból, de 2021-ben már csak 7%, 2022-ben pedig csak 6%. A külföldi forrásokon belül a hangsúly a közvetlen uniós forrásokon van. 2020 és 2022 között a források 69–85%-át a közvetlen uniós finanszírozású pályázatok tették ki.

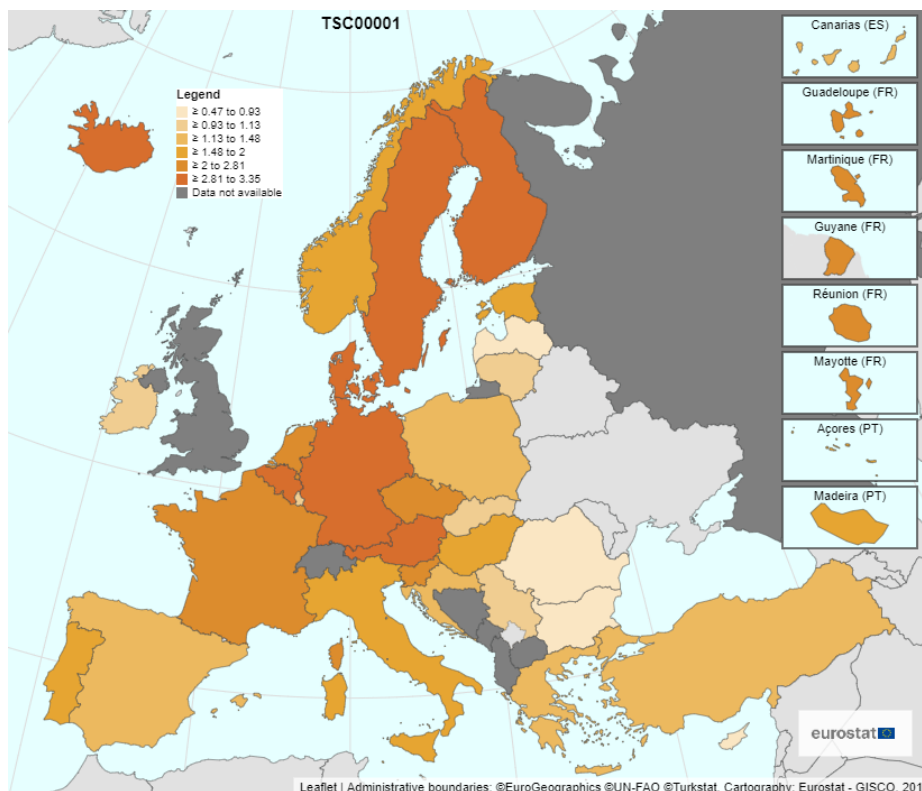
2. ábra: A kutatás-fejlesztési ráfordítások pénzügyi forrásai szektoronként (millió forint, 2000–2022)

A KSH adatai szerint 2016–2022 között elsősorban **a hazai állami és vállalati források bővültek** dinamikusan a kutatás és a fejlesztés terén (2–3. ábra), 2019-től a **felsőoktatási saját források és az EU-ból beérkező K+F-finanszírozás is jelentős mértékben nőtt** (https://www.ksh.hu/stadat_files/tte/hu/tte0011.html). A hazai egyetemeket illetően jelentősen nőtt az állami finanszírozás a kutatás finanszírozás terén 2017 és 2022 közt (53,7-ről 120,7 milliárd forint), kissé csökkent a vállalati forrás és nincs jelentős szerepe (3. ábra). Kismértékű volt az összes kutatási ráfordításhoz képest az EU-források mértéke a felsőoktatási intézmények kutatásfinanszírozásában (2021: 5,5 milliárd forint; 2022: 6 milliárd forint, 3. ábra). Ez 2022-ben alig érte el a kutatási ráfordítás 4,3%-át. Pozitívum ugyanakkor, hogy **a felsőoktatás európai uniós kutatási forrásbehozó képessége még így is jelentősen meghaladja a teljes kutatás-fejlesztési szektor 1,7%-os EU-forrás részesedését**, tehát jelentősen jobban teljesít, bár az európai uniós forrásbehozatal abszolút értékben kissé csökkent 2019-hez viszonyítva (2019: 6,93 milliárd forint, 2022: 6,04 milliárd forint).

3. ábra: A felsőoktatási kutató-fejlesztő helyek K+F-ráfordításából a vállalozási (világos kék), állami (piros), saját forrás (zöld) és EU-forrás (sötétkék) (millió forint, 2000–2022)

A bővülés következtében a kutatás-fejlesztésre szánt források összege nemzetközi összehasonlításban a középmezőny elejére sorolja hazánkat. 2021-ben az EU kutatási és fejlesztési kiadásai a GDP-hez viszonyítva 2,27 százalékot tettek ki, ami alacsonyabb, mint az előző évben, amikor 2,3% volt. Magyarországon ez az arány 1,64% volt (2020: 1,60%, 2022: 1,38%), amivel a tagországok rangsorában 2021-ben a 13. helyen álltunk (4. ábra).

4. ábra: Kutatás-fejlesztési ráfordítások a GDP százalékában 2021-ben (a 2022-es adatokat még nem véglegesítette az Eurostat, mivel néhány tagállam még nem szolgáltatott adatot)

(forrás: Eurostat,

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tsc00001/default/table?lang=en>)

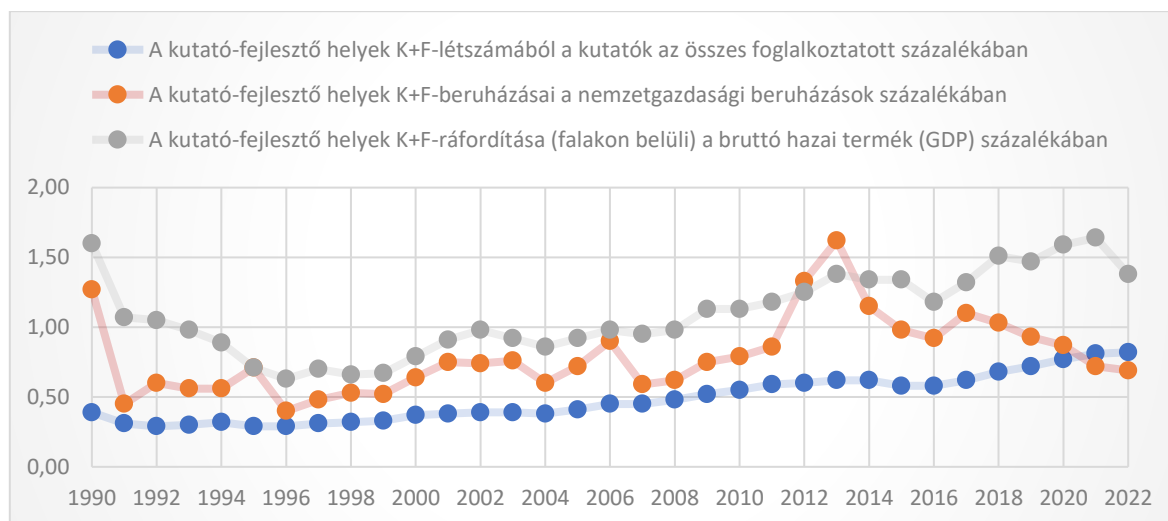
A 27 tagállam között jelentős különbségek vannak: a legmagasabb GDP-arányos K+F-ráfordítással Svédország (3,35%) és Ausztria (3,22%) bírt, a legalacsonyabbal pedig továbbra is Románia (0,48%). A visegrádi országok közül változatlanul Csehország mutatója (2,00%) állt a legközelebb az uniós átlaghoz, míg Szlovákiáé (0,95%) maradt el a legnagyobb mértékben attól (4. ábra). **A keleti tagállamok közül csak Csehország, Szlovénia és Észtország előz meg bennünket. Az Európai Unió 27 tagállamát tekintve ez jelentős előrelépés a 2014-2015-ös értékhez képest, amikor a középső harmad végén volt található az ország.** Egy helyezéssel még 2019-hez képest is javítottunk. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a kutatás-fejlesztés pénzügyi forrásainak szerkezete az elmúlt tizenkét évben a **vállalkozói finanszírozás irányába tolódott el.**

2022-es végleges adat még nem található az Eurostat releváns adatbázisában, mivel néhány tagállam adata hiányzik. A magyar ugyanakkor 1,4 százalék, ami alatta marad a 2021-ik évének.

2022-ben a vállalkozásoktól származó K+F-ráfordítások összege 14%-kal volt kevesebb, mint 2021-ben. (Összesen 393 milliárd forint, ami 44%-nyi vállalkozási szektori finanszírozást jelent.) Az állami ráfordítások 36%-ot (315 milliárd forintot) tettek ki 2022-ben. (Két évtizeddel ezelőtt az állami szektor még meghatározó volt). A Magyarországon kívülről származó K+F-ráfordítások több mint 37%-kal emelkedtek: arányuk 14-ről 19%-ra nőtt, amelyet döntően a vállalkozások használtak fel. A ráfordítások 0,6%-a a felsőoktatásból, 0,2%-a pedig nonprofit szervezetektől származott.

A kutató-fejlesztő helyek K+F-ráfordításai a nemzetgazdasági beruházásokhoz képest arányaiban folyamatosan csökkennek 2016 óta (5. ábra). Mindez arra utal, hogy **a GDP-arányos K+F-ráfordítás mértéke eltörpül a nemzetgazdasági beruházások növekedéséhez képest.** A

kutatóhelyeken alkalmazott **kutatói létszám ugyanakkor dinamikus növekedésben van 2016 óta** (5. ábra), és a GDP-arányos K+F-ráfordítás mértéke is jelentősen nőtt ugyanezen időszakban egészen 2021-ig, majd 2022-ben nagymértékben csökkent (1,61%-ról 1,4%-ra, 5. ábra).

5. ábra: A kutatás-fejlesztés és innováció főbb arányai a nemzetgazdasági beruházások és a hazai GDP százalékában 1990–2022 között, valamint az összes foglalkoztatott kutató létszámának változása ugyanezen időszakban

2022-ben **közel 3 ezer kutató-fejlesztő hely** működött Magyarországon, csaknem hattizedük a vállalati szektorban. **A kutatás-fejlesztéssel foglalkozók összlétszáma közel 92 ezer főt** tett ki, 74%-uk kutató volt. A kutatás-fejlesztéshez kapcsolódó publikációs tevékenység keretében megjelent tudományos cikkek száma meghaladta a 40 ezret, kétharmadát idegen nyelven publikálták.

A kutatóhelyek 20%-os csökkenése, a teljes K+F-létszám kismértékű (0,9%-os) emelkedése, valamint a K+F-ráfordítások 2,3%-os mérséklődése az egy évvel korábbinál koncentráltabb K+F-tevékenységet mutatott 2022-ben.

A K+F-tevékenységet végző vállalkozások foglalkoztatták az országos K+F állományi létszám 33%-át, valamint a kutatók több mint harmadát, illetve a vállalati szektor dolgozóinak közel hattizedét, a kutatóinak több mint kétharmadát.

A TOP10 K+F-területen működő, döntően műszaki tudományi tevékenységet végző vállalkozások dominanciáját jelzi, hogy a TOP100 vállalkozás K+F-ráfordításainak 51%-a és a kutatói munkát végzők 53%-a ezeknél a vállalkozásoknál összpontosul.

Az elmúlt években a **műszaki tudományok** területén emelkedett a legdinamikusabban a K+F-ráfordítások összege. 2022-ben az itt felhasznált pénzeszközök a teljes K+F-ráfordítás 57%-át adták. A műszaki tudományokon belül a legtöbbet a gyógyszeripari (13%), valamint a villamos-, elektronikai és informatikai mérnöki tudományok (14%) területén fordítottak kutatás-fejlesztésre. A második legjelentősebb tudományágat változatlanul a **természettudományok** képviselték, az itt folyó kutatásokra felhasznált összeg (196 milliárd forint) és annak aránya (22%) alig változott. Az **orvostudományok** területén felhasznált K+F-ráfordítás egy év alatt 37%-kal nőtt, így a teljes kutatás-fejlesztési ráfordításon belüli aránya 6,0-ról 8,4%-ra emelkedett. További három tudományterület együttesen mindössze 12%-át használta fel a nemzetgazdasági szintű K+F-ráfordításoknak: az **agrár- és a társadalomtudományoké** 4, illetve 5% körüli arányt ért el, a **bölcsészettudományoké** pedig ennél is kisebb súlyú volt.

A vállalkozási szektor állami forrásain belül **kiemelkedőek a hazai pályázati támogatások**. Magyarországon az elmúlt években a vállalkozási szektor K+F-tevékenységének köszönhetően a kísérleti fejlesztésre fordított pénzeszközök aránya volt a leghangsúlyosabb. Bár a szektor K+F-ráfordításainak összege folyó áron csökkent, és a kísérleti fejlesztés aránya 3 százalékponttal mérséklődött az előző évihez képest, még így is ezen a kutatási területen hasznosították a teljes K+F-ráfordítás több mint felét (55%-ot). Az állami és a felsőoktatási szektorban az alap- és az alkalmazott kutatás a jellemzőbb, e két szektorban realizált ráfordításnövekedés következtében az alap- és alkalmazott kutatás aránya (23, illetve 22%) is emelkedett 2021-hez képest.

Az **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) 3.6** intézkedése hozzájárult az innovatív felsőoktatási együttműködési modellek kialakításának támogatásához, a felsőoktatási tudás- és technológiatranszfer-rendszerek fejlesztéséhez és az intézmények gazdasági beágyazottságának bővítéséhez, valamint a felsőoktatási K+F+I menedzsment fejlesztéséhez szükséges humán erőforrás biztosításához. A kapcsolódó konstrukciók elősegítik a nemzetközileg versenyképes alapkutatási projektek támogatását, beleértve a Horizont 2020, valamint egyéb ERA (EIT KIC, FET stb.) programokhoz való csatlakozáshoz szükséges célzott rásegítő támogatásokat is és a közvetlen uniós alapkutatási pályázati rendszerekben való sikeres részvételhez szükséges humán erőforrás-fejlesztéseket.

A fenti célokat a 3.6. intézkedés 3 konstrukciója 43 db támogatott projekten keresztül segítette elő 51,7 milliárd forint támogatás odaítélésén keresztül.

1. táblázat: EFOP 3.6-os konstrukciók indikátorai és számszerűsített szakmai elvárásai 2017-2022

Konstrukció száma	Konstrukció címe	Célja	Indikátor megnevezése	2017	2018	2019	2020	2021	2022
EFOP-3.6.1-16	Intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztések	A felhívás általános célja a felsőoktatási intézmények kutatási kapacitásainak bővítése, kutatási szolgáltatásaik fejlesztése, a társadalmi innováció (social innovation) fokozása, a K+F szféra egészében betöltött tudásbázis funkció és a felsőoktatás harmadik missziójának erősítése révén a tudásnégyező (quadruple helix model) kiépítése, és ezen keresztül a hatékony bekapcsolódásuk elősegítése a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia megvalósításába.	Doktori fokozatszerzések száma (éves összesítés)	499	582	548	614	723	764

EFOP-3.6.3-VEKOP-16	Felsőoktatási hallgatók tudományos műhelyeinek és programjainak támogatása	A felhívás átfogó célja a felsőoktatási intézmények belső megújulásának támogatása a minőségi tudományos utánpótlás-nevelés érdekében. A projekt alapvető célja olyan feltételek megteremtése a felsőoktatási intézményekben, amelyek lehetőséget biztosítanak a tehetségek számára az egyedi, illetve közösségi tudományos fejlődésre.							
EFOP-3.6.1-16	Intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztések	A felhívás általános célja a felsőoktatási intézmények kutatási kapacitásainak bővítése, kutatási szolgáltatásaik fejlesztése, a társadalmi innováció (social innovation) fokozása, a K+F szféra egészében betöltött tudásbázis funkció és a felsőoktatás harmadik missziójának erősítése révén a tudásnégyyszög (quadruple helix model) kiépítése, és ezen keresztül a hatékony bekapcsolódásuk elősegítése a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia megvalósításába.	Kutatói utánpótlást támogató programokban résztvevők száma (kumulált adatok)	4	763	1907	2512	2731	2731
EFOP-3.6.2-16	Tematikus kutatási hálózati együttműködések	A konstrukció alapvető célja az alapkutatások nemzetközi beágyazottságának növelése a Horizont 2020 projektekben és az európai kutatási		0	585	1330	1330	1453	1499

		hálózatokban, programokban való magas arányú részvétel elérésével, a hazai és európai kutatóhelyek közötti kapcsolatok erősítésével, tematikusan szerveződő konzorciumok keretében.							
EFOP-3.6.3-VEKOP-16	Felsőoktatási hallgatók tudományos műhelyeinek és programjainak támogatása	A felhívás átfogó célja a felsőoktatási intézmények belső megújulásának támogatása a minőségi tudományosutánpótlás-nevelés érdekében. A projekt alapvető célja olyan feltételek megteremtése a felsőoktatási intézményekben, amelyek lehetőséget biztosítanak a tehetségek számára az egyedi, illetve közösségi tudományos fejlődésre.		0	2132	2359	2640	5811	5811

(forrás: EFOP IH adatszolgáltatása, 2023)

A kutatóhálózat leválasztásának következményeként 2019-ben egyetlen nemzetközi szervezetből, a kutatási szervezetek brüsszeli érdekképviselőjeként működő **Science Europe**-ból (SE) kényszerült kilépni az MTA, ahol 2011-től kutatási tevékenységet végző alapító tag volt. A szervezetbe három év után, 2022 májusában kutatásfinanszírozó intézményként tért vissza.

Az MTA 2022-ben szintén csatlakozott a **Közép-európai Tudományos Partnerséghez** (CEUS)², amelynek révén a lengyel, az osztrák, a cseh és a szlovén kutatásfinanszírozó szervezetekkel közösen dolgoz ki Lead Agency (LA) típusú együttműködési lehetőségeket a kiválósági pályázatokkal kapcsolatban.

2022-ben született megállapodás a kutatásértékelés reformjáról **Coalition for Advancing Research Assessment** (CoARA)³, amely talán az eddigi legreményteljesebb jele a valódi

² A Közép-európai Tudományos Partnerséghez (Central European Science Partnership – CEUS) tartozó kutatásfinanszírozó szervezetek: Narodowe Centrum Nauki (NCN), Fond zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung (FWF), Grantová agentura České Republiky (GAČR), Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) és a Magyar Tudományos Akadémia (HAS).

³ Coalition for Advancing Research Assessment: <https://coara.eu/agreement/the-agreement-full-text/>.

változásnak, és ami a San Francisco-i *Nyilatkozat a kutatás értékeléséről* (DORA)⁴, a *Leideni kiáltvány*⁵ és a *Metric Tide*⁶ elveire épül. Több mint 350 szervezet egyesítette tapasztalatait és javaslatait, hogy mintamegállapodást dolgozzon ki befogadóbb és felelősségteljesebb kutatásértékelési rendszerek létrehozására. Mára több mint 500 szervezet írta alá az egyezményt. A négy éve készülő egyezmény az Európai Egyetemi Szövetség (European University Association, EUA) és a Science Europe (SE) munkája, amely a korábbi kezdeményezésekkel összhangban született. A CoARA-megállapodást az Európai Bizottság is messzemenőig támogatja és az a cél, hogy mint „reformút” világméretűvé váljon.

Az SE-tagság révén az MTA aláírója a CoARA-egyezménynek.

A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) a hazai tudományos közleményeket és idézéseiket nyilvántartó bibliográfiai adatbázis. Az akadémiai törvény 2015-ös módosítása az MTMT működtetését az Akadémia közfeladatává tette, és a törvény rendelkezése értelmében minden költségvetési támogatással született tudományos művet nyilván kell tartani az MTMT-ben. Az adatok feltöltése a szerzők és/vagy az intézményi adminisztrátorok feladata. Az MTA közfeladatát az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével, annak alapfeladatául rendelve látja el. Az MTMT működésének részletes szabályairól az MTA elnökének 10/2021. (II. 24.) számú határozata rendelkezik. Az MTMT nélkülözhetetlen a hazai kutatóhelyek és a felsőoktatás számára, ugyanakkor finanszírozása nehezen megoldható, mivel a jogalkotó nem rendelt a feladat mellé állandó költségvetési forrást. Az MTMT finanszírozását az NKFIH, a Kulturális és Innovációs Minisztérium és az MTA saját költségvetési forrásból szokta biztosítani. 2022-ben, a külső partnerek finanszírozásának elmaradása jelentős problémát jelentett. Az MTMT-ben regisztrált teljes hazai tudományos publikációknak csupán kb. 23%-a és az összes publikáció kb. 15%-a található meg a nemzetközi adatbázisokban (WoS, Scopus).

Noha az utóbbi időszakban **előtérbe került az idegen nyelven történő publikálás**, 2022-ben még mindig több mint kétszer annyi könyv jelent meg magyarul, mint egyéb nyelveken. A legtöbb könyvet és könyvrészletet a társadalom-, illetve a bölcsészettudományok területével kapcsolatos kutatásokról publikálták.

A szakfolyóiratcikkeknel az idegen nyelven történő megjelentetés volt hangsúlyosabb, ezekből kétszer annyi cikket publikáltak, mint a magyar nyelvűekből. Szakfolyóiratcikkek tekintetében magyar nyelven szintén a társadalom- és a bölcsészettudományok domináltak. Idegen nyelven viszont a természet- és az orvostudományi témában történt a legtöbb publikálás, az összes idegen nyelven írt cikk több mint 60%-a jelent meg e két tudományterületen.

2022-ben **501 nemzeti úton benyújtott szabadalmi bejelentést** tettek, valamivel többet, mint egy évvel korábban (2021-ben 446 volt ez a szám) és ebből 414 hazai eredetű volt.

⁴ Declaration on Research Assessment (DORA), <https://sfidora.org/about-dora/>

⁵ Hicks, D., Wouters, P., Waltman, L., de Rijcke, S. and Rafols, I., 2015, Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature*. 520, pp. 429–431.

⁶ Wilsdon, J., et al. (2015). *The Metric Tide: Report of the Independent Review of the Role of Metrics in Research Assessment and Management*. DOI: 10.13140/RG.2.1.4929.1363

2.2. AZ MTA KÖZFELADATAINAK TELJESÍTÉSÉRŐL

Az Akadémia közfeladatai a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 3. §-a alapján:

Az MTA támogatja a tudományok művelését és a tudományos kutatások végzését, támogatja a tudományos könyv- és folyóirat-kiadást; tudományos minősítési rendszert működtet, melynek keretében a Magyar Tudományos Akadémia doktora, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia levelező és rendes tagja címet adományoz, valamint felkérésre tudományos tevékenységet végző intézményt értékeli; a világban folyó és a hazai tudományos kutatások eredményeit és irányait rendszeresen értékeli, és ezzel kapcsolatosan javaslatokat fogalmaz meg; az Országgyűlés vagy a Kormány kérésére a kompetenciájába tartozó kérdésekben kinyilvánítja szakmai véleményét; segíti a magyar nyelv fejlődését és a tudomány magyar nyelven történő művelését; őrködik a tudományos közélet tisztaságán, a tudományos kutatás és a tudományos véleménynyilvánítás szabadságán; megállapodásokat köt és kapcsolatokat tart fenn hazai, külföldi és nemzetközi tudományos intézményekkel és szervezetekkel, különösen akadémiákkal, felsőoktatási intézményekkel és az Európai Unió tudományos szervezeteivel; kapcsolatot tart a külföldön élő magyar nyelvű és tárgyú tudományos kutatások művelőivel, támogatja a határon túli magyar tudományosságot; tudományos programokat és konferenciákat szervez, pályázatokat ír ki; szorgalmazza és segíti a tudományos kutatások eredményeinek társadalmi és gazdasági hasznosítását; felsőoktatási intézményekkel és közgyűjteményekkel kötött megállapodás alapján ezen intézményekben tudományos kutatócsoportokat tarthat fenn, valamint közreműködhet az oktatásban és a felsőoktatási intézményekben folyó doktori (PhD) képzésben; a tudományos utánpótlást ösztöndíjrendszer fenntartásával segíti, amelynek fedezete az Akadémia költségvetésében elkülönítetten szerepel; kiemelkedő tudományos eredményeket elérő kutatók részére – saját forrásaiból vagy egyetemleges közérdekű kötelezettségvállalás alapján – határozott időre tudományos ösztöndíjat, díjakat alapíthat; tudományos osztályokat alakít, amelyek a tudományos szakmai autonómia alapegységei, és az Alapszabályban meghatározott módon egyéb testületeket (tudományos bizottságokat, területi bizottságokat stb.) hoz létre; az e tevékenységet alapfeladatként ellátó, az MTA Könyvtár és Információs Központ mint akadémiai költségvetési szerv közreműködésével tudományos művek (tudományos alkotás, tudományos publikáció, doktori értekezés és annak tézisei, MTA doktora értekezés és annak tézisei) adatait tartalmazó nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázist működtet; elősegíti a fiatal kutatók tudományos életpályájának kialakítását; közreműködik a kutatók és a társadalom közötti kapcsolat erősítésében. Az Akadémia feladata a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény (42/B. § (5) bekezdésben, 46. § (1) bekezdésében és 2. mellékletében meghatározottak szerinti főhivatású kutatóhálózat elhelyezését, valamint a kutatóintézeti hálózat működtetését szolgáló, a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonában és ezen kutatóhelyek használatában lévő vagyonelemek használati jogának a KFItv.-ben meghatározottak szerinti biztosítása. Az Akadémia elnöke kétévenként beszámol az Országgyűlésnek az Akadémia munkájáról, és ennek érdekében rendszeresen felméri és értékeli az egyes tudományágak hazai eredményességét és nemzetközi megítélését. Az Akadémia elnöke évente tájékoztatja a Kormányt az Akadémia munkájáról, valamint a magyar társadalom és gazdaság fellendítése érdekében elért eredményeiről.

Tudományos minősítési rendszer működtetése

• *Az MTA Doktori Tanácsának tevékenysége*

Az Akadémiai törvény előírásai szerint a tudományos minősítés az Akadémia kiemelt közfeladata. A törvény ugyanabban a paragrafusban ad felhatalmazást az Akadémiának az MTA doktora cím odaítélésére és akadémikusok választására (1994. évi XL. tv. 3. §. c.).

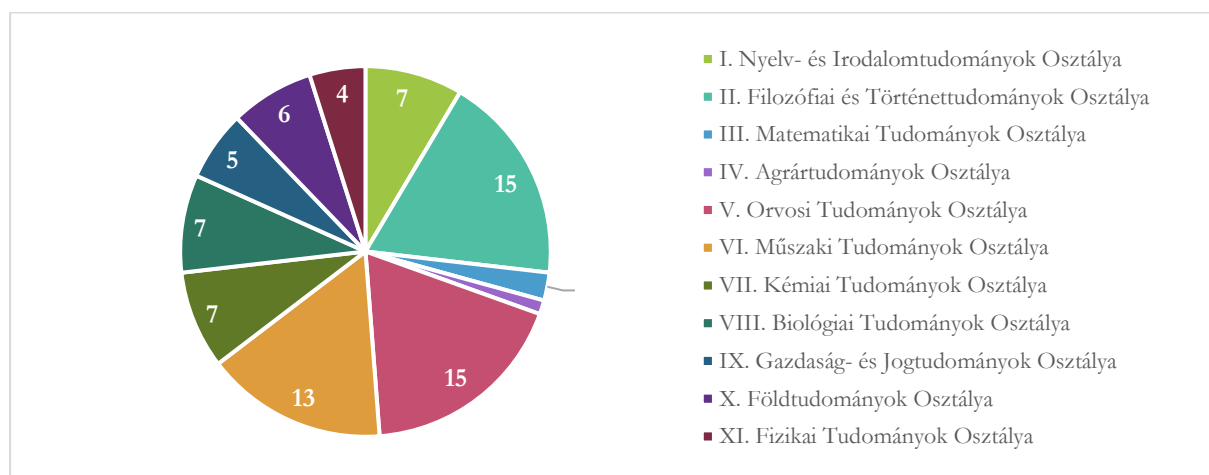
A Doktori Tanács elsődleges feladata a Magyar Tudományos Akadémia doktora (MTA doktora) cím megszerzésére vonatkozó eljárás szakmai, tudományetikai és ügyrendi felügyelete, az eljárás egyes szakaszaiban esedékes döntések meghozatala és a cím odaítélése a cím megszerzésének feltételeit teljesítő személyek számára. A Doktori Tanács feladata továbbá az MTA Alapszabálya és a Doktori Szabályzat szerinti érdemtelenység esetén a cím visszavonása azzal a megkötéssel, hogy ügyrendi kérdésben az Ügyrendi Bizottság, tudományetikai vétség elkövetése esetén a Tudományetikai Bizottság jár el.

Az MTA Doktori Tanácsának 22 tagja van, a tagokat a tudományos osztályok jelölik, osztályonként egy főt az Akadémia hazai tagjai közül és egy főt a köztestületnek MTA doktora címmel rendelkező nem akadémikus tagjai közül. A tudományos osztályok osztályonként két póttagot (egy akadémikust és egy MTA doktort) is jelölnek. A tagokat és a póttagokat három évre választják, és a tagok legfeljebb egy alkalommal választhatók újra.

A 2022-ben működő Doktori Tanácsot az MTA 193. online Közgyűlése 2020. július 9-én választotta meg. A Doktori Tanács elnöke Benkő Elek, az MTA rendes tagja, társelnöke Kamarás Katalin, az MTA rendes tagja, titkára Nyitray László, az MTA doktora.

A Doktori Tanács 2022-ben a szokásos nyári szünet, tehát július és augusztus kivételével minden hónapban ülésezett, és valamennyi ülését online formában tartotta a zoom rendszeren. A titkos szavazást az Akadémiai Adattár e-választás rendszerében bonyolította le. Pozitív tapasztalat, hogy a Doktori Tanács online ülésein a tagok igen magas arányban vettek részt, kimentésekre csak nagyon indokolt esetekben került sor.

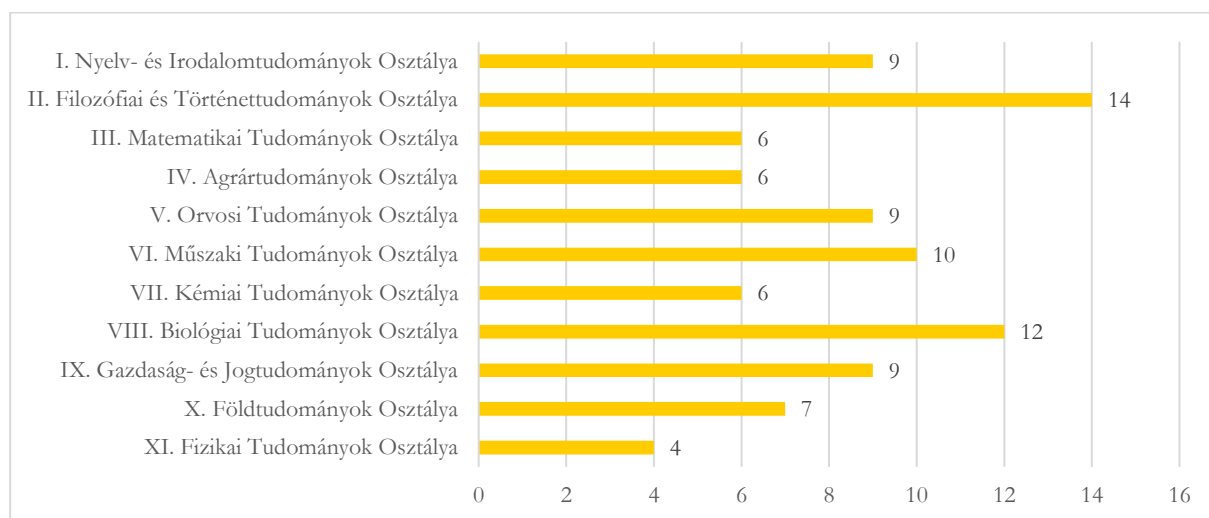
Az év során a testület **256 döntést** hozott a doktori pályázati eljárásokra vonatkozóan. 2022-ben a Doktori Tanács **82 kutatónak ítélte oda az MTA doktora címet** (6. ábra), két esetben pedig – sikertelen védést követően – nem ítélte oda a címet, vagyis elutasította a pályázatot. A sikeres 82 kutatóból 26 nő és 56 férfi; a nők aránya 31,7%. Ez igen öröndetes növekedés, mert az összes MTA doktora közül csak mintegy 17% a nők aránya. Az elmúlt 10 évet tekintve a címet szerzettek száma évente átlagosan 76 fő.

6. ábra: A 2022-ben MTA doktora címet szerzők száma tudományos osztályok szerint

A Doktori Tanács 2022-ben 65 esetben engedélyezte, 2 esetben pedig elutasította a bírálati eljárás lefolytatását, 78 esetben járult hozzá a védés kitűzéséhez, és 21 egyéb ügyet tárgyalta. Az év során 6 pályázó a Doktori Tanács döntése előtt visszavonta a pályázatát.

2022-ben 92 fő nyújtott be MTA doktora pályázatot (7. ábra).

7. ábra: A 2022-ben benyújtott MTA doktora pályázatok száma a tudományos osztályok szerint

2022. december 31-én összesen 137 doktori eljárás volt folyamatban, minthogy a doktori pályázat átlagos átfutási ideje mintegy másfél év.

2. táblázat: Folyamatban lévő MTA doktora pályázatok

Tudományos Osztályok	Folyamatban lévő MTA doktora pályázatok	
	fő	%
I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya	16	11,68
II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya	21	15,33
III. Matematikai Tudományok Osztálya	9	6,57
IV. Agrártudományok Osztálya	8	5,84
V. Orvosi Tudományok Osztálya	14	10,22
VI. Műszaki Tudományok Osztálya	13	9,49
VII. Kémiai Tudományok Osztálya	7	5,11
VIII. Biológiai Tudományok Osztálya	15	10,95
IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya	13	9,49
X. Földtudományok Osztálya	13	9,49
XI. Fizikai Tudományok Osztálya	8	5,84
Összesen	137	100

2022 végére 2572 fő rendelkezett az MTA doktora címmel vagy az azzal egyenértékű tudomány doktora tudományos fokozattal.

A Doktori Tanács 2022. évi ülésein az egyedi ügyek tárgyalása mellett, folyamatosan foglalkozott a doktori eljárás és az eljárás lebonyolításának általános kérdéseivel, szabályozási hátterével és az év

során **6 döntést hozott** nem pályázati eljárásokra vonatkozó, egyéb, döntően **szabályzati ügyekben**. A Tanács kiemelten foglalkozott a **Doktori Minimumkövetelmények Tárának további fejlesztésével** és a magyar tudományos szaknyelv ápolásának kérdéseivel, mert a Doktori Tanács az MTA küldetése alapvető követelményének tekinti a **tudományok mindenkor legteljesebb körének magyar nyelven való művelését, amit a Doktori Szabályzat nyelvi vonatkozású passzusai is hangsúlyoznak. A magyar nyelv érdekében nagyon fontos, hogy minden tudományterületen legyen magyar terminológia, jelenjenek meg magyar nyelvű publikációk, mert ez végül a közoktatás része lesz.**

A Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság és Freund Tamás, az MTA elnöke kezdeményezésére a *Magyar Tudomány* folyóirat évente megjelenő különszámot tervezett az MTA új doktorairól. A Doktori Tanács Titkársága koordinálásában a 2021-ben címet szerzett MTA doktorokat bemutató különszám 2022 decemberében megjelent.

A tudományos osztályok hatályos doktori minimumkövetelményei és doktori ügyrendjei – a Doktori Szabályzat előírásai szerint – elkülönített fájlokban szerepelnek az MTA honlapján a Doktori Tanács oldalán (<https://mta.hu/doktori-tanacs/a-doktori-tanacs-105293>). 2022-ben a Nyelv- és Irodalomtudományok, a Matematikai Tudományok és az Orvosi Tudományok Osztálya módosította minimumkövetelményeit, amelyeket a Doktori Tanács érdemi tárgyalást követően elfogadott, és a hatálybalépés megállapítása után a honlapon megjelenített. A Doktori Tanács kiemelten fontosnak tartja, hogy a habituseljárások során az egyes tudományos osztályok és a tudományos bizottságok ténylegesen **minőségi értékelést adjanak a jelöltekről.**

A Doktori Tanács 2022. novemberi ülésén megtárgyalta, hogy a doktori eljárások szempontjából hogyan értékelhetők és milyen értéket képviselnek az úgynevezett „predátor” (más néven parazita), illetve azokhoz hasonló folyóiratokban megjelent publikációk. Megállapította, hogy nemcsak a feketelistára került (Beall’s listában szereplő) predátor, illetve predátorgyanús folyóiratok érdemelnek figyelmet, hanem az „újszerű tudománykommunikációt” célzó üzleti modellek alapján megjelenő lapok is. Ez utóbbiak jellemzően az ún. Gold Open Access-folyóiratok között találhatóak, fő jellemzőik a következők: a megjelenés kizárólag díjfizetés ellenében lehetséges; csak online formában érhetők el; jellemzően több ezer közleményt jelentetnek meg évfolyamonként, nagyszámú különkiadásban (*special issue*-ban); gyors bírálati és megjelenési idő; a hivatkozások jellemzően az adott kiadó további folyóirataiban szerepelnek stb.

Az „újszerű tudománykommunikációt” célzó üzleti modellek alapján megjelenő lapok erőteljes térhódításának a hátterében az áll, hogy a természettudományok területén egyre nehezebb a publikációk közlése, ezért az ilyen folyóiratokban közölt publikációk értékelése egyre nagyobb jelentőséget nyerhet a kutatókra nehezedő publikációs nyomás miatt. A jelzett folyóiratok olyan gyakorlatot követnek, amely a tudományos érték és minőség megtartása szempontjából veszélyes. A Doktori Tanács ezért együtt gondolkodást kezdeményezett a tudományos osztályokkal: „A Doktori Tanács felhívja a figyelmet a predátor folyóiratokat megjelentető kiadók gyakorlatára, amely az ál-bírálaton és díjbefizetésen alapuló open access publikálást erősíti. A Doktori Tanács javasolja, hogy a tudományos osztályok tekintsék át a szakterületeikbe tartozó kiadók és folyóiratok gyakorlatát, és hívják fel a potenciális MTA doktora pályázók figyelmét a predátorgyanús folyóiratok és kiadók kerülésére.”

A Doktori Tanács felhívta a figyelmet arra, hogy az adott tudományterületet legjobban ismerő tudományos bizottságoknak kell nagyon szigorúnak lenniük, továbbá fokozott felelőssége van az Akadémia tudományos osztályainak is. Hangsúlyozandó a különbség egy-egy ilyen cikk megjelenése, illetve az életművet meghatározó ilyen típusú publikálás/szerkesztőbizottsági tagság

között. Minden diszciplínának más a gyakorlata, ezért az egyes tudományterületek értékrendjét az illetékes osztályoknak kell meghatározniuk. Ezeket összegezve lehet majd a problémát teljeskörűen bemutató anyagot készíteni az Elnökség számára.

A Doktori Tanács működését a *Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény*, az MTA Alapszabálya és Ügyrendje, a Közgyűlés által elfogadott *Doktori Szabályzat*, valamint a Doktori Tanács – Elnökség által jóváhagyott – *Eljárási Szabályzata és Ügyrendje* szabályozza. A doktori eljárást – összhangban a fentiekkel – meghatározó módon befolyásolják a tudományos osztályoknak a *doktori eljárásra vonatkozó ügyrendjei*, illetve az osztályok *speciális követelményrendszerei*. Az ügyrendeket az Elnökség, a doktori minimumkövetelményeket a Doktori Tanács hagyja jóvá.

A Magyar Tudományos Akadémia jelenleg hatályos **Doktori Szabályzatát** az Akadémia 189. Közgyűlése 2018. május 7-én fogadta el. A Doktori Tanács Eljárási Szabályzatának és Ügyrendjének jelenleg érvényes változata 2019. január 1-jén lépett hatályba. A Doktori Tanács Ügyrendi Bizottságának Ügyrendjét a Doktori Tanács a 2014. évi februári ülésén fogadta el és az ügyrend az azóta eltelt időben nem változott.

A Doktori Tanács 2022. április 1-től kezdődően három évre, 2025. március 31-ig terjedő időszakra meghosszabbította az **Ügyrendi Bizottság** mandátumát, amelynek elnöke Bándi Gyula, az MTA doktora, tagjai: Karsai Krisztina, az MTA doktora és Szabadszalkai József, az MTA doktora. 2022-ben nem érkezett ügyrendi kifogás, így az **Ügyrendi Bizottság elé 2022-ben nem került beadvány.**

A tudományos osztályok módosított doktori ügyrendjei 2019. szeptember 1-től hatályosak.

A Doktori Szabályzatban hangsúlyozottan szerepel a **doktori eljárások nyilvánosságának növelése**. Ezt hivatott biztosítani, hogy az eljárás legfontosabb dokumentumait (doktori mű, tézisek, hivatalos bírálói vélemények, a pályázó válaszai a bírálóknak, a bírálóbizottság összetétele és értékelése) a Doktori Tanács Titkársága az eljárás különböző fázisaiban az MTA honlapján teszi közzé, együttműködve az MTA Könyvtár repozitóriumának üzemeltetőivel. Ennek eredményeként a doktori eljárások elektronikus anyaga egy részének hosszú távú, nyilvánosan hozzáférhető tárolása is biztosítva van.

- ***Az egyéni kiválóság mérése: az MTA doktora cím***

A Magyar Tudományos Akadémia – az 1994. évi XL. törvényben meghatározott közfeladatai között – tudományos minősítési rendszert működtet, amelynek keretében a Magyar Tudományos Akadémia doktora, valamint a Magyar Tudományos Akadémia levelező és rendes tagja címet adományoz. Az MTA doktora címre 1995 óta lehet pályázni, a korábbi tudományos minősítési rendszerben megszerzett „tudomány doktora” fokozat egyenértékű az MTA doktora címmel.

Az Akadémia Alapszabálya szerint az MTA doktora címet az Akadémia annak ítélheti oda, aki tudományos fokozattal rendelkezik, az általa művelt tudományszakot a tudományos fokozat megszerzése óta is eredeti tudományos eredményekkel gyarapította, tudományszakának mértékadó hazai és nemzetközi tudományos körei előtt ismert és elismert, kiemelkedő tudományos kutatói munkásságot fejt ki, tudományos eredményeit doktori műben foglalja össze.

Az MTA doktora cím független, országosan egységes, magasan kvalifikált szakértők által végzett, nemzetközi követelményeket integráló minőségbiztosítást nyújt.

A tudományos minősítési rendszer működtetése keretében az MTA Doktori Tanácsa 2022-ben 82 fő (ebből 26 nő és 56 férfi; 31,7% a nők aránya) részére ítélte oda az MTA doktora címet. Így 2022.

december 31-én a tudomány doktora és az MTA doktora címmel rendelkező, még élő, nem akadémikus kutatók száma 2572 fő, köztük 441 fő (17,14%) kutatónő.

Az új MTA-doktorok tudományterületenkénti megoszlása szerint a legtöbben, 32-en a matematikai és élettelen természettudományok művelői közül kerültek ki, 27-en a bölcsész- és társadalomtudományok, 23-an pedig az élettudományok területének képviselői.

A címet 2022-ben elnyerők közül ketten még a 40. életévüket sem töltötték be. Húszan 60 felettiek. A legtöbben – 24-en – az 51 és 55 évesek közötti korosztályból lettek az MTA új doktorai.

A legtöbben, 58-an valamelyik hazai felsőoktatási intézményben dolgoznak. Kutatóintézetből és más intézményekből egyaránt 12-en lettek 2022-ben az MTA doktorai.

(Az MTA doktora cím odaítéléséről részletes leírás a 20. oldalon, az MTA Doktori Tanácsának tevékenységét bemutató részben olvasható.)

- **Az intézményi kiválóság mérése: az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés**

Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés megalapításával és működtetésével a legkiemelkedőbb magyar kutatóhelyeknek méltó elismerést, a feltörekvőknek reális perspektívát, az érdeklődő hazai és külföldi döntéshozóknak döntési alapul is szolgáló objektív helyzetképet, a hazai tudomány kiválóságában érdekelt társadalomnak pedig tájékozódási lehetőséget kíván adni az Akadémia.

Az értékeléshez szükséges minősítés szempontjait az Elnökség által felkért a „Magyar Tudományos Akadémia által Kiválónak Elismert Kutatóhely” (MTA Kiváló Kutatóhely) minősítés adományozását előkészítő, pályázatokat értékelő elnökségi bizottság dolgozta ki, amelyben valamennyi nagy tudományterület képviseltette magát. Az MTA Alapszabálya 2021. május 17. napjától hatályos módosítása rendelkezik a Kutatóhelyeket Minősítő Tanács működéséről.

A Kutatóhelyeket Minősítő Tanács a tárgydőszakban hat ülést tartott. Foglalkozott az egyetemi és állami fenntartású kutatóhelyeknek kiírt első pályázat tapasztalataival, megkezdte az egyetemek és kutatóintézetek minősítése esetében a bölcsész tudományterület értékelése során felmerült észrevételek alapján a szempontrendszer finomhangolását és emellett kidolgozta az ipari kutatóhelyek számára meghirdetendő pályázat szempontrendszerét.

A 2021-ben kiírt pályázat lezárása

Az MTAtv. 3. § (1) bekezdés c) pontja szerinti értékelés első alkalommal 2021-ben került meghirdetésre. A minősítést elnyert 95 kutatóhely képviselői az MTA Székházában 2022. május 4-én sajtónyilvános díjkiosztó ünnepség keretében vehették át az elismerést tanúsító oklevelet. Az MTA Kiváló Kutatóhely **minősítés öt évig érvényes**, és az Akadémia által kiírt kutatástámogatási pályázatok elbírálása során előnyt jelent a minősítés birtoklása.

A vállalkozások minősítésére irányuló pályázat előkészítése

Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés első pályázatának megtervezésekor már felmerült, hogy a minősítésre ne csak az MTA korábbi kutatóhálózatának tagjai, valamint a magyarországi egyetemek kutatóhelyei pályázhassanak, hanem a hazánkban székhellyel rendelkező vállalkozások keretei között működő kutatóhelyek is megmérethessék tudományos teljesítményüket.

Pályázat benyújtására jogosult kutatóhelynek tekinthető az alap-, illetve főtevékenységként vagy ahhoz kapcsolódóan kutatás-fejlesztési tevékenységet folytató intézmény, annak szervezeti egysége vagy vállalkozás, míg vállalkozásnak a gazdasági tevékenységet folytató jogalany.

A Kutatóhelyeket Minősítő Tanács 2022. évben javaslatot dolgozott ki a vállalkozások keretei között működő kutatóhelyek számára a pályázati feltételekről, valamint a minősítés kritériumairól.

Ezek a következők:

1. a pályázat benyújtását megelőző 5 évben sikeresen megadott szabadalmak/oltalmak kiválósága;
2. a sikeresen használt iparjogvédelmi eszközök hasznosításának kiválósága;
3. a pályázat benyújtását megelőző 5 évben született tíz legkiválóbb eredeti tudományos közlemény/mű kiválósága;
4. a pályázat benyújtását megelőző 10 évben egyetemi vagy állami fenntartású kutatóhelyekkel folytatott K+F együttműködéseinek kiválósága;
5. a kutatóhely MTA doktora vagy azzal egyenértékű fokozattal, tudományos minősítéssel, illetve címmel (PhD, MTA tagja, MTA doktora) rendelkező K+F alkalmazottainak aránya;
6. nemzetközi vagy hazai innovációs díjak kiválósága, amelyekben a kutatóhely vagy valamelyik alkalmazottja a pályázat benyújtását megelőző 10 évben a kutatóhelyen végzett tevékenységért részesült.

A pályázat kiírásának tervezett ideje 2023. május, mivel ehhez szükséges az MTA Alapszabályának előzetes módosítása.

Kiváló kutatók és a magas szintű kutatói utánpótlás támogatása

• Lendület program

A Lendület program 2022. évi pályázati felhívására 102 érvényes pályázatot érkezett. A pályázók 16 százaléka a bölcsészet- és társadalomtudományok, 33 százaléka az élettudományok, 51 százaléka pedig a matematikai és természettudományok területéről nyújtott be pályázatot, többségük (72) Induló kategóriában, 1/3-uk kutatóhálózati, illetve 2/3-uk egyetemi kutatóhelyről. A 19 nyertes közül 13 az Induló (önálló kutatói pályát kezdő 40 év alattiak) kategóriában, 6 a Haladó (sikeres önálló kutatói pályát folytatók) kategóriában nyert támogatást és kezdhette el kutatásait a Lendület program keretében. A 2022. évben induló Lendület-kutatócsoportok közül 3 csoport a bölcsészet- és társadalomtudományok, 7 az élettudományok és 9 a matematikai és természettudományok témakörében végzi alapkutatását. Kutatóhálózati kutatóhelyen 8 kutató alapíthatott önálló kutatócsoportot, 11 pedig egyetemen. A nyertes kutatócsoport-vezetők csaknem negyede nő.

2022-ben 103 aktív Lendület-kutatócsoport működött 3,3 milliárd forint támogatási kerettel. Az év folyamán 23 kutatócsoport lezárta, 19 új pedig megkezdte tevékenységét a Lendület program keretében.

3. táblázat: A Lendület-kutatócsoportok száma a befogadó kutatóhelyek szerint (2022)

Befogadó kutatóhely	Lendület-kutatócsoportok		
	záró	futó	kezdő
Állatorvostudományi Kutatóintézet	-	-	1
Atommagkutató Intézet, Debrecen	-	1	-
Bölcsészettudományi Kutatóközpont	3	7	1
Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont	-	1	1
Energiatudományi Kutatóközpont	1	-	-
Földfizikai és Űrtudományi Kutatóintézet, Sopron	-	1	1

Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	-	-	1
Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont	1	2	-
Nyelvtudományi Kutatóközpont	1	-	-
Ökológiai Kutatóközpont	-	2	-
Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet	1	2	-
Szegedi Biológiai Kutatóközpont	3	3	2
Társadalomtudományi Kutatóközpont	-	1	1
Természettudományi Kutatóközpont	1	4	-
Kutatóhálózat összesen	11	24	8
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	2	10	3
Debreceni Egyetem	2	2	-
Eötvös Loránd Tudományegyetem	3	13	5
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger	-	1	-
Pannon Egyetem, Veszprém	1	-	-
Semmelweis Egyetem	1	4	1
Széchenyi István Egyetem, Győr	1	-	-
Szegedi Tudományegyetem	2	6	2
Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza	-	1	-
Egyetemek összesen	12	37	11
Összesen:	23	61	19

A kutatóhálózathoz tartozó kutatóhelyek közül 2022-ben a legtöbb aktív kutatócsoport a Bölcsészettudományi Kutatóközpontban (11 kutatócsoport), a Szegedi Biológiai Kutatóközpontban (8 kutatócsoport) és a Természettudományi Kutatóközpontban (5 kutatócsoport), az egyetemi Lendület-kutatócsoportok közül a legtöbb az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (21 kutatócsoport), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (15 kutatócsoport), valamint a Szegedi Tudományegyetemen (10 kutatócsoport) működött.

A 2022-ben záróbeszámolót benyújtó Lendület-kutatócsoportok közül 18 „eredményes: kiváló”, 5 pedig „eredményes: jó” minősítéssel fejezte be működését. A futó kutatócsoportok közül a meghatározóbb hároméves szakmai beszámolót benyújtó 15 kutatócsoport közül valamennyi „eredményes: kiváló” minősítést kapott. Az éves beszámolókat benyújtó 46 kutatócsoport mindegyike „eredményes” minősítést szerzett.*

*A záró szakmai beszámoló és a hároméves szakmai beszámoló minősítése „eredményes: kiváló”, „eredményes: jó”, „eredményes: megfelelő” és „nem eredményes” lehet. Az éves szakmai beszámolók minősítése „eredményes” vagy „nem eredményes” lehet.

• *Bolyai János Kutatási Ösztöndíj*

A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma az ösztöndíjat 1998. évi megalakulása óta – tizenegy tudományterületi kollégium közreműködésével – évente egyszer, így 2022-ben 25.

alkalommal hirdette meg és ítélte oda. Az ösztöndíj célja valamilyen tudományos munka megírásának vagy azzal egyenértékű kutatási témában létrehozott alkotás elkészítésének, valamint az MTA doktora cím elnyerésére irányuló felkészülésnek az elősegítése. A pályázat valamennyi tudományterületen, illetőleg tudományágban benyújtható. **2022-ben 740 érvényes pályázat érkezett** az MTA Titkárságára, **az ösztöndíjat 153 pályázó nyerte el**, ez 20,6%-os nyeresi arányt jelent.

4. táblázat: A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj 2022. évi nyerteseinek megoszlása munkahely és befogadó intézmény között

intézmény típusa	eredeti munkahely	befogadó intézmény
kutatóhálózat	51	49
felsőoktatási kutatóhely	97	102
egyéb kutatóintézmény	5	2
összesen:	153	153

A Kuratórium az ösztöndíjban részesülők tudományos tevékenységét folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli. Az ösztöndíjasok éves és záró kutatói jelentésekben adnak számot munkájukról, amelyeknek fő szempontjait a Kuratórium határozta meg. 2022-ben összesen **462 ösztöndíjas kutató – éves vagy záró – jelentését minősítették** a Kuratórium által felkért szakértők az alábbi eredménnyel.

5. táblázat: A Bolyai-ösztöndíjasok munkájának szakértők általi minősítése

minősítési fokozat	éves	záró	összesen
kiemelkedő	65	86	151
jó	62	52	114
megfelelő	178*	18	196
nem megfelelő	0	1	1
összesen	305	157	462

* Az első éves jelentések értékelése „megfelelő” vagy „nem megfelelő” minősítésű lehet. Emiatt magas a „megfelelő” minősítések száma (a 178 megfelelt minősítésű éves kutatói jelentésből 155 elsőéves).

A Kuratórium 2022-ben **tizennégy Bolyai-plakettet** ítelt oda a legkiválóbb eredményeket elért ösztöndíjasoknak.

Pályázat gyermeket nevelő kutatók támogatására

A Magyar Tudományos Akadémia egyrészt elhivatott a tehetséges fiatal kutatók támogatásában, másrészt elkötelezett a nők tudományban betöltött szerepéhez mért esélyegyenlőség megteremtésében. Mindkét célt szem előtt tartva, az MTA 2018-ban először hirdette meg a pályázatot, amely a 14 év alatti gyermeket nevelő kutatónők és kiskorú gyermeküket egyedül nevelő kutatók tudományos előmenetelét segítette az MTA doktora cím megszerzésére irányuló kérelem benyújtásához szükséges értekezés megírásának támogatásával. Az első két sikeres pályázati időszak után, az Akadémia kiterjesztette a pályázók körét a 14. életévüket be nem töltött gyermeket, valamint a fogyatékkal élő vagy tartósan beteg gyermeket nevelő kutatókra is.

A Magyar Tudományos Akadémia a gyermeket nevelő kutatók tudományos munkájának elősegítése érdekében két kategóriában hirdetett pályázatot: az 1. kategóriában az MTA doktora cím megszerzéséhez szükséges értekezés megírásának támogatása, míg a 2. kategóriában a tudományos eredmények publikálásának támogatása a cél. A pályázat keretében az 1. kategóriában bruttó 2 400 000 forint, a 2. kategóriában 1 200 000 forint összegű vissza nem térítendő ösztöndíj-támogatás nyerhető el, melyet a kedvezményezett egy év alatt vehet igénybe, választhatóan három, négy, hat, nyolc vagy tizenkét hónapos támogatási időtartammal, az időtartamnak megfelelő hónaponkénti bontásban.

2022-ben az MTA Titkársága költségvetéséből elkülönített 50,4 millió forint-os keret a 86 érvényes pályázatból 28 támogatását tette lehetővé.

A 2018-as 10 és a 2020-as 11 nyertes pályázó mindegyike benyújtotta az MTA Doktori Tanács Titkárságára az MTA doktora pályázatát, bizonyítva e támogatási forma ösztönző hatását.

A határon túli magyar tudomány támogatása

Az MTA törvényben rögzített közfeladata a határon túli magyar tudományossággal kapcsolatosan a kapcsolattartás és a támogatás. Feladatainak az Akadémia **Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság** (MTK EB, 1996 óta), a **Domus Kuratórium** (1997 óta) által, a **Határon Túli Magyarok Tudományos Titkársága** (HTMT, 1999 óta) adminisztratív közreműködésével tesz eleget.

A kapcsolattartás egyrészt a köztestület külső tagságának folyamatos bővítése, a hazai tudományos életbe történő mind teljesebb integrációjának szorgalmazása által, másrészt a külföldi magyar tudományos szervezeteknek egymással és a hazai kutatóhálózattal közös projektjeinek elősegítése révén valósul meg.

A 2000 óta folyamatosan bővülő köztestületnek jelenleg **1848 fő** külső tagja van, és 189 fő akadémikus. 2022-ben 22 fővel gyarapodott a külső tagok és 42 fővel a köztestület külső tagjainak száma.

A támogatást szolgálja a **Domus pályázati rendszer**, részben ösztöndíjak, részben intézményi támogatások odaítélésével. A Domus ösztöndíjpályázatok egyrészt a határon túli, magukat magyarnak is valló kutatók magyarországi munkáját (33 millió forint), másrészt a környező országokban élő köztestületi tagjaink szülőföldi tudományos tevékenységét segítik ösztöndíjak odaítélésével (49 millió forint), hazai befogadó intézmények és témavezetők bevonásával, magyarországi ösztöndíjak esetében junior és senior, szülőföldi ösztöndíjak esetében senior és csoportos kategóriában.

Az MTK EB munkájának segítségével a HTMT kiemelt feladata a **Domus elektronikus pályázati rendszer** működtetése. 2022-ben összesen 225 magyarországi és szülőföldi ösztöndíjpályázatot fogadott a HTMT, a Domus Kuratórium a pályázatok 75%-át támogatta – az igényelt magyarországi ösztöndíjas-hetek, illetve szülőföldi összegek jelentősen csökkentett odaítélésével. A Domus alkotói pályázati felhívásra 28 pályázat érkezett, a Domus Kuratórium a pályázatok 36%-át támogatta.

2022. évben kiírt pályázatok:

Domus pályázati felhívás a szomszédos országokban működő magyar tudományos szervezetek 2022. évi működési támogatására

Megpályázható támogatás: szervezetekként 500 000 forinttól 6 000 000 forintig terjedő összeg. 2022-ben 23 millió forint állt rendelkezésre a pályázat megvalósítására. Pályázat benyújtására meghívásos alapon 20 Kárpát-medencei magyar tudományos szervezet (intézmény) jogosult.

Domus pályázati felhívás a szomszédos országokban működő magyar tudományos szervezetek 2022. évi kiadvány-támogatására

Megpályázható támogatás: szervezetekként 100 000 forinttól 600 000 forintig terjedő összeg. 2022-ben a pályázat megvalósítására 10 millió forint állt rendelkezésre.

Domus könyvkiadás

A megpályázható támogatás bruttó 300 000 forinttól bruttó 800 000 forintig terjedt. 2022-ben ezen pályázati kategória keretösszege 3 millió forint volt. A pályázaton könyvek szerzői mint természetes személyek vehettek részt egyéni pályázóként, egyúttal megnevezve a tudományos mű kiadását vállaló határon túli szervezetet.

Domus nemzetközi publikáció megjelentetése

A maximális támogatás személyenként egyszeri bruttó 500 000 forint volt, összesen 1,3 millió forint keretösszeg állt rendelkezésre a pályázat megvalósításhoz. A pályázat támogatni kívánja a határon túli kutatók szakmai munkásságát, nemzetközi szakmai beágyazottságát azzal, hogy rangos folyóiratokban történő publikálás támogatásával (elszámolható költségek: közlési díj, Open Access-folyóiratok esetén a cikkfeldolgozási díj, az APC – Article Processing Charge (cikkfeldolgozási díj) –átvállalása) segíti aktív bekapcsolódásukat a nemzetközi tudományos életbe.

Domus nemzetközi konferencia-részvétel támogatása

Két év kihagyás után 2022-ben újra megjelent a Domus nemzetközi konferencián való részvételt támogató pályázata, amellyel az Akadémia támogatni kívánja a külföldi kutatók szakmai munkásságát, nemzetközi szakmai beágyazottságát azzal, hogy **idegen nyelvű előadások megtartásának** támogatásával segíti aktív bekapcsolódásukat a nemzetközi tudományos életbe. A rendelkezésre álló 3 millió forintból 12 kutató konferencia-részvételét támogatta a Domus Kuratórium.

Domus magyarországi ösztöndíjak

A megpályázható senior ösztöndíj összege heti 60 000 forint, a junior ösztöndíj összege heti 50 000 forint. 2021-ben a Domus magyarországi ösztöndíjak támogatására 33 millió forint állt rendelkezésre. Az ösztöndíj magyarországi tudományos kutatómunka végzésére, anyaggyűjtésre, konferencián való részvételre, konzultációra stb. használható fel, a benyújtott és elfogadott pályázatban megfogalmazott szakmai terv szerint.

Domus szülőföldi ösztöndíjak

A Domus szülőföldi ösztöndíjkeret 2022-ben 10 millió forinttal nőtt, a rendelkezésre álló összeg 49 millió forint lett. A senior ösztöndíj elnyerhető összege a korábbi 50 000 – 450 000 forintról 100 000 – 600 000 forintra, az egy országon belül megvalósuló csoportos pályázat által elnyerhető támogatás összege 100 000 – 1 000 000 forintról 300 – 1 500 000 forintra, a több intézmény együttműködésével megvalósuló, több ország kutatóit közös kutatásban egyesítő csoportos pályázat esetén a pályázat által elnyerhető támogatás összege 200 000 – 2 000 000 forintról 500 000 – 3 000 000 forintra emelkedett. Az ösztöndíj segíti a szülőföldi magyar nyelvű és tárgyú kutatások folytatását, a Kárpát-medencei magyar kutatók együttműködését.

Domus alkotói pályázat

2022-ben új pályázati kategória jelent meg a Domus ösztöndíjrendszer keretében, az ún. alkotói pályázat. A pályázatra jogosultak az Akadémia Kárpát-medencében élő külső tagjai és az

Akadémia Kárpát-medencében élő köztestületi külső tagjai, akik legalább 7 éve főállású oktatói vagy kutatói munkakörben dolgoznak. A 10 millió forintos keretből az ösztöndíj összege **400 000** forint/hó. A megpályázható ösztöndíj időtartama **1 hónaptól 4 hónapig** terjedhet. A pályázat első évében 28 pályázóból 10 nyert el támogatást.

6. táblázat: Domus szülőföldi pályázatok megoszlása tudományterületenként

Tudományterület	Pályázók száma	Nyertes pályázatok
agrártudományok	4	2
biológiai tudományok	5	1
filozófia és történettudományok	23	11
fizikai és csillagászati tudományok	6	2
földtudományok	3	3
gazdaság- és jogtudományok	13	8
kémiai tudományok	2	1
matematikai tudományok	2	1
műszaki tudományok	7	5
nyelv- és irodalomtudományok	25	21
orvosi tudományok	5	2
Összesen	95	57

7. táblázat: Domus szülőföldi pályázatok megoszlása országonként

Besorolási ország	Pályázók száma	Nyertes pályázatok
Románia	61	37
Szerbia	8	7
Szlovákia	4	3
Ukrajna	22	10

A 2022-es évben a Domus Kuratórium az Akadémia könyvkiadások támogatására rendelkezésre álló keretéből (3 millió forint) 7 könyv megjelentetését, a nemzetközi konferencia-részvétel 3 millió forintos keretéből 12 pályázó konferencia-részvételét támogatta. Domus nemzetközi publikáció támogatása pályázati felhívásra nem érkezett pályázat.

Intézményi támogatásokat is ítél meg pályázati úton az Akadémia a Kárpát-medencei magyar tudományos szervezetek legjobbjainak, részben működési kiadásokra (23 millió forint), részben konferencia- és kiadványtámogatásokra (10 millió forint). 2022-ben összesen 30 Kárpát-medencei tudományos civil szervezet kapott 300 000 forint és 2 millió forint közötti összegű támogatást.

A Magyar Tudományos Akadémia 25 évvel ezelőtt, 1997-ben indította el a Domus Hungarica Scientiarum et Artium ösztöndíjprogramot. Az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság és a Domus Kuratórium a negyedszázados ösztöndíjprogramot a határon túli területeken (Csíkszeredában, Újvidéken, Komáromban) és Budapesten is konferenciák szervezésével ünnepelte. Ez alkalomból jelent meg a Domus 25. A Magyar Tudományos Akadémia határon túli

ösztöndíjprogramja című kiadvány, mely papír alapon is hozzáférhető, és e-book formájában is elérhető.

Az Akadémia a külföldi magyar tudósok, kutatók munkájának jutalmazására, elismerésére Arany János-díjat és Arany János-érmeket alapított. Arany János-érmeket 2002 óta, Arany János-díjakat 2004 óta ítél oda az MTK EB. A 2022. év kitüntetettjei: Arany János Életműdíjban részesült **Bodor Miklós** kémikus, az MTA külső tagja (Amerikai Egyesült Államok); Arany János Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény Díjban részesült **Paizs Csaba** vegyészmérnök, az MTA külső tagja (Románia); Arany János Fiatal Kutatói Díjban részesült **Traski Viktor** matematikus, az MTA külső köztestületének tagja (Ukrajna); Arany János-érmeket kapott: **Bika Julianna** közgazdász, (Amerikai Egyesült Államok), **Kastori Rudolf** agrármérnök, az MTA külső tagja (Szerbia), **Kassay Gábor** (posztumusz) matematikus, PhD (Románia), **Varga György Csaba** (posztumusz) matematikus, tudományok doktora (Románia).

Tíz éve indult útjára a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság Hírlevele. Közel 3000 kutató és szervezet várja s kapja meg minden hónap közepén a magyar tudományosság integrációját eredményesen szolgáló hírlevelet. <http://mta.hu/magyar-tudomanyosság-kulfoldon/hirlevel-105577>

Emellett a HTMT heteti két alkalommal küld az érdeklődőknek sajtószemlét, a határon túli és a diaszpóra online sajtótermékei alapján összeállított legfontosabb közéleti, kulturális és tudományos híreiből.

Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 2015. évi módosítása rendelkezései szerint a nemzeti bibliográfiai adatbázisnak minden közpénzből készült tudományos publikáció bibliográfiai adatát tartalmaznia kell. Az adatbázis (MTMT) működtetése az MTA közfeladata, amelyet az MTA Könyvtár és Információs Központon keresztül lát el.

Az MTMT nélkülözhetetlen a hazai kutatóhelyek és a felsőoktatás számára, ugyanakkor finanszírozása nehezen megoldható, mivel a jogalkotó nem rendelt a feladat mellé állandó költségvetési forrást. Az MTMT finanszírozását az NKFIH, a Kulturális és Innovációs Minisztérium és az MTA saját költségvetési forrásból szokta biztosítani. 2022-ben, a külső partnerek finanszírozásának elmaradása jelentős problémát jelentett. 2022-ben az MTMT fenntartására fordítandó évi 90 millió forintos Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH)-pályázati forrást annak ellenére nem kapta meg az MTA Könyvtár és Információs Központ (KIK), hogy kiemelt országos feladat. A projekt működőképességét 2022. decemberben az MTA és a Kulturális és Innovációs Minisztérium rendkívüli támogatása mentette meg, de a két támogatás együttes összege sem érte el az éves költségvetési tervben szereplő 90 millió forintot.

A pályázati adatszolgáltatások terén az alábbi kiemelt feladataik voltak:

- az MTA Bolyai-pályázat kiértékelésének MTMT-támogatása;
- az MTA KIK Tudománypolitikai és Tudományelemzési Osztállyal (ITO) közösen az MTA Kutatóhelyeket Minősítő Tanács munkájának támogatása az MTA Kiváló Kutatóhely pályázat előkészítésében és adatszolgáltatásában;
- az MTA Tudományos Osztályok minimumkövetelményeinek megállapításához megadott táblázatok felülvizsgálata a nagydoktori pályázatok támogatásához;

- az akadémikusválasztáshoz az MTMT-ben nyilvántartandó publikációs és teljesítménnyel kapcsolatos feladatok előkészítése és elkezdése: az adatok nyilvánosságra hozásához kialakított felület aktualizálása és a jelöltek adatainak ellenőrzése;
- Az MTMT többek között adatszolgáltatással segíti a HUN-REN Titkárságot, az NKFIH- t, eseti megkeresések alapján a felsőoktatási intézményeket.

8. táblázat: MTMT adatbázis – statisztika

MTMT statisztika	2021	2022
Csatlakozott intézmények	168	175
Szerzők		
Összes szerző	71 557	75 405
Nyilvános szerzők	62 601	67 590
Közleménnyel rendelkező	59 982	63 617
Adminok		
Összes admin	3 833	4 100
Aktív admin	2 001	2 096
Közlemények		
Összes közlemény	2 208 111	2 326 758
Folyóiratszöveg	1 030 314	1 090 304
Könyvrészlet	490 099	517 591
Könyv	203 815	209 126
Egyéb konferenciaközlemény	130 992	133 863
Egyéb konferenciakötet	66 178	64 948
Olthalmi formák	7 479	7 675
Disszertáció	24 533	26 049
Egyéb	200 697	215 654
Alkotás	52 911	60 336
Kutatási adat	1 093	1 212
Idézetek		
Összes idézés kapcsolat	9 100 643	9 882 830
Független	7 453 039	8 113 734
Függő	1 576 983	1 691 966
Nem vizsgált	70 621	77 130
Teljes tudományos művek aránya (%) az összesből	61,33%	61,00%

Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ)

A 2001 óta működő Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) Nemzeti Program a 1079/2012. (III.28.) számú kormányhatározat alapján 2012 óta az MTA Könyvtár és Információs Központon keresztül biztosít hozzáférést az elektronikus tudományos tartalmakhoz a hazai felsőoktatási, kutatási és közgyűjteményi körből álló előfizetők számára nemzeti licenc vásárlásával.

Az Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) Titkárság 2022-ben több mint 40 kiadói webinarium szervezésében vett részt: az osztály munkatársai három COMPASS+ felhasználói tréninget tartottak személyes megjelenéssel szeptember–október folyamán, ennek köszönhetően a Magyarországon elérhető elektronikus tudományos tartalmak keresőfelülete, a COMPASS+ adatbázisban jelentősen megnőtt az intézmények által bevitt adatok, adatbázisok száma. A sikeres felhasználói tréningnek köszönhetően a tagintézmények kezdik kihasználni az adatbázis szolgáltatásait.

Ősszel az EISZ Titkárság elkezdte a Soá Vizuális Történelmi Archívum bemutatását, felhasználói tréninget szervezett az adatbázis elérési pontjaira. Októberben

Pécsett 25 főnek tartottak előadást, novemberben Miskolcon pedig több mint harmincan vettek részt a bemutatón.

2022. évre vonatkozóan az EISZ központi költségvetése 1 milliárd forinttal bővül, amelyet nem pályázati úton kap meg az EISZ Nemzeti Program, hanem az MTA-n keresztül. A plusz finanszírozásnak köszönhetően jelentősen, az EISZ prioritásai mentén tudták növelni a támogatási arányokat.

A Programtanács döntése értelmében 2022. évtől a tagintézmények által fizetett rendszerhasználati díj (1%) kivezetésre kerül.

Az Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) Titkárság működése a 2022. tavaszi árfolyamnövekedés ellenére stabil maradt.

A 2022. évi, az NKFIH által pályázati úton finanszírozott Határon túli projekt keretében 34 határon túli intézménynek biztosított hozzáférést az EISZ portfóliójában elérhető összes magyar szolgáltatáshoz. A határon túli kutatók számára a 2022. évtől vált elérhetővé az Akadémiai Kiadó Folyóiratcsomag-szolgáltatás, amely magában foglalja a nyílt hozzáférésű publikációk megjelenését.

2022 első negyedében számos elérési és szolgáltatási probléma merült fel az Elsevier kiadó Science Direct és Scopus adatbázisainál, ezért a Programtanács felhatalmazása alapján az EISZ Titkárság tárgyalást kezdeményezett a kiadónál kompenzációra, a 2023. évi előfizetési összegből való jóváírásra. A tárgyalások részben sikeresek voltak.

A COMPASS adatbázis fejlesztése újabb lendületet kapott 2022-ben, az adatbázis az MTMT-ből nyeri a publikációs adatokat.

Akadémiai Levéltár

Az Akadémiai Levéltár 2022-ben is gyarapította állományát, folytatta a begyűjtött anyag feldolgozását és ellátta a levéltári kutató- és ügyfélszolgálatot. A Székházban lévő ún. borospincében (a 19. században erre a célra használták, jelenleg raktár) lévő anyag fertőtlenítése több ütemben zajlott: 2021 és 2022 folyamán összesen 23 iratfolyóméter fertőtlenítését végeztette el az MTA KIK.

2021-ben elkezdte munkáját a Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára 200 éves évfordulójának megünneplését előkészítő Elnökségi Bizottság (MTA 200). A Levéltár folyamatosan gyűjti az anyagokat az MTA elnökeit bemutató, valamint a mecénásokról és a tudós

nőkről erre az évfordulóra készülő kiadványokhoz. Digitalizálásra kerültek az MTA Elnökségi üléseinek 1950–1958 közötti iratai, így a kutatók széles rétege kapott segítséget az Akadémia történetének kutatásához.

A levéltári Szakfelügyelet 2022. évi ellenőrzési programjának megfelelően lezajlott a levéltári raktárak minősítése.

A Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ)

2022-ben „*Tudomány: út a világ megismeréséhez*” mottóval rendezték meg a Magyar Tudomány Ünnepe programjait, melyeket a korábbi éveknél is nagyobb érdeklődés kísérte. Az MTA elsődleges YouTube-csatornáján 2022. december 31-ig több mint 378 000 volt a megtekintések száma, több mint 236 000 óra nézési idővel. Figyelemreméltó, hogy jelentősen megnőtt a fiatalabb korosztályba tartozók érdeklődése.

A tudományünnepi események részletes bemutatása a 84. oldalon olvasható.

2.3. AZ MTA STRATÉGIAI PROGRAMJAI

Közoktatás-fejlesztési Kutatási Program

A Magyar Tudományos Akadémia elnöke 2021. március 24-én hirdette meg a Közoktatás-fejlesztési Kutatási Pályázatot a korábbi Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program kiterjesztett folytatásaként. A pályázat alapelveit, céljait tekintve nem változott lényegesen, de a szöveg pontosítása mellett bekerültek a kiírásba az Elnökség által kijelölt prioritások. Az új szövegben egyértelműbbé vált, hogy az MTA tudományos kutatómunkát támogat, melynek eredménye elsősorban rangos publikációkban mérhető.

2022-ben az MTA elnöke évi 100 millió forint összeggel megemelte a Közoktatás-fejlesztési Kutatási Program költségvetését, így lehetőség volt egy új pályázat kiírására. A 2022. májusban immár harmadik alkalommal meghirdetett pályázatra 14 érvényes pályamunka érkezett. Közülük a beérkezett nemzetközi anonim bírálatok alapján **a Bírálóbizottság 7 pályázat támogatását javasolta az MTA elnökének összesen évi 76 millió forint értékben.**

A támogatási szempontok között prioritásként jelent meg egyebek mellett az olvasás-szövegértés; a matematika és a természettudomány tanítása; a nemzetközi felmérések által hangsúlyosan jelzett problémák részletesebb vizsgálata; az iskolai kudarcok és a lemorzsolódás okainak feltárása; a fiatalok történelmi tudatának fejlődésében, valamint az idegen nyelvek, a művészeti kultúra és az egészséges életmód aktív elsajátításában a hazai közoktatásban meglévő sajátos hiányosságok okainak feltárása és a megoldásukat elősegítő módszerek kidolgozása; a gondolkodást hatékonyan fejlesztő, a megértést és a tudás alkalmazását segítő gyakorlatok, tanulási és tanítási módszerek kidolgozása és hatékonyságvizsgálata; a speciális helyzetű tanulók integrálására, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatására irányuló programok kidolgozása, továbbá az oktatás átfogó digitalizációjával kapcsolatos problémák megoldására irányuló kutatások.

2022-ben két workshop került megrendezésre Mátrafüreden az MTA Üdülőben. Május 11–13. között a 2021-ben nyertes kutatócsoportok részére előadások hangzottak el a kísérleti munka, a mérés és az adatelemzés témakörben. A rendezvény második felében a kutatócsoportok egymásnak számoltak be publikálási tapasztalataikról. A második workshopra szeptember 21–23. között került sor, ahol az új kutatócsoportok bemutatkozása után szakmai előadások hangzottak el, köztük Eckhard Klieme német kutatóprofesszor (German Institute for International Educational Research) angol nyelvű előadása is „Organizing the Field of Educational Research: Experience with Priority Research Programs in Germany and a Research Agenda in Math Education” címmel.

A tudományos eredmények elérését és publikálását támogató műhelymunkának is köszönhetően jelentősen megnőtt a kutatócsoportok publikációs teljesítménye minőségi és mennyiségi tekintetben egyaránt. A 2022-es évben 27 cikk Q1 szintű, 11 cikk Q2 szintű folyóiratban jelent meg.

Nemzeti Víztudományi Program

A Magyar Tudományos Akadémia 2016-ban határozott a Nemzeti Víztudományi Program megkezdéséről. A program részeként javaslatot tett arra, hogy az MTA koordinálásával induljon el a Nemzeti Víztudományi Kutatási Program a Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv) tudományos alapjainak biztosítására és a víztudományi kutatások nemzetközi élvonalba emelésére. Az Elnökség 53/2019. (IX. 24.) számú határozatában kijelentette, hogy a víztudományi programot az Akadémia hosszú távú, stratégiai jelentőségű feladatának tekinti.

A 2022. év során – a hosszú Covid-19-járvány következtében elmaradt rendezvények után – a Nemzeti Víztudományi Program számos tudományos publikáció és a Balaton Fejlesztési Tanács regionális fejlesztési tervének véleményezése mellett konferenciát szervezett a tudatos és fenntartható vízhasználatról, valamint az Academia Europea Budapesti Tudásközpontjával közös filmklubbal is hozzájárult a víztudományi kutatási eredmények megismertetéséhez.

Dunavirág mentőakció – Online Filmklub

2022. március 10-én az Academia Europaea Budapesti Tudásközpontja (Academia Europaea Budapest Hub) és az MTA Nemzeti Víztudományi Program közös szervezésében vetítették le a „Dunavirág mentőakció” című dokumentumfilmet, melyet a film készítőivel folytatott kerekasztal-beszélgetés követett a film alapjául szolgáló kutatásokról és a kapcsolódó természetvédelmi innovációról. Az esemény összefoglalója itt érhető el: https://mta.hu/aebudapest-news/aebudapest-hub-danube-film-club-111970?fbclid=IwAR3q7Xeog4JjTB_w7z8-3WhFNyoReYYRH7jMaTECZlyf1ytlXNVf0PI0Gdk

Tudatos és fenntartható vízhasználat a gyakorlatban

A Nemzeti Víztudományi Program Irányító Testületének szervezésében 2022. május 25-én az MTA Székházában tartott konferencia célja az volt, hogy bemutassa azokat a gyakorlati feladatokat, melyekben tudósok és vállalkozók együtt keresnek megoldást egy-egy vízügyi problémára, legyen az halászat, öntözés, vízgazdálkodás, ivóvíztisztítás vagy éppen a turisztikai jelentőséggel bíró Tisza-tó szabályozása. Az esemény összefoglalója itt érhető el: <https://mta.hu/nemzeti-viztudomanyi-program/tudatos-es-fenntarthato-vizhasznalat-a-gyakorlatban-osszefoglalo-a-2022-majus-25-i-esemenyrol-112214>

A Magyar Tudományos Akadémia Nemzeti Víztudományi Kutatási Programja által támogatott projektek és publikációk részletes áttekintést adnak egy-egy széles érdeklődésre számot tartó kutatási témáról, így a

- Budapest és agglomerációjának közel kétfélmillió lakosát ellátó parti szűrőes ivórendszer vizsgálatáról(<https://mta.hu/nemzeti-viztudomanyi-program/antibiotikumok-es-antibiotikum-rezisztencia-elkeszult-az-uj-szennyvezok-felmerese-a-dunai-parti-szuresu-rendszerben-112031>);
- a Fertő mikroszkópikus élővilágáról (https://mta.hu/data/Somogyietal2022_1.pdf) ;
- a Balaton életében alapvető szerepet játszó algákról (<https://mta.hu/nemzeti-viztudomanyi-program/a-balaton-algai-eltero-szerepben-112270>);

- az egyre gyakoribb és egyre szélsőséesebb időjárási körülményekről (<https://mta.hu/nemzeti-viztudomanyi-program/az-idei-egy-rendkivuli-aszalyos-ev-az-egesz-vilagon-vajon-meddig-tarhat-meg-112327>) ;
- a légkör-bioszféra kölcsönhatásokról (<https://akademiai.hu/ptudx00298-legkor-bioszfera-kolcsonhatasok.html>).

A Szigma – a holnap világa című magazin 2022. április 19-i adásában interjú hallható az MTA Nemzeti Víz tudományi Kutatási Programjához illeszkedő „Tiszta ivóvíz: a biztonságos ellátás multidiszciplináris értékelése a forrástól a fogyasztóig” című kutatásról Vargha Mártával, a Nemzeti Népegészségügyi Központ vízhigiénés szakértőjével, az édesvizek sótartalmának növekedéséről Vad Csabával, az ELKH⁷ ÖK Vízi Ökológiai Intézetének tudományos munkatársával, valamint a cianobaktériumok nitrogénfelvételére irányuló vizsgálatok legújabb eredményeiről Bernát Gáborral, az ELKH Balatoni Limnológiai Kutatóintézet tudományos főmunkatársával.

Elismerések, díjak és tudományos fokozatok

A Víz Világnapja alkalmából rendezett ünnepségen, Pintér Sándor belügyminiszter, elismerést adott át 2022. március 21-én a Belügyi Tudományos Tanács munkáját segítő kiemelkedő szakmai tevékenysége elismeréséül **Németh Tamásnak, az MTA rendes tagjának és Józsa Jánosnak, az MTA rendes tagjának.** <https://kormany.hu/hirek/elismeresek-a-viz-vilagnapja-alkalmabol>

A Magyar Érdemrend középkereszt (polgári tagozat) kitüntetését vehette át Németh Tamás, Széchenyi-díjas agrokémikus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja a 2022. augusztus 20-i ünnepen.

Báldi András ökológust, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagját választották a vezető európai kutatókat tömörítő Academia Europaea Élettudományi Osztálya Organizmus- és Evolúcióbíológiai Szekciójának vezetőjévé. A testület egyik fő célja, hogy tudományosan megalapozott tanácsokkal segítse az Európai Unió döntéshozóinak munkáját.

Báldi Andrást és Szűcs Pétert az MTA Közgyűlése 2022-ben levelező taggá választotta.

2021-ben kezdte meg működését a Lovász László, az MTA rendes tagja vezetésével megalakult *Academia Europaea Budapest Knowledge Hub*, amelynek egyik tematikus területe az MTA Víz tudományi Programjához kapcsolódó Duna-Régió. Ez lehetőséget teremt a Víz tudományi Program markáns megjelenésére a nemzetközi térben, elsősorban Európában, beleértve együttműködéseket, rendezvényeket, projekteket is. (<https://mta.hu/aebudapest/budapest-knowledge-hub-111313>)

Világgazdasági Tudományos Tanács

A **Világgazdasági Tudományos Tanács (VTT)** akadémiai, egyetemi, vállalati és kormányzati szervek szakértőit tömöríti. A kormányzati, politikai érdekeken túllépve arra törekszik, hogy az általa vizsgált kérdéseket a maguk komplexitásában tekintse át és biztosítsa az össznemzeti érdekeknek megfelelő válaszok kialakítását. A 2022. év komoly kihívások elé állította a világgazdaságot, és a Tanács igyekezett a fókuszba került témákat negyedévente napirendjére tűzni. Az első ülésen megvitatták, hogy az Európai Unió Afrikai Alapjából (EUTF) finanszírozott nemzetközi fejlesztési civil szervezetek (NGDO-k) programjai hogyan kezelik az afrikai migrációt, milyen hatásuk van az EU bevándorlási politikájára. A Tanács értékelte – több évtizedre visszamenőleg és több kontinens programjainak hatásain keresztül – a nemzetközi szankciók okait és következményeit. Közép- és Kelet-Európa geoökonómiai és geopolitikai viszonyai az 1990-es évek eleje óta fokozatosan és mélyrehatóan átalakultak. A kutatók megkísérelték elhelyezni a

⁷ 2023. szeptember 1-jétől Magyar Kutatási Hálózat (angolul Hungarian Research Network, rövidítve HUN-REN) lett a neve.

jelenlegi és jövőbeli világgazdasági és politikai térképen Közép-Kelet-Európát, benne hazánkat. A 2022. év záró ülésén Közép-Európa gazdasági szerkezetének változását, regionális fejlődését tekintették át az Európai Unió öt (EU5) hasonló népességű régebbi tagállama (Dánia, Hollandia, Írország, Portugália és Svédország) 103 térsége gazdasági szerkezetének jellemzőihez viszonyítva.

A 2022. évben megvitatott témákat kötetbe szerkesztve *Trendek és Töréspontok IV.* címmel 2023. májusban adta közre az Akadémiai Kiadó. A rendezvények videófelvevételei megtekinthetők az Akadémia honlapján, az mta.hu-n, ezáltal az előadások anyagai mindenki számára elérhetőek. <https://mta.hu/vilaggazdasagi-tudomanyos-tanacs/a-vilaggazdasagi-tudomanyos-tanacs-16-ulese-videon-112804>

2.4. AZ MTA 2022-BEN INDULT NEMZETI KUTATÁSI PROGRAMJAI

A stratégiai programok mellett az akadémiai kutatásfinanszírozás másik, tematikus alapon működő pillérét alkotják az alapos előkészítés után 2022-ben indult nemzeti programok.

Három nagy nemzeti kutatási program indulhatott el: a **Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program 4 alprogramja**, a **Fenntartható Fejlődés és Technológiák Nemzeti Program** Fenntartható Fejlődés alprogramja és a **Nemzeti Agykutatási Program 3.0.** Ezek a programok a magyar társadalom, gazdaság és kultúra számára nemzetstratégiai jelentőségű tématerületeken működnek, és kiemelkedő hazai tudományos munkával szolgálják jelenünket és jövőnket. Működésük időtartama négy év, összes támogatásuk 8,6 milliárd forint. A programok szervesen kapcsolódnak az akadémiai küldetéshez, az előzményekhez és az akadémiai testületek tevékenységéhez. A nemzeti programok előkészítői figyelembe vették a tématerületen működő akadémiai, illetve akadémiai részvételű programok (pl. Nemzeti Víz tudományi Program, Nemzeti Agykutatási Program), a korábbi MTA- és MTA által támogatott kutatóhelyek, akadémiai testületek (Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság, Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság, Elnöki Bizottság az Egészségért), az érintett tudományos osztályok és bizottságok tapasztalatait és eredményeit.

Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program

Ez a nemzeti program a Magyar Tudományos Akadémia alapítóinak szándékát és az Akadémia 192., rendkívüli Közgyűlése által megújított küldetési nyilatkozatában foglaltakat valósítja meg. A nyilatkozat 2. pontja szerint: „Az Akadémia őrzi és ápolja a magyar nyelvet, gondozza a nemzet tudományos és kulturális örökségét.” A 2022-ben indult 4 alprogram: ***Magyar Nemzeti Helynévtár Program, A magyar nyelv digitális támogatása a magyar tudományosság szolgálatában, A magyar nyelv digitális fenntarthatósága (az alprogram az alábbi négy projekt keretében végzett kutatásokra és fejlesztésekre irányul: 1. projekt: Magyar Nemzeti Szövegtár 3.0, 2. projekt: Helyesírási tanácsadó portál 2.0, 3. projekt: A magyar nyelv nagyszótára archivális cédulagyűjteményének digitalizációja, 4. projekt: Obi-ugor nyelvek elemzett korpusza és tudásbázisa), Álhírek, áltudományos nézetek nyelvészeti azonosítása.***

Fenntartható Fejlődés és Technológiák Nemzeti Program

A legszélesebb értelemben vett „technológiák” fenntarthatósági kérdései az élet szinte minden területén komoly kihívásként jelentkeznek. A hagyományos energiahordozók és a nyersanyagok szűkössége, a jól detektálható jelenkori éghajlatváltozás, valamint ezek közvetlen és közvetett következményei különösen aktuálissá és minden tekintetben megkerülhetetlenné teszik a programban kitűzött tudományos célok megvalósítását és az eredmények társadalmi, gazdasági és nemzetstratégiai hasznosításának elősegítését. A program épít az Akadémia 2016 óta működő Nemzeti Víz tudományi Programjának tapasztalataira és eredményeire.

Nemzeti Agykutató Program 3.0

Az idegrendszeret érintő betegségek világszerte a fogyatékoság és munkaképtelenség vezető okai, aminek éves költsége Európában közel 800 milliárd euróra becsülhető. Mivel az idegrendszeri károsodás okai rendkívül heterogének, az alapvető idegrendszeri működés megértése nélkül nem képzelhető el az idegrendszeri betegségek hatékony terápiája sem. A közelmúltban bekövetkezett óriási technológiai fejlődés az idegtudományok területén lehetővé teszi mind az egészséges idegrendszer működésének megértését, mind az idegrendszeri betegségekben kulcsszerepet játszó patomechanizmusok azonosítását. A Nemzeti Agykutató Program (NAP) 3.0 célja – a korábbi sikeres NAP-programokra is építve –, hogy a hazai neurobiológiai kutatások terén kiváló műhelyek együttműködésével, a legmodernebb technológiák alkalmazásával feltárja az idegrendszer működési alap- és betegségmechanizmusainak eddig ismeretlen aspektusait, ezzel elősegítve az idegrendszeri kórképek patomechanizmusainak preklinikai, transzlációs és klinikai vizsgálatát és új terápiás célpontok kijelölését.

A NAP 1.0 és 2.0 idején a támogató a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH), azaz egy minisztérium alá rendelt kormány szerv volt. A Kormánnyal történt megegyezés alapján az NKFIH szerepét a NAP 3.0 idejére az Akadémia veszi át. A NAP 3.0 kutatási témái és megközelítési módszerei a korszerű agykutatás szinte minden területét megjelenítik. A gerinctelen fajok neurobiológiájától a szinapszisok, idegsejtek és neuronhálózatok működésének megértésén, a preklinikai gyógyszerkutatás számos területén, a viselkedéstudományok széles tárházán át a klinikai neurológiai kutatásokig az agykutatás különböző aspektusait a világ legkiválóbb kutatói közé tartozó neurobiológusok képviselik. Mind a témák újszerűsége, mind az alkalmazott legmodernebb megközelítési módszerek révén a NAP 3.0 Konzorcium továbbra is a nemzetközi tudományos világ élvonalában fogja tartani a magyar agykutatást.

2.5. AZ MTA MINT A NEMZET TANÁCSADÓJA: SZAKÉRTŐI, KORMÁNYZATI, ÖNKORMÁNYZATI MUNKÁT SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉG

Az Akadémia köztestületi tagjainak tudása a nemzet és a mindenkor kormányzat rendelkezésére áll. Az Akadémia a kormányzattal, a hazai kutatási, fejlesztési és innovációs rendszerrel, az oktatási rendszerrel és a társadalommal kialakított széles körű együttműködésre alapozva valósítja meg az akadémiai törvényben is megjelenített, valamint az Akadémia megújult küldetésében és az MTA elnökének programjában kiemelt szerepet kapott tanácsadói, a döntéshozatal támogató szakpolitikai tevékenységét. Az Akadémia ennek érdekében vesz részt és van jelen a tudáspolitikai testületekben.

Az Akadémia közvetíti a tudományos kutatások eredményeit a társadalom számára. Az Akadémia kommunikációs csatornáin és rendezvényein – melyek közül kiemelkedő jelentőségű az évente megrendezésre kerülő Magyar Tudomány Ünnepe eseménysorozat – bemutatja a tudomány eredményeit és módszereit, ösztönzi a kritikai gondolkodást. Ezáltal biztos tájékozási pontokat kínál a döntéshozók, valamint a szélesebb közönség számára is, és olyan események, rendezvények segítségével, mint amilyenekre a Középiskolai MTA Alumni Program keretében nyílik lehetőség, vonzóvá teszi a kutatói hivatást. A tudományos módszertan és eredmények széles körű megismertetése révén harcol az áltudományok és a tudománytalan nézetek ellen.

A tudományos osztályok feladatkörének ilyen jellegű bővítése az egyes szakterületek jobb megismerését is szolgálja a „nemzet tanácsadója” koncepciójának jegyében.

Ez a tevékenység az utóbbi három évben vált különösen sokrétűvé. Hatása nehezen mérhető, de annyi bizonyos, hogy az Akadémia mind saját kezdeményezésre, mind külső, így kormányzati

megkeresésre nagyon aktív a tanácsadásban, melynek módszertana is sokat fejlődött. Freund Tamás hangsúlyozta, hogy a figyelem pusztá felkeltése helyett a döntéshozók és a kormányzati műhelyek objektív és hatékony tájékoztatására, a velük való konzultálásra összpontosít az Akadémia és törekszik elkerülni a formális, a döntések pusztá legitimálására vagy a tiltakozásra korlátozódó szerepvállalást. Megjegyezte ugyanakkor, hogy a tudományos szempontok képviselője, a döntések tudományos megalapozására való törekvés nem garantálja a tudományos álláspont meghatározóvá válását a politikai döntésekben. Az Akadémia feladata, hogy a tudomány minden eszközét felhasználva szakmai érvekkel alátámasztott, hiteles információhoz juttassa a döntéshozókat.

Az Akadémiának a tudományos tanácsadás rendszerének kidolgozásával és működtetésével megbízott köztisztviselői igazgatója a minisztereken és megbízottjaikon keresztül jól működő, eredményes kapcsolatot alakított ki szinte valamennyi tárccával, mindenekelőtt a Belügyminisztériummal és a Miniszterelnökséggel, ahol több felelős döntéshez kérték ki az MTA tudományos, szakmai véleményét. A tanácsadásban, a regionális tervezés készülő kormányzati és önkormányzati dokumentumainak véleményezésében továbbra is fontos szerepe van az Akadémia tudományos osztályainak és bizottságainak. E tevékenységek közé sorolhatók a Filozófiai és Történettudományi Osztály önkormányzatok és egyesületek megkeresése alapján tett állásfoglalásai, ajánlásai közterület-elnevezési és névhasználati kérelmeik ügyében. Az Agrártudományok Osztálya intenzív kapcsolatot tart a szakhatóságokkal a mikotoxinok, a földminősítés, az aszály, az öntözés- és vízgazdálkodás, valamint az élelmiszer-biztonság témakörében. Az Orvostudományok Osztálya a Covid-pandémia idején különösen sok ilyen természetű tevékenységet végzett. Jelentős segítség a szakmapolitika számára *A hazai orvosi szakmák helyzete és perspektívái a 21. század elején* című két kötetük is. A Műszaki Tudományok Osztálya, a Nemzeti Víz tudományi Programmal és a Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottsággal együtt, rendszeresen végzi természetes folyóvizeink, tavaink fejlesztési programjainak értékelését. Az Akadémia fontos törekvése, hogy érdemben járuljon hozzá az ország energiapolitikai stratégiájának tudományos megalapozásához. Ez számos diszciplínát érintő, sokrétű feladat, amelynek bázisát a Műszaki Tudományok Osztálya és tudományos bizottságai adják. A Kémiai Tudományok Osztálya és a Fizikai Tudományok Osztálya kezdeményezésére indították el a nagy tudományos infrastruktúrák fenntartásának és elérhetőségének áttekintését a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatallal és a Kulturális és Innovációs Minisztériummal együttműködve. A Filozófiai és Történettudományi Osztály és a Műszaki Tudományok Osztálya kezdeményezésére a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya támogatásával javaslatot készítettek a hazai műemlékvédelem megújítására.

A közoktatás és az egészségpolitika területén közvetlen kapcsolat alakult ki a Belügyminisztérium és az Akadémia között. Függetlenségük fenntartása mellett az Akadémia szakértői miniszteri megkeresésre az államtitkári értekezletek állandó meghívottaként teszik a tárca számára közvetlenül elérhetővé az akadémiai testületekben, műhelyekben felhalmozott tudást, tapasztalatot.

Újjáalakul a **Nyelvhelyességi Tanácsadó Testület**, amely hatósági megkeresésre a gazdasági reklámok és az üzletfeliratok esetében ad szakvéleményt a törvény előírása szerint. A Nyelvtudományi Kutatóközpont elcsatolása következtében a testület szervezeti hátterét az MTA Titkársága Köztisztviselői Igazgatósága biztosítja.

Az Akadémia természetesnek és szükségesnek tartja a politikai közéleti vitákat, de nem vesz részt bennük, és befolyásolni sem kívánja eredményüket. Kivételes esetekben tudós tagjai és testületei kezdeményezésére azonban **állásfoglalásokat tesz közzé fontos társadalmi kérdésekben**. Ezeknek az állásfoglalásoknak a tartalmát mindig a tudományos helytállóság és időszerűség határozza meg. 2022-ben vezető témánk a közoktatás volt, amiben állást foglalt az MTA Elnöksége, a Vezetői Kollégium, a Fiala Kutatók Akadémiája, a Közoktatási Elnöki Bizottság, a Filozófiai és

Történettudományok Osztálya, amelyhez csatlakozott a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya is. A visegrádi akadémiák elnökeivel közös nyilatkozatban állt ki az Akadémia az ukrán lakosság, a tudósok és a tudomány érdekei mellett, elítélve Oroszország katonai agresszióját. Elnöki állásfoglalás született a Magyar Tudományos Akadémia és az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat közötti megoldatlan kérdések átfogó rendezéséről. A Biológiai Tudományok Osztályának több állásfoglalása volt a Fertő-tó területén folyó beruházásról.

2.6. AZ MTA SZAKÉRTŐ ÉS KOORDINÁLÓ SZEREPE A KORONAVÍRUSJÁRVÁNY ELLENI HARCBA ÉS MÁS, A MAGYAR TÁRSADALOM EGÉSZSÉGÉNEK, EGÉSZSÉGTUDATOSSÁGÁNAK FEJLESZTÉSE ÉRDEKÉBEN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGEK

A 2022. évi tevékenységre az előző évhez képest már lényegesen kevésbé hatott a Covid-járvány, de az Akadémiának a jövőben is kötelessége részt vállalni a poszt-Covid-helyzet elemzésében, valamint a gazdasági, társadalmi változásokra való felkészülést segítő stratégia kialakításában.

Az Orvosi Tudományok Osztálya sokoldalúan folytatta szakmai-tudományos és ismeretterjesztő tevékenységét a Covid19-járvány megfékezése és a tapasztalatok feldolgozása, a tévedések, szándékos megtévesztések kiküszöbölése, a társadalom egészségtudatosságának és tudománybarátságának erősítése érdekében. A többi tudományos osztály számára is követendő példát mutattak azzal, hogy állásfoglalást dolgoztak ki és adtak közre az orvostudományban végzett kutatási és innovációs tevékenységekről, valamint azok értékeléséről. 2022. március 1-én az Elnöki Bizottság az Egészségért (EBE) állásfoglalást jelentetett meg az MTA honlapján (*Az egészségügy rendszerbe foglalásának szükségességéről: https://mta.hu/mta_birei/allasfoglalas-az-egeszsegugy-rendszerbe-foglalasanak-szuksegessegerol-111982*), amelynek alapját a 2021-es MTÜ-rendezvényen elhangzott előadások képezték. Az állásfoglalás leszögezi, hogy a Covid19-járvány friss példát szolgáltatott arra, hogy korunkban az egészségügy csak akkor lehet hatékony, ha hálózatokban gondolkodunk a résztvevők tevékenységéről, sikere az elemek kölcsönhatásán alapul. Ez egyben azt is jelenti, hogy az egészségügy kiemelt társadalmi jelentősége súlyos felelősséget ró az egészségügy döntéshozóira, akik a szakpolitikát irányítják, akik a forrásokat, a kutatási pénzeket elosztják, az orvostudomány minden területén folytatott ellátást végzőkre, kutatókra, oktatáspolitikusokra, morális szempontokat megfogalmazó etikai szakemberekre. Ez a komplex hálózati rendszerelmélet értelmében azt is jelenti, hogy a kormányzati struktúrában az egyes minisztériumok tevékenységének harmonizálása rendkívüli jelentőséget nyer, és hogy korunkban az egészségügynek a politikai hatalmi struktúrában központi jelentőséget kell biztosítani.

Az EBE 2021-ben kezdett aktív közreműködése nyomán 2022-ben megalakult az Orvosi Tudományok Osztályának Mozgásszervi és Sporttudományi Osztályközi Állandó Bizottsága. Az MTA és a Testnevelési Egyetem által delegált tagok alkotta bizottság az ősz folyamán megrendezte első tudományos ülését öröndetesen nagy érdeklődés mellett.

A Biológiai Tudományok Osztálya is fontos felvilágosító szerepet vállalt a Covid19-járvány leküzdésében, amely tevékenysége csúcspontját a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozaton érte el.

A Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya és tagjai is aktívan kiveszik a részüket kormányzati programok, fejlesztési tervek, stratégiák véleményezéséből. Statisztikai és Jövőkutatási Tudományos Bizottsága nagyszabású konferenciát rendezett a Covid19-járvány gazdasági hatásairól és várható társadalmi következményeiről.

A Magyar Tudomány Ünnepe programsorozat keretében többek között a Magyar Orvostársaságok és Egyesületek Szövetsége (MOTESZ) a Magyar Osteológiai és Osteoarthrológiai Társasággal

(MOOT) közösen szervezett sok érdeklődőt vonzó multidiszciplináris fórumot „Fókuszban a mozgásszervi betegségek” címmel.

Nemzeti programként a kormánnyal együttműködésben folytatódik a nemzeti poszt-Covid-stratégia és pandémiás terv tudományos megalapozása.

A poszt-Covid-jelenségek kutatására irányuló nagy kockázatú pályázat

A Magyar Tudományos Akadémia elnökének döntése alapján az MTA főtitkára pályázati felhívást tett közzé a poszt-Covid-jelenségekkel kapcsolatos nagy kockázatú kutatások támogatására, tudományterülettől függetlenül. Nagy kockázatú pályázatoknak tekintendők a nemzetközi gyakorlat szerint az olyan tudományos áttöréssel, jelentős, kimagasló eredményekkel kecsegtető kutatások és megoldások, amelyeknél a kutatási célok megvalósítása valamely okoknál fogva komoly kockázatot jelenthet.

A pályázat célja olyan kutatások támogatása, melyek a koronavírus (Covid19) okozta poszt-Covid-jelenségek miatt fellépő egészségügyi, gazdasági, társadalmi, kulturális stb. problémák feltárására és megoldására keresnek válaszokat.

Áttörő, eredeti kutatási ötlettel rendelkező kutatók pályázhattak a tudományok minden területéről tudományos háttérüknek és életkoruknak megfelelő kutatási tervvel magyarországi kutatóhelyekről. A kutatási témának olyan, a poszt-Covid-jelenségekkel foglalkozó kérdést kellett felvetnie, amelynek megoldása szokatlan megközelítést mutat és áttörő, hiánypótló eredményt ígér.

A teljes támogatási időszak maximum 2 év, a teljes támogatás két évre tervezetten 400 millió forint, amelyből várhatóan 6-12 pályázat támogatható, és a második év támogatásának feltétele az első évre ígért kutatási eredmények sikeres teljesítése.

A kiemelt program keretében 0,5 milliárd forint támogatással 30 kutatócsoport kezdhette meg a munkáját.

A 2021. június 29-én meghirdetett pályázat első szakaszának 10 nyertese között a céloknak megfelelően orvostudományi és biológiai, állam- és jogtudományi, gazdaságtudományi, politikatudományi, valamint pszichológiai témák kutatói is megtalálhatók. A nyertesek 2021. december 1-jével kezdték meg a munkát. A második körben 41 érvényes pályázó közül 20 kutatócsoport nyerte el az akadémiai támogatást, és 2022. április 1-jével kezdhették meg a kutatómunkát.

3. AZ MTA FINANSZÍROZÁSI ÉS MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI 2022-BEN⁸

3.1. AZ MTA FEJEZET FŐBB PÉNZÜGYI ADATAI

A 2022. év a Magyar Tudományos Akadémia és az MTA fejezet intézményei számára költségvetési, gazdálkodási szempontból a veszélyhelyzet miatt szintén kihívásokkal teli év volt. A fejezet 2022. évi költségvetése biztosította az MTA és intézményei számára a szakmai feladatellátás forrásait, de az évközi jogszabályi változások és a helyzethez való alkalmazkodás számos esetben új működésbeli és gazdálkodási feladatmegoldást tett szükségessé.

Az MTA 2022. évi **költségvetési adatainak elemzése** alapján a következő főbb megállapítások tehetők:

⁸ Az MTA fejezetre vonatkozó pénzügyi és gazdasági adatok forrása az MTA 2022. évi költségvetéséről és vagyoni helyzetéről szóló, a Közgyűlés által elfogadott beszámoló.

- Az MTA fejezet **Országgyűlés által 2022. évi jóváhagyott költségvetési támogatása 20 941,8 millió forint** volt, mely az előző évi szinthez képest jelentősen, több mint kétszeresére növekedett. Ebből az MTA fejezet irányítása alatt maradó költségvetési szervek (intézmények) támogatása 12 383,3 millió forint, a fejezeti kezelésű támogatás összege 8 558,5 millió forint volt. A fejezeti kezelésű előirányzatok döntően pályázati úton elnyerhető támogatásként kerülnek felosztásra. A fejezet **tervezett kiadása 28 765,7 millió forint volt, míg a tervezett saját bevétele az előző évhez képest 13,4%-kal, 7 823,9 millió forintra nőtt.**
- A **tényleges felhasználási adatok** alapján 2022-ben a fejezet kiadása **27 072,4 millió forint**, amelyhez **16 019,6 millió forint** költségvetési támogatást használt fel. Tényleges saját bevétele **11 676,7 millió forint** volt, amely 49,2%-kal magasabb a tervezettnél.
- A fejezet **2022. évi összesített alaptevékenységi maradványa** (tárgyévben fel nem használt pénzeszköz) **1 594,4 millió forint** volt, amely teljes mértékben intézményi maradvány volt.
- A fejezet irányítása alatt lévő intézményekben foglalkoztatottak átlaglétszáma 2022-ben **480 fő** volt.

9-10. táblázat: Az MTA fejezet – költségvetési törvényekben jóváhagyott – 2020–2022. évi előirányzatai

adatok millió forintban

	2020. év* (terv)	2021. év (terv)	2022. év (terv)	Index % (2022/2021)
Kiadás	17 184,9	17 134,4	28 765,7	167,9
Költségvetési támogatás	10 286,3	10 235,8	20 941,8	204,6
Bevétel	6 898,6	6 898,6	7 823,9	113,4

* A terv azonos az eredeti előirányzat fogalmával

adatok millió forintban

	2020. év (tény)	2021. év (tény)	2022. év (tény)	Index % (2022/2021)
Kiadás	20 302,5	20 464,1	27 072,4	132,3
Költségvetési támogatás	10 619,9	10 655,0	16 019,6	150,3
Bevétel	9 563,9	9 853,5	11 676,7	118,5
Előző évi maradványok igénybevétele	1 044,7	926,1	1 101,3	118,9
Finanszírozási bevételek (bér-megelőlegezés) *	-	130,8	-	-
Finanszírozási kiadások * (bér-megelőlegezés)			130,8	

* Finanszírozási bevételek/kiadások (bér-megelőlegezés): a központi, irányító szervi támogatásként érkezett finanszírozási előleg 2021. decemberében, amely a 2022. január elején esedékes személyi kiadások fedezete (december havi bér)

Az Akadémia 2022-ben a tervezett **20 941,8 millió forint** költségvetési támogatást a központi költségvetéstől az év során megkapta, azonban az évközi kormányzati többlettámogatásokkal (+178,1 millió forint) és az államháztartás más fejezetébe megállapodással átcsoportosított támogatásokkal (– 5100,3 millió forint) **16 019,6 millió forintra** módosult. A más fejezetbe

átcsoportosított támogatások döntő része az ELKH kutatóhálózat intézményei részére került átcsoportosításra (Lendület program, Posztdoktori támogatások, Nemzeti Programok, Poszt-Covid), de megállapodás alapján került támogatás a Kulturális és Innovációs Minisztérium és a Belügyminisztérium intézményei részére is.

3.2. AZ AKADEMIAI VAGYON

A korábban az Akadémia által irányított, 16 köztestületi költségvetési szervből álló kutatóhálózat *a kutatás, fejlesztés és innovációs rendszer intézményrendszerének és finanszírozásának átalakításához szükséges egyes törvények módosításáról szóló, 2019. évi LXVIII. számú törvénnyel hatályba lépő, 2014. évi LXXVI. törvényt (a továbbiakban KFitv.)* módosító rendelkezések alapján, „működési formaváltás” címén más irányító szerv irányításával működik 2019. szeptember 1. napjától. Eltérő megállapodás hiányában az Akadémiát 2019. szeptember 1-jétől törvényi kötelezettség terheli a főhivatású kutatóhálózat elhelyezését és működtetését szolgáló vagyonelemek használatának ingyenes biztosítására. Ezért a kutatóközpontok és kutatóintézetek által használt ingó és ingatlan vagyonelemeket az MTA, a törvényi kötelezettségre hivatkozással a kutatóközpontok és kutatóintézetek ingyenes használatába adta. A kutatóhálózat az ingatlanok használatáért sem bérleti, sem használati díjat nem fizet. Az ingatlanok karbantartása és felújítása a használó kutatóközpontok, kutatóintézetek kötelezettsége.

2022-ben is több kutatóhely kezdeményezett felújítási és beruházási munkát akadémiai tulajdonú ingatlanon. E megkereséseket az MTA Titkársága pénzügyi és műszaki szempontok alapján megvizsgálta és összesen 21 tulajdonosi engedély került kiadásra.

A kutatóközpontoktól, kutatóintézetektől kapott kérelmek, adatszolgáltatások alapján a törvényi szerződéssel átadott ingatlanok közül néhány esetben megállapítható volt, hogy azok nem kapcsolódnak közvetlenül a kutatási feladatokhoz. Az akadémiai ingatlanvagyonat az MTA külső cég bevonásával felmérte és annak használatára vonatkozó stratégia kidolgozását kezdte meg.

A 2019. évi szétválást követően az MTA ingatlanvagyonát két módon használhatják az intézetek: törvényi szerződés alapján ingyenesen és polgári bérleti szerződés alapján. A szétválás óta eltelt évek gyakorlata alapján a használati módokhoz kapcsolódóan több koncepcionális kérdés merült fel, amelyekre az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Titkárságával⁹ és a kutatóhelyekkel közös megoldást keres az Akadémia.

Lakóingatlanok és üdülők polgárjogi szerződések alapján maradtak a kutatóhálózat használatában, továbbra is a piaci árnál jelentősen kedvezőbb bérleti díjért, ezzel is támogatja az Akadémia a kutatókat. Az alacsonyabb bérleti díj azonban nem nyújt fedezetet az ingatlanok állagmegőrzésére, felújítására. Ezek helyzetét rendezni szükséges.

Az év során elindított, az MTA teljes vagyonára vonatkozó vagyonértékelési stratégia projektben a Vagyongazdálkodási és Közbeszerzési Osztály (VKO) adatszolgáltatási és adategyeztetési feladatkörben vett részt.

Új értébecslés készült el az összes MTA tulajdonú ingatlanra vonatkozólag. A bruttó könyv szerinti érték alapján a nyilvántartásokban 59,9 milliárd forint értékben vannak nyilvántartva az ingatlanok, a külső tanácsadó cég által a teljes ingatlanállományra egységes koncepciónak megfelelően elvégzett értébecslés összesített adatai alapján a 2022. II. félév állapota szerint az MTA ingatlanvagyonának aktuális paici értéke mintegy 227,1 milliárd forint volt.

⁹ 2023. szeptember 1-jétől Magyar Kutatási Hálózat (angolul Hungarian Research Network, rövidítve HUN-REN) lett a neve.

A vagyongazdálkodási és az ingatlanok hasznosítására vonatkozó teljes ingatlangazdálkodási stratégia 2023. év során készül el. 2022-ben sem ingatlanvásárlás, sem ingatlanértékesítés nem történt.

Köztisztviselői ingatlan hasznosítása

Az Ukrajnát sújtó háború sajnálatos következményeihez kapcsolódóan az MTA is szerepet vállalt a határon túli akadémikusok és családtagjaik megsegítésében. Az Akadémia egy szabadon álló, budapesti, II. kerületi 4 lakásos, újonnan berendezett ingatlant biztosított 4 család részére.

Az MTA intézményei számára pályázat útján felújításra összesen 1034,4 millió forint került szétosztásra fejezeti kezelésű előirányzat terhére.

2022 őszén az energiakrízis okozta jelentős áremelkedés komoly kihívás elé állította az Akadémiát ingatlanvagyonának üzemeltetése tekintetében. A helyzet kezelése, a működés biztosítása érdekében meghirdetett pályázati forrás alapján biztosított forrást a megnövekedett energiaköltségek részbeni fedezetére. Az energiafogyasztási adatok elemzése, illetve a lehetséges megoldási módok alapján egyértelművé vált, hogy halaszthatatlan az ingatlanok energetikai korszerűsítésének vizsgálata és az ehhez kapcsolódó felújítások, beruházások koncepcionális – nem egyedi, rövid távú – megtervezése, kivitelezése. Ennek érdekében, az intézmények vezetőinek bevonásával döntés született energetikai tanulmányok elkészítéséről.

Az MTA intézményei részére biztosított pályázati forrásból ennek megfelelően ~ 600 millió forintot különítettek el az energiakrízis okozta finanszírozás kezelésére, amely összeg az MTA mint tulajdonos által biztosított forrásként került allokálásra a pályázatban meghatározott irányelvek és szempontrendszer alapján.

A kutatóhálózati intézmények az ELKH részéről pályázat útján nem, csak egyedi döntéssel jutottak támogatáshoz az általuk használt ingatlanok felújítása céljából. A kutatóhálózati intézményekkel kötött szerződések alapján a használó köteles az ingatlanok értékét megőrizni, az ingatlanok/ingatlanrészek üzemeltetéséről, állagmegóvásáról és karbantartásáról gondoskodni. Az ingatlanok számviteli törvény szerinti évenkénti értékcsökkenését maximum ötéves időszakonként összevonva köteles az általa használt ingatlan aktuális felújítására fordítani, amennyiben a központi költségvetésből ilyen címen a forrás rendelkezésére áll. A kutatóhálózat részére használatra átadott ingatlanok értékcsökkenésének összege 2022. évben meghaladta az 500 millió forintot.

11. táblázat: Beruházási és felújítási feladatokra biztosított akadémiai támogatás intézményi kör szerinti megoszlása

adatok millió forintban

Intézmény	2021. év		2022. év	
	millió forint	%	millió forint	%
Kutatóhálózat	-	-	25,0	4,9
Jóléti intézmények (Akadémiai Óvoda és Bölcsőde, Üdülési Központ)	66,575	22,8	22,5	4,5
MTA Létesítménygazdálkodási Központ	129,65	44,4	446,4	88,1

Területi Akadémiai Bizottságok Titkársága	90,0	30,8	12,6	2,5
MTA Könyvtár és Információs Központ	6,0	2,0	0,0	0
Összesen	292,225	100,0	506,5	100

Az MTA kiemelt jelentőségű beruházásai, felújításai

Az MTA Székház rekonstrukciójának előkészítése 2022-ben

2021. április 14-én az MTA Székház és Könyvtár rekonstrukciójának tervezési munkáira létrejött szerződés keretében a Tervező az engedélyezési tervdokumentációt elkészítette. Az építési engedélyeket indító kérelmek 2022. március 21-én benyújtásra kerültek.

Az MTA a parkolási igényeinek jövőbeni megoldására egy, az MTA Székházához szervesen kapcsolódó, a Széchenyi István tér alatt elhelyezkedő, felszín alatti parkoló kialakítását tűzte ki célul. A mélygarázs tervének fontos szempontja volt, hogy a felszín alatti parkoló szervesen alkalmazkodjon a Széchenyi István térhez kapcsolódó felújítási koncepcióhoz, ahhoz illeszkedve legyen kialakítva.

A térhez kapcsolódó felújítási koncepció a tervezési fázisnál megakadt, ezáltal az MTA térfelszín alatti parkoló kialakításának folyamata is átmenetileg leállításra került.

A 2022-ben megvalósult fontosabb felújítások

MTA Székház

Szükséges volt a Székház elavult, üzemképtelen tűzjelző rendszerének felújítása, bővítése és egy új, korszerű tűzjelzőközpont beépítése.

A Székház épületének komfort hűtését a közel 20 éves folyadékhűtő-berendezések biztosítják. A 2023-ra tervezett rekonstrukcióig ezeket a berendezéseket működőképes állapotban kellett tartani, ezért a felújítási feladatok között a hőcserélők tisztítása, szükség szerinti cseréje, a hűtőkörök szivárgásainak megszüntetése és a szivattyúk felújítása valósult meg.

MTA Könyvtár és Információs Központ

Az MTA Könyvtár és Információs Központ épületében a 2022. évben a II. emeleti konferenciaterem hűtésátalakítását, valamint a fűtési rendszer biztonságosabbá tételét végezte el a Létesítménygazdálkodási Központ (LGK).

Kutatóház (Budaörsi út 45.)

A Kutatóház gépészeti rendszerének felújításait bonyolította le az LGK:

2022-ben jogszabályi kötelezettség alapján fejlesztették a villamos fogyasztási almérőket az MTA Székházban, az MTA Könyvtár és Információs Központban, a Nádor Irodaházban, a Humán Tudományok Kutatóházában és a Victor Hugo Irodaházban.

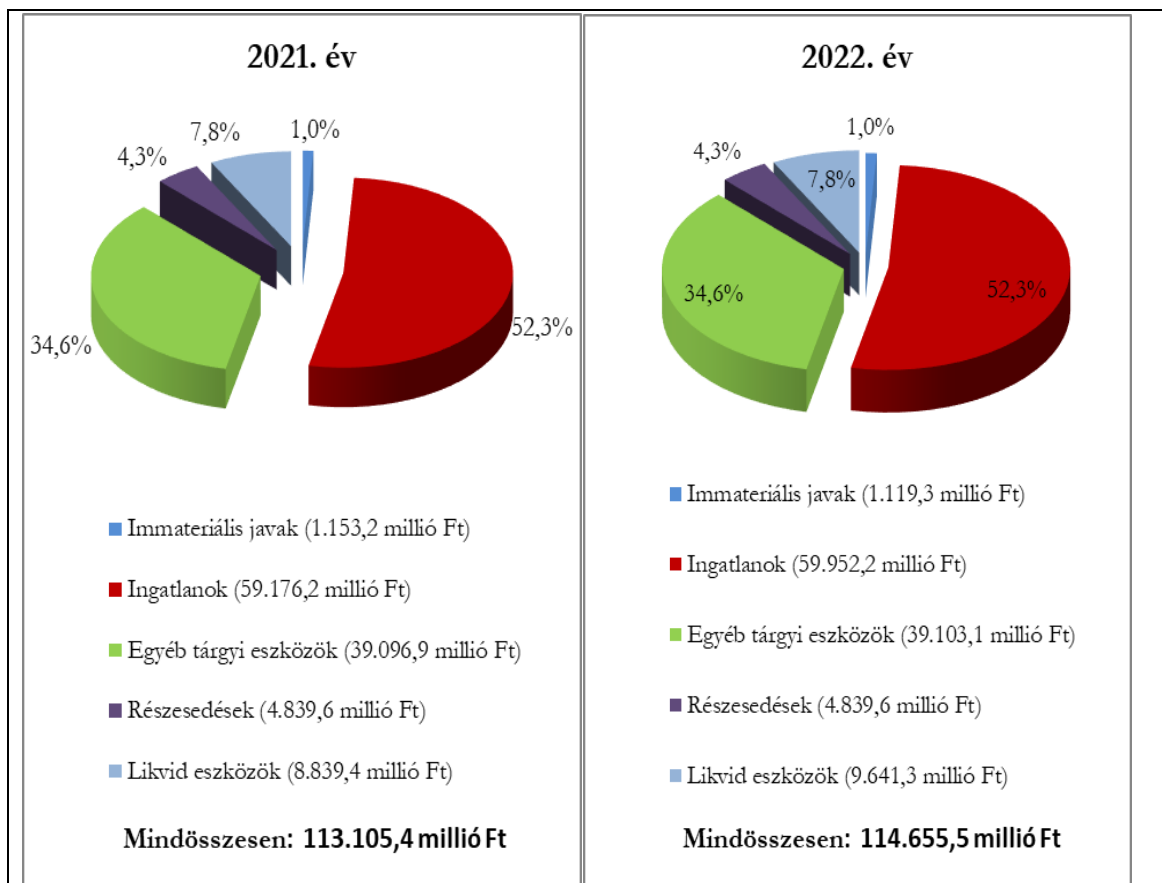
Az **Üdülési Központ** – tekintettel a jogszabályi előírásokra – megkezdte az ingatlanok szálláshelyé történő minősítési eljárását, melynek keretében akadémiai belső pályázaton elnyert 150 millió forintból végeztek felújítási munkákat az **erdőtarsai, mátrafüredi, mátraházai, balatonvilágosi és balatonfüredi üdülőben, valamint a Vári Vendégházban.**

Az MTA vagyonának összetétele

Az MTAtv. 23. § értelmében az MTA vagyonába tartozik az állami vagyonról szóló törvény alapján az Akadémiának átadott vagyon. Ide tartoznak az ingatlanok, az immateriális javak, a tárgyi eszközök, a pénzeszközök, a befektetések és a részesedések is.

Az akadémiai vagyon 2022. évi alakulását összehasonlítva a 2021. évvel minimális eltérés látható.

Az egyes vagyonelemek arányának a 2021. évihez viszonyított változását a teljes vagyonon belül az alábbi diagrampár szemlélteti:

8. ábra: Az MTA vagyonának összetétele (%) és bruttó könyv szerinti értéke (millió forint) 2021. december 31-én és 2022. december 31-én

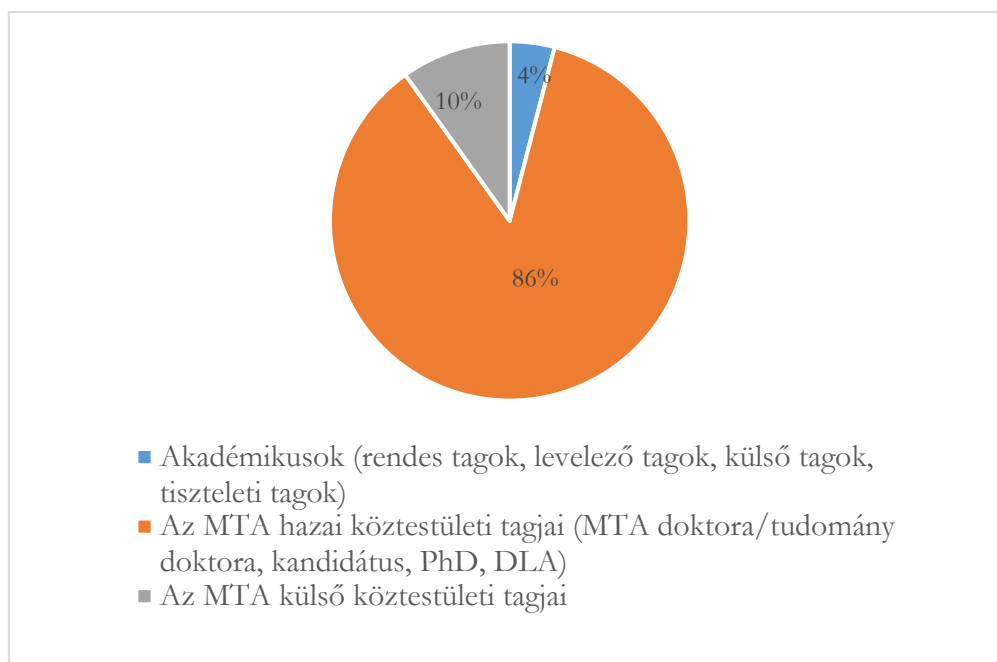
Az akadémiai vagyon részét képezik a kutatóközpontok, kutatóintézetek használatába adott vagyonelemek, a köztisztviselői költségvetési szervek kezelésében lévő vagyonelemek, valamint az MTA Vagyonkezelő Kft. által kezelt részesedések és az MTA fejezet pénzeszközei is.

4. AZ MTA KÖZTESTÜLETÉNEK MŰKÖDÉSE 2022-BEN

4.1. AZ MTA KÖZTESTÜLETE

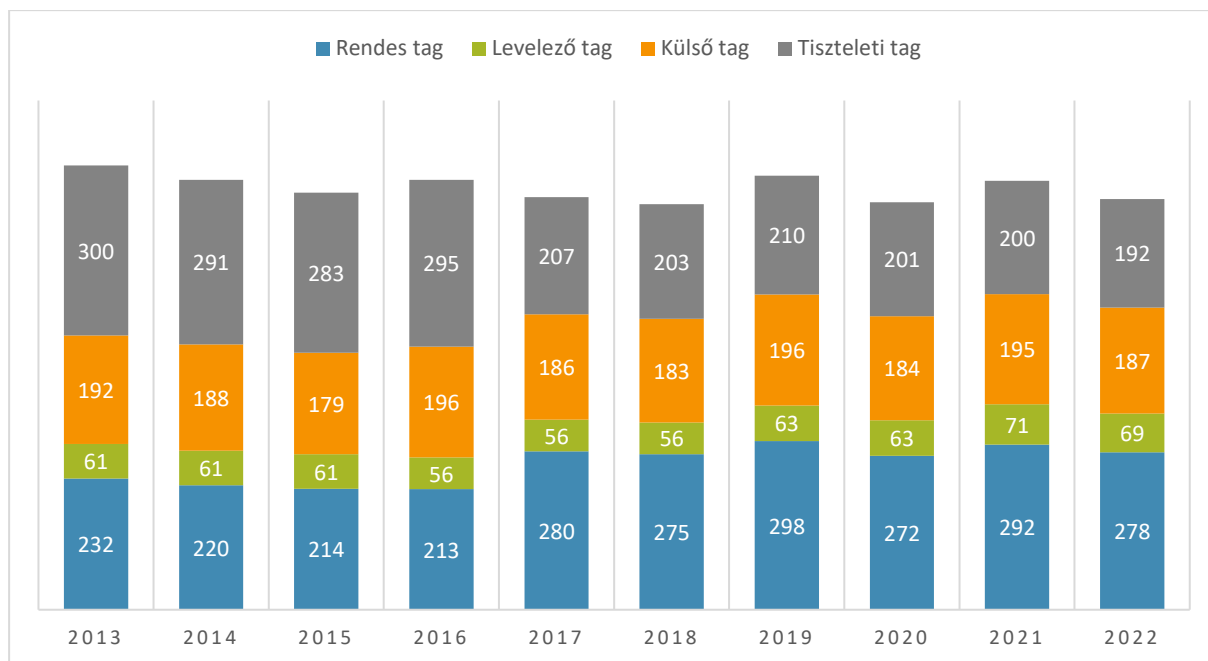
Az MTA köztestülete akademikusokból (rendes tag, levelező tag, külső tag, tiszteleti tag) és az MTA szabályai szerint felvételt nyert, tudományos fokozattal rendelkező, nem akademikus tagokból áll. 2022 év végén a köztestületi tagok száma **19 216** fő volt. Ebből a hazai tagok **17 355** főt tettek ki, ez **437** fővel magasabb a tavalyi adatoknál. A külső köztestületi tagok száma **1861** fő.

A köztestületi tagok hazai és külső köztestületi tagságát, valamint tudományos cím, illetve fokozat szerinti megoszlását a hazai köztestületi tagok körében az alábbi ábrák mutatják:

9. ábra: Az MTA köztestületének főbb csoportjai

Jelenleg **2576** fő rendelkezik az MTA doktora címmel vagy az azzal ekvivalens tudomány doktora tudományos fokozattal. 2022 végén összességében a köztestületi tagoknak 4%-a volt az MTA rendes, levelező, külső vagy tiszteleti tagja, 10%-a az MTA külső köztestületi tagja, 86%-a pedig MTA doktora/tudomány doktora, PhD, DLA vagy kandidátus tudományos fokozattal rendelkezett.

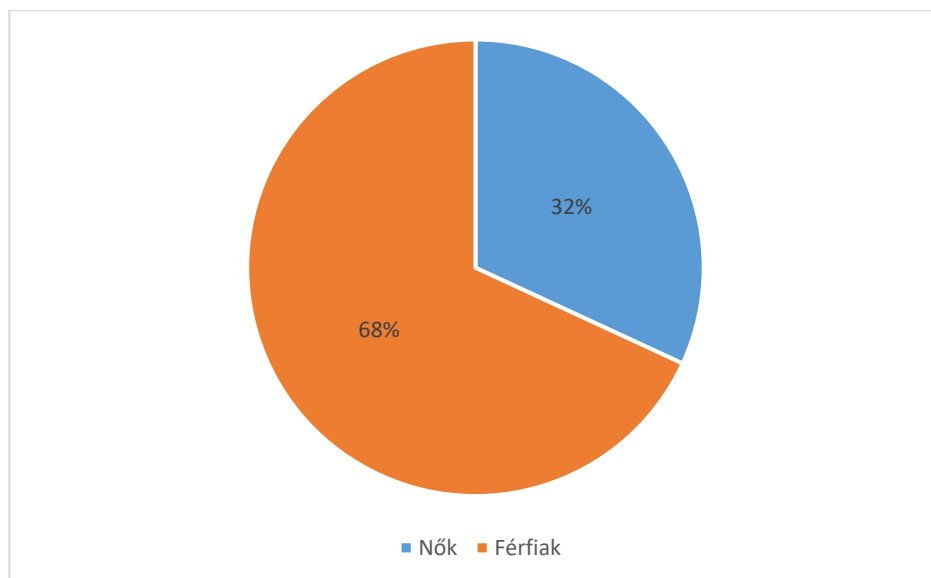
10. ábra: Az akadémikusok megoszlása a tagság jellege szerint

Az MTA köztestületének hazai tagjai közül – az Akadémiai Adattárban első helyen megadott munkahely alapján – hozzávetőlegesen 20% tevékenykedik kutatóhelyen, mintegy kétharmaduk pedig hazai egyetemeken és főiskolákon dolgozik.

Az adatokat árnyalja, hogy az elsődlegesen kutatóhelyen dolgozók közül sokan oktatnak felsőoktatási intézményekben, ugyanígy az egészségügyi intézményekben és a vállalati szférában dolgozók közül is többen egyidejűleg tanítanak vagy végeznek kutatási tevékenységet egyetemeken. Ez fordítva is igaz: az egyetemeken oktató és kutató tudósok valamilyen munkára irányuló jogviszony keretében bekapcsolódnak más kutatást végző intézmények munkájába.

Az Akadémiának 11 szakmai autonómiával rendelkező tudományos osztálya van, amelyeknek tagjai egy-egy tudományterület vagy egymáshoz közel álló, több diszciplína képviselői (akadémikus és nem akadémikus közgyűlési képviselők).

A köztestületi tagokat illetően a nők aránya összesen átlagosan 32%, 2021-hez képest egy százalékos növekedést mutat.

11. ábra: A köztestületi tagok megoszlása nemek szerint 2022-ben

4.2. ELNÖKI BIZOTTSÁGOK

Ebben a fejezetben válogatást adunk az MTA Elnöki bizottságainak munkájából.

Elnöki bizottságok 2022-ben

- Elnöki Bizottság az Egészségért
- Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság
- MTA Kitüntetési és Díjbizottság
- Közoktatási Elnöki Bizottság
- Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság
- MTA Nyelvhelyességi Tanácsadó Testület
- Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság
- MTA Székház Rekonstrukciós Szakértői Elnöki Bizottság
- Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság
- Tudományértékelési Elnöki Bizottság
- MTA Szavazási Rendjét Felülvizsgáló Elnöki Bizottság
- Alapszabály és Ügyrend Módosítását Előkészítő Szakértői Elnöki Bizottság

Az **Elnöki Bizottság az Egészségért (EBE)** célja, hogy tudományos igényű elemzésekkel mutasson rá az egészségügy problémáira, és adjon ezekről tájékoztatást a szolgáltatást igénybe vevők, a szolgáltatók, az egészségügyet irányító szakemberek és a döntéshozók számára. A bizottság 2022-ben is elemzéseivel segítette az egészségügy komplex rendszerének alakítását. Márciusban „Az egészségügy rendszerbe foglalásának szükségességéről” címmel jelentettek meg állásfoglalást. Az

EBE aktív szerepet vállalt a nemzetközi együttműködésekben, részt vett a SAPEA (Science Advice for Policy by European Academies) és a FEAM (Federation of European Academies of Medicine) által kiadott, a rákszűrés fontosságát hangsúlyozó jelentés hazai ismertetésében is.

A Magyar Tudomány Ünnepe programsorozatának keretében az EBE „A fenntarthatóság társadalmi feltételei” címmel tartott előadói napot, ahol az előadások foglalkoztak többek között azzal, hogy mit jelent a fenntarthatóság a társadalom számára és az egyéneknek; a kormányzás zöldítésének kihívásaival és megoldásokkal; a társadalmi egyenlőtlenségek és a környezeti fenntarthatóság közti összefüggésekkel, valamint a társadalmi-kulturális fenntarthatóság útvesztőivel és esélyeivel.

Az EBE 2021-ben kezdett aktív közreműködése nyomán 2022-ben megalakult az **MTA Mozgásszervi és Sporttudományi Osztályközi Állandó Bizottság**.

A **Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság** (FFEB) feladata az élő és élettelen környezettel kapcsolatban a tudományos közösséget és a társadalom egészét leginkább foglalkoztató kérdések tudományos igényű elemzése és annak alapján javaslattevő, illetve állásfoglalás kialakítása az MTA elnöke számára. (<https://mta.hu/fenntarthato-fejlodes>)

A 8 munkacsoportban dolgozó bizottság 2022-ben a hazai erdők helyzetéről adott ki állásfoglalást és levélben fejezte ki aggodalmát azzal a törvénymódosítással kapcsolatban, amely lehetővé teszi a természetvédelmi céllal védetté nyilvánított állami területek profitorientált állami erdőgazdaságok kezébe adását. Foglalkozott továbbá a Tisza erdélyi mellékfolyóinak szennyezettségével, jogi összefoglalót tett közzé a Natura 2000 területeket érintő beruházások kapcsán, valamint állásfoglalást készít elő Magyarország energetikai jövőképevel kapcsolatban, szorgalmazva az energiatermelésben a megújuló energia részarányának növelését és az energiahatékonyság javítására irányuló programok elindítását.

A **Közoktatási Elnöki Bizottság (KEB)** tudományos igényű elemzéseket készít a közoktatás és -nevelés tartalmi kérdéseivel kapcsolatban, és közvetíti az egyes tudományterületek korszerű eredményeit. Célja mindenekelőtt az, hogy segítse, kezdeményezze és figyelemmel kövesse ezeknek az eredményeknek a felhasználását a közoktatási rendszerben. A bizottság tagjai részt vesznek a közoktatással és -neveléssel foglalkozó legjelentősebb hazai és nemzetközi bizottságok (pl. Köznevelési-stratégiai Kerekasztal, Országos Köznevelési Tanács, ALLEA Science Education Working Group) munkájában. (<https://mta.hu/kozoktatasi-elnoki-bizottsag>)

A bizottság szakmai tudásával segíti és támogatja az Akadémia elnöke által meghirdetett, közoktatást érintő programokat. A bizottság a közoktatás – mint a tudományt is érintő országos jelentőségű társadalmi ügy – kérdéseiben saját kezdeményezésekkel is él, ehhez kapcsolódóan belső szakmai üléseket, nyilvános hazai és nemzetközi tudományos rendezvényeket szervez, szakmai anyagokat készít.

A magyar közoktatásban tapasztalható kedvezőtlen folyamatokra az Akadémia hosszú évek óta sorozatosan hívja fel a döntéshozók figyelmét. Elméleti pedagógiai és a gyakorlatban alkalmazható módszertani anyagokkal, kiemelten a digitális oktatásban hasznosítható ismeretekkel segítette a tanárokat és az oktatásirányításban dolgozó szakembereket.

Az MTA Közoktatási Elnöki Bizottsága 2022-ben megkezdte a magyar közoktatás fejlesztésének távlati feladataival kapcsolatos elemzések elkészítését. Az egyes problémákat az adott területek vezető kutatói tekintik át. Elemzéseik lényegét a KEB közérthető formában megfogalmazott állásfoglalásokként folyamatosan közzéteszi.

A KEB által 2022. november 25-én a Magyar Tudomány Ünnepeén szervezett szimpózium a matematika, a természettudomány és az idegen nyelvek tanításával, továbbá az oktatás digitalizációjával kapcsolatos elemzéseket mutatta be.

Az MTA Elnökségének a közoktatás helyzetéről és a fejlesztéséhez szükséges teendőkről 2022 decemberében közzé tett állásfoglalásában az Elnökség felajánlotta tagjai és testületei, mindenekelőtt a Pedagógiai Tudományos Bizottság és a Közoktatási Elnöki Bizottság tudását és tapasztalatait, hogy segítse egy tudományosan megalapozott, korszerű közoktatás feltételeinek kialakítását.

Az **MTA Nyelvhelyességi Tanácsadó Testület** feladata (amely munkájának előkészítése 2022 év végén indult), hogy az államigazgatási ügyben eljáró hatóság megkeresésére, ha valamely idegen

nyelvű kifejezés meghonosodottsága tekintetében vagy a magyar nyelvű szövegfordítás nyelvhelyességét illetően kétség merül fel, az eljáró hatóság részére állásfoglalást adjon. A testületnek nem feladta az állampolgári bejelentések vizsgálata.

A gazdasági reklámok és az üzletfeliratok, továbbá egyes közérdekű közlemények magyar nyelvű közzétételéről szóló törvény elkészítését a legutóbbi évtizedekben bekövetkezett gyors technikai fejlődés indokolta, aminek következtében jelentős idegen nyelvi hatás érte a magyar nyelvet.

A törvény értelmében a magyar nyelvű sajtóban és médiában közzétett információkat, illetve a gazdasági reklámok szövegét magyar nyelven is közzé kell tenni, kivéve a vállalkozások és az áru nevét. Ezen kívül az ületek elnevezését és egyéb feliratait, valamint a közérdekű közleményeket magyar nyelven is meg kell jeleníteni.

A jogszabály nem vonatkozik a magyar nyelvben már meghonosodott idegen nyelvű kifejezésekre. Ha viszont kétség merül fel egy szó meghonosodása, illetve a magyar nyelvre történő fordításának helyességét illetően, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke által kijelölt tanácsadó testület állásfoglalása lesz az irányadó.

A törvény nem érinti a nemzeti kisebbségek nyelvhasználati jogát. A **Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság** célja azon őrködni, hogy a magyar nyelv ne szoruljon ki a tudományos kommunikációból és hogy a jövőben is alkalmas legyen bármilyen tudományos kérdés tárgyalására. (<https://mta.hu/i-osztaly/magyar-nyelv-a-tudomanyban-elnoki-bizottsag-108115>).

2022-ben egyrészt azzal a kérdéssel foglalkoztak, hogy veszélyezteti-e a magyar nyelv szerepét a felsőoktatás nemzetköziesítése, másrészt igyekeztek támpontokat adni a magyar nyelvű tudományos folyóiratok szerepének, presztízsének növeléséhez.

2022-ben a túlnyomórészt angol nyelvű nemzetközi egyetemi képzések térnyerése kapcsán egy hatástanulmányokon alapuló nemzeti felsőoktatási stratégia szükségességére hívta fel a bizottság a figyelmet. Javaslatuk alkalmas lehet arra, hogy a felsőoktatásban a magyar tudományos nyelvhasználat szerepének megőrzése érdekében összehangolja és ösztöndíjrendszeren keresztül érvényesítse a társadalom, az egyetemek és a hallgatók eltérő szempontjait.

A bizottság foglalkozott a magyar nyelvű tudományos folyóiratok presztízsét növelő lehetséges intézkedésekkel és a folyóiratoknak az MTMT-ben használt és a habitusvizsgálatokban szerepet játszó kategorizálásával is. A Doktori Tanáccsal való együttműködésük és a magyar tudományos nyelvhasználat előmozdításának fontos eredménye, hogy a *Magyar Tudomány* folyóirat 2022-től kezdve évi különszámban adja közre az MTA-doktori értekezések magyar nyelvű összefoglalóját, és bemutatja a friss doktorokat.

Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (MTK EB) A világ bármely pontján élő és dolgozó, de magukat magyarnak (is) tartó vagy magyarul tudó, magyar témákkal foglalkozó, tudományos fokozattal rendelkező kutatók alkotják az Akadémia külső köztestületi tagságát. A 2000 óta folyamatosan bővülő köztestületnek jelenleg 1848 fő külső tagja van, köztük 189 akadémikus. 2022-ben 22 fővel gyarapodott a külső tagok és 42 fővel a köztestület külső tagjainak száma.

A köztestület külső tagjainak szülőföldi kutatásait és a magyarországi tudományos életbe való integrációját támogatja a **Domus program**, amely figyelmet fordít a kutatók nemzetközi beágyazottságának növelésére is a nemzetközi konferenciákon való részvételt segítő pályázati lehetőségekkel. A program 2022-ben a „Domus 25” konferenciasorozattal ünnepelte alapításának negyedszázados évfordulóját. Ez alkalomból jelent meg a *Domus 25. A Magyar Tudományos Akadémia határon túli ösztöndíjprogramja* című kiadvány, mely papír alapon is hozzáférhető, de az Akadémia

honlapján e-book formájában is elérhető. A rendszer tavaly egy újabb pályázati kategóriával, az 1–4 hónapos időtartamra szóló **alkotói pályázattal** is gazdagodott. Így 2022-ben az Akadémia 136 millió forintos határon túli pályázati keretéből 176 kutató, valamint 22 kutatócsoport nyert Domus ösztöndíjat, és 30 tudományos műhely kapott támogatást működésre vagy kiadvány megjelentetésére.

Tíz éve indult útjára a **Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság Hírlevele**. Közel 3000 kutató és szervezet várja s kapja meg minden hónap közepén a magyar tudományosság integrációját eredményesen szolgáló hírlevelet. <http://mta.hu/magyar-tudomanyosság-kulfoldon/hirlevel-105577>

A külső tagok feladataival, jogaival és az Akadémia munkájában való részvételével kapcsolatban 2021-ben és 2022-ben is több javaslatot, kérdést fogalmaztak meg az Akadémia külső és hazai tagjai. A felvetett javaslatok áttekintésére az Akadémia elnöke a **Külső Tagok Jogainak Kiterjesztésével Foglalkozó ad hoc Elnöki Bizottság**ot állított fel, amely 2022 februárjában 4 témában, a tagjelölés, az osztályok és a Közgyűlés munkájában való részvétel és képviselői kérdéseiben fogalmazott meg ajánlásokat.

Az **MTA Székház Rekonstrukciós Szakértői Elnöki Bizottság (MTA SZREB)** az MTA tagjaiból és neves szakértőkből álló bizottság, amelynek feladata a Székház és Könyvtár épületegyüttes felújításához szükséges tennivalók felmérése, a tervezett beruházás programtervének jóváhagyása és a szakmai munka felügyelete. 2020-ban a Kormány a Magyar Tudományos Akadémia Széchenyi István téri Székházának felújítását nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű, továbbá közcélú beruházássá nyilvánította [22/2020. (II. 19.) Korm. rendelet].

A felújítás első szakasza a halaszthatatlan feladatokat, tehát a tető felújítását, a harmadik emeleti kiállítóterek bővítését és újranyitását, a Díszterem gépészetének felújítását és ezekkel párhuzamosan a nyílászárók folyamatos cseréjét jelenti. Az első fázis 10 milliárd forintos teljes költségét korábbi, ingatlaneladásból származó bevételeiből meg tudja előlegezni az Akadémia, a Kormánnyal pedig folyamatosan tárgyalnak annak költségvetési támogatásáról.

Túl az immár elodázhatatlan műszaki rekonstrukció szükségességén, csak egy legalább részben felújított akadémiai épület lehet méltó környezet az Akadémia és Könyvtára alapítása 200 éves évfordulójának megünneplésére.

Az évforduló programjait, a készülő kiadványokat **Az Akadémia és Könyvtára 200 éves Évfordulójának Megünneplését Előkészítő Elnökségi Bizottság** koordinálja. A bizottság felkért elnökének, Frank Tibor akadémikusnak 2022. szeptemberi tragikus halála után Lővei Pál művészettörténész, az MTA levelező tagja vette át a bizottság vezetését és adott új lendületet az előkészületeknek. A bicentenáriumra készülődés fontos eseménye volt az Akadémia főtitkára által irányított Széchenyi téri szoborpályázat és a Művészeti Gyűjtemény által szervezett izgalmas kiállítás, mely a beérkezett pályaművekmakettjeit mutatta be az MTA Székház Dísztermében.

Tudománytér

A Magyar Tudományos Akadémia és Budapest Főváros Önkormányzata 2022 augusztusában nyilvános pályázatot hirdetett köztéri alkotás létrehozására. A pályázatra olyan terveket vártak, amelyeket megvalósítva – 2025-ben a Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 200. évfordulójára emlékezve – a megújuló Széchenyi téren az MTA Székház előtti térrészen olyan jelet kívántak állítani, mely méltó az Akadémia történetiségéhez, és egyúttal kifejezi a tudomány mindenkor aktualitását és gyors reagálóképességét. A kezdeményezés sikerét jelzi, hogy összesen 65 különféle műfajú pályamű érkezett be, amelyek többségükben magas szakmai színvonalon jelenítették meg a tudomány szellemiségét. A kiemelkedő jelentőségű pályázat előkészítése és a

pályaművek zsűrizése érdekében az Akadémia rangos és tapasztalt szakértőkből álló bizottságot állított fel. A kiíró MTA elfogadta a bírálóbizottság díjakra vonatkozó javaslatait, de megvalósításra – gondos mérlegelés után – nem az első díjazottat, hanem a második díjjal jutalmazott pályamunkát javasolta, amelyet a 200. évforduló alkalmából az Akadémia és a Széchenyi tér között „tudománytéreként” fog kivitelezni. E döntés fő oka, hogy az Akadémia szándéka az volt, hogy bevonja a Széchenyi teret a Székház vonzáskörébe – és így nyisson a társadalom és a város felé. Ennek a célnak leginkább a megvalósításra kiválasztott pályamunka felel meg. A pályaművet azonban csak akkor lehet a tervek szerint létrehozni, ha a Széchenyi tér megújítása 2025-re legalább részben megvalósul.

A **Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság** 2022-ben is a 2017-es megalakuláskor elfogadott, majd 2020-ban megerősített irányelvek szerint folytatta munkáját: kiemelten foglalkozott a kutatói pályán és az egyetemi szférában dolgozó nők helyzetével, előmenetelével, valamint a tudományos utánpótlás kérdésével. 2022-ben a Bizottság elindította a nagyszabású, 68 ívesre tervezett, *Nők a tudomány fellegrájában – Kutatói életutak a Magyar Tudományos Akadémián 1951–2021* című kötet munkálatait, amely 180 elhunyt tudós nő kiemelkedő pályaképét és a női kutatói karrier sajátos aspektusait mutatja be. Angol nyelven *Pioneer Hungarian Women in Science and Education* címmel jelent meg kötetük az 1945 előtt született kiemelkedő magyar kutatónőkről.

A tudományos előadások, kerekasztal-beszélgetések, pályaaorientációs napok szervezése mellett tanulmányírási pályázatot is indítottak, amely feladatokban a Fiatal Kutatók Akadémiájára, a Nők a Tudományban Egyesületre vagy éppen a Semmelweis Egyetemre is támaszkodhattak.

A Bizottság 2022-ben három „Nők a tudományban”-rendezvénnnyel vett részt az MTÜ programsorozatában: a „Biotechnológia a kutatás-fejlesztésben: kurrens trendek” című kerekasztal-beszélgetéssel; a 100 éve elhunyt Hugonnai Vilmárról, az első magyar orvosnőről megemlékező rendezvénnnyel és a Magyar Szociológiai Társasággal közös rendezésben tartott „Nők a tudományban – A nők helyzete a tudományos pályán” című konferenciával.

(<https://mta.hu/nok-a-kutato-i-eletpalyan-elnoki-bizottsag/>)

Az Akadémiának a kutatóhálózat irányítási jogainak hiányában is maradtak a kutatóhálózathoz kapcsolódó feladatai, többek között a kutatási pályázatokhoz, a kutatóhelyekhez kapcsolódó tudományértékelési feladatokban, amelyek elvégzésére az MTA elnöke létrehozta a **Tudományértékelési Elnöki Bizottságot (TÉB)**. A bizottság elnöki feladatainak ellátására az MTA főtitkárát kérte fel.

Az *MTA elnökének 21/2021. (VI.10.) számú határozata* alapján a TÉB legfontosabb feladatai a következők: közreműködik az MTA által közzétett pályázati felhívások és szabályozások előkészítésében, valamint különböző támogatások (Tudományos Társaságok Támogatása, Kétoldalú Nemzetközi Kutatási Projektek Mobilitási Támogatása, Ifjúsági Nemzetközi Konferencia Tudományos Pályázat, Nemzetközi Konferencia Pályázat) és díjak (Akadémiai Ifjúsági Díj) odaítélésében.

4.3. AZ MTA 2022. ÉVI 195. KÖZGYŰLÉSE

Az Akadémia legfőbb döntéshozó testületének tanácskozása 2022. május 2-án Freund Tamás elnöki köszöntőjével kezdődött, majd az ünnepi ülés tudományos előadását a magyar származású, Izraelben élő, kémiai Nobel-díjas (2004) **Avram Hershko** tartotta meg. Ezt követően az akadémiai díjak (Akadémiai Aranyérem, Akadémiai Díjak, Akadémiai Újságírói Díj, Wahrmann Mór-érem, Arany János-életműdíj) átadására került sor.

Az MTA 195. Közgyűlésének ünnepi ülésén adta át Freund Tamás az **Akadémiai Aranyérmet** a két évvel ezelőtti kitüntetettnek, **Keviczky Lászlónak**, aki 2020-ban a járványhelyzet miatt online

megtartott Közgyűlésen személyesen nem tudta átvenni az elismerést. A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége a 2022. évi Akadémiai Aranyérmet **Szemerédi Endrének**, az MTA rendes tagjának, Abel-díjas matematikusnak, a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet kutató professor emeritusának adományozta.

Freund Tamás beszélt a Kormány és az MTA kapcsolatáról, az Akadémia költségvetési helyzetéről, a köztestületi aktivitás élénkítését célzó lépésekről, valamint a tudományminősítés rendszerének működtetésében és megújításában elért eredményekről.

Emlékeztetett arra, hogy a magyar közoktatásban tapasztalható kedvezőtlen folyamatokra az Akadémia hosszú évek óta sorozatosan felhívta a döntéshozók figyelmét. Megerősítette, hogy az MTA továbbra is felajánlja tagjai és testületei, kiváltképpen a Pedagógiai Tudományos Bizottság és a Közoktatási Elnöki Bizottság tudását és tapasztalatait, hogy segítse egy tudományosan megalapozott, korszerű közoktatás feltételeinek kialakítását.

Szimbolikus jelentőségű eredménynek nevezte, hogy három nagy akadémiai nemzeti kutatási program indult el, és megerősítette, hogy a nők karrierlehetőségeinek javítása továbbra is az Akadémia kiemelt feladata.

Tájékoztatást adott az MTA Székház felújításáról is, hozzátéve, hogy erre azért is szükség van, mert csak egy legalább részben felújított akadémiai épület lehet méltó környezet az Akadémia és Könyvtára alapítása 200 éves évfordulójának megünneplésére.

„A 2022-es Magyar Tudomány Ünnepeére érett be az online teret és videós tartalmakat is bátran használó új tudománykommunikációs koncepciónk” – mondta Freund Tamás. Kivételesen sikeresnek nevezte a Középiskolai MTA Alumni Programot, amely a köztestület aktivizálása és a tudomány-népszerűsítés szempontjából egyaránt fontos. Mint elmondta, a program célja a tudományos gondolkodás népszerűsítése a középiskolás fiatalok körében egy tudománybarát társadalom megteremtése érdekében.

A Közgyűlés második napján az **Akadémikusok Gyűlése megválasztotta az Akadémia új tagjait.**

Immár többéves hagyomány, hogy a Közgyűlés második napjának délutánján tudományos előadások hangzanak el. 2022-ben „Késni pontosan – rezgések, hullámok és gépeink hatékonysága” címmel először **Stépán Gábor**, az MTA rendes tagja, majd „Tükör által homályosan: a DNS rejtett titkai” címmel **Vértessy Beáta**, az MTA doktora tartott előadást. Az Aranybulláról és történetéről **Zsoldos Attila**, az MTA rendes tagja, az építészet szépségéről pedig **Sylvester Ádám** DLA, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja beszélt. A Közgyűlés második napját a **Külső Tagok Fóruma** zárta. Freund Tamás, az MTA elnöke köszöntőjében hangsúlyozta: a külső tagok minél intenzívebb bevonása az Akadémia életébe, a határon túli magyar kutatók munkájának elismerése és támogatása elnöki programjának kiemelt része. Nyitóbeszédében köszönetet mondott a külső tagok aktív szerepvállalásáért az Akadémia életében, többek között a Középiskolai MTA Alumni Programban való lelkes részvételükért. Az elnöki köszöntőt az Arany János-díjak és az Arany János-érmek átadása, majd a díjazottak előadása követte.

Az MTA 195. Közgyűlésének részeként tartották meg a **VI. Fiatal Kutatók Fórumát**. Egyebek mellett olyan kérdésekre keresték a válaszokat, mint: Milyen kihívásai, buktatói vannak a fiatal kutatói létnek? Mire lenne szükségük a pályájuk elején levő tudósoknak? Mik a jelenleg elérhető lehetőségek számukra? Ismertették a 2021. évi „Fiatalok az akadémiai pályán” című felmérés eredményét, de szó esett a pályázati aktivitásról is.

Az **MTA tudományos osztályai** is megtartották a Közgyűléshez kapcsolódó programjaikat. A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya „Nulla salus bello, vagy jöhet háborúból üdv?” címmel tartott interdiszciplináris konferenciát. A Filozófiai és Történettudományok Osztálya a mai magyar tanárképzés helyzetéről és problémáiról tanácskozott. Az Agrártudományok Osztálya két tudományos ülést tartott: „A talajtermékenység fenntartása nélkülözhetetlen természeti erőforrásaink hosszú távú megőrzésében”, illetve „A precíziós gazdálkodás és a digitális technológiák szerepe a biomassza-alapú gazdaságban”. Az Orvosi Tudományok Osztályának nemzetközi konferenciáján a „Long Covid”-járvány hosszan tartó következményeiről tanácskoztak. A Kémiai Tudományok Osztálya tudományos ülésének mottója „Molekulák a tükröben: in memoriam Antus Sándor” volt. A Földtudományok Osztálya volt egyik szervezője a barlangok és a karszt nemzetközi éve alkalmából rendezett előadóülésnek. A Fizikai Tudományok Osztálya a fizika fejlődési irányait vázolta fel hagyományos évenkénti programján, amelyet a kondenzált anyagok fizikájáról és a kozmikus körforgásról szóló előadóülés követett.

4.4. AZ MTA TERÜLETI BIZOTTSÁGAI

Területi bizottságok működnek Debrecenben (DAB), Miskolcon (MAB), Pécsen (PAB), Szegeden (SZAB), Veszprémben (VEAB) és Kolozsváron (KAB). A hazai területi bizottságok hivatali szervezete az MTA Területi Akadémiai Bizottságok Titkársága (TABT), amely a bizottságok szakmai munkájának koordinálását, pénzügyi feladatainak ellátását végzi, így segíti a helyi titkárságok hatékonyabb munkavégzését.

A területi bizottságok testületi szervekből és munkaszervezetekből állnak. A testületi szervek vezetője a bizottság elnöke. A bizottság elnökségét az elnök, az alelnökök és a tudományos titkár alkotja. A bizottsági ülések közötti időszakban a bizottság feladatait az Elnökség látja el és hoz döntéseket. A munkaszervezeteken belül működnek a szak- és munkabizottságok. A területi bizottságok további felépítése eltérő. A szak- és munkabizottságok száma a regionális adottságoknak és igényeinek megfelelően alakult ki.

12. táblázat: A bizottságok tudományszervezési feladataihoz kapcsolódó régiós adatok

	DAB	MAB	PAB	SZAB	VEAB
Munkaszervezetekben dolgozó kutatók, oktatók, gyakorlati szakemberek száma	1396	1481	1589	2651	873
Köztestületi tagok száma	1309	500	742	1337	725
– Akadémikus	28	12	20	30	17
– MTA/Tudomány doktora	270	43	150	302	98
– Kandidátus	304	160	228	295	243
– PhD/DLA	707	285	344	710	367
A Bizottság tagjainak száma	120	50	59	74	52
Szakbizottságok száma	14	16	11	14	12
Munkabizottságok száma	81	78	90	74	66
2022. évi tudományos rendezvények száma	300	221	185	265	191
– székházban tartott tudományos rendezvények száma	102	45	116	156	32
– PhD-védések száma a székházakban	3	1	5	33	5

A Területi Akadémiai Bizottságok és munkaszervezetei 2022. év során közel 1200 színvonalas rendezvényt bonyolítottak le, részben jelenléti, hibrid, illetve online módon. A székházakban tartott tudományos rendezvények száma eltérő, melynek oka a helyi adottságokon kívül a bizottságokban dolgozó szakemberek számától, aktivitásuktól és eseti problémáktól is függnek, mint például a 2022. évi veszprémi várnegyedben történő nagyszabású építkezés.

2022. februárban mind az öt hazai területi bizottság megtartotta éves közgyűlését. A területi bizottságok életében a közgyűlés az a kiemelt ünnepi program, mely a területhez tartozó régiós tagság egészét átfogja, megszólítja. Az ünnepségen Freund Tamás, az Akadémia elnöke a vírushelyzet okán videóüzenetben köszöntötte a területi bizottságokat. Az elnöki beszámoló mellett díjak átadására, tudományos előadások megtartására került sor.

A Magyar Tudományos Akadémia számos programja közül legkiemelkedőbb a Magyar Tudomány Ünnepe, egy hónapon át tartó rendezvénysorozata, melyre a területi bizottságok munkatársai is elkötelezetten készülnek.

A területi bizottságok ünnepi üléseken méltatták a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj eredményeit az ösztöndíj alapításának 25. évfordulója alkalmából, melyeken a régiójukban ösztöndíjat elnyertek tartottak előadást. Negyed évszázad alatt számos kiváló kutató részesült Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban, akik mára már hazai és nemzetközi szinten is kiemelkedő tudósokká váltak.

Az érdekes programok, neves előadók mellett fontos, hogy az előadások színvonalához méltó helyszín és kiváló technikai berendezés várja a látogatókat. 2022-ben az MTA támogatásával szereztek be informatikai eszközöket az online közvetítések lebonyolításához, korszerűsítették az előadótermek hang-, fény- és videotechnikai rendszerét, továbbá hálózatfejlesztésre is sor került. Az Akadémia vezetése által rendezvény szervezésére biztosított támogatási összeg pedig lehetővé tette kiadványok megjelentetését, a díjazottak részére érmék, emléklapok beszerzését, a tudományos munkát végzők részére elismerések átadását, a tudomány iránt elkötelezettek szakmai támogatását.

Az **MTA Debreceni Területi Bizottsága** (DAB) a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvény keretében 2022-ben először adta át a DAB Tehetséggondozásért járó érmet. A díjat olyan középiskolás tanárok részére alapította az MTA DAB Elnöksége, akik legalább 10 éven át a tanulók tudományos világba való bevezetését eredményesen irányították és sikeresen felkészítették tanítványaikat országos szintű tanulmányi versenyekre.

Az **MTA Miskolci Területi Bizottsága** (MAB) átfogó kutatási programot kezdeményezett, a „MAB Régiós Kutatások 2020–2023” címmel. A kutatómunka eredményeként jelent meg 2022-ben „Útkereső Kutatások az Észak-Magyarországi Régió felemelkedéséért” című kiadvány, mely 16 tanulmányt tartalmaz társadalomtudósok, pszichológusok, pedagógusok, közgazdászok előadásai alapján, melyek a régió mai gazdasági helyzetéből kiindulva vizsgálják annak fejlődési lehetőségeit.

Az **MTA Pécsi Területi Bizottsága** (PAB) és Veszprémi Területi Bizottsága (VEAB) közös programjának, a Pannon Tudományos Nap Konferenciának először volt házigazdája a PAB. A 2022. október 19-én immár 18. alkalommal megrendezett tudományos esemény a Pannon régió területén kutatók számára adott lehetőséget legújabb kutatási eredményeik bemutatására.

A PAB adott otthont egy uniós pályázat támogatásával megvalósult módszertani képzésnek és tréningnek, melyet határon túli magyar ajkú pedagógusok részére tartottak. A képzésben több mint 100 határon túli pedagógus vehetett részt.

A Pécsi Területi Bizottság határon túli kapcsolataiban továbbra is a horvát nyelvterülettel való kapcsolat a legmarkánsabb, mutatja ezt a közös programok, megvalósuló együttműködések száma is. A PAB székházában rendezik meg két évente a Nemzetközi Kroatisztikai Tudományos Konferenciát, melyet 2022 októberében a Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete, a PAB Szlavisztikai Munkabizottsága, a PTE BTK Horvát Tanszéke, valamint a Vajdasági Horvátok Kulturális Intézete szervezett meg.

Az **MTA Szegedi Területi Bizottsága** (SZAB) önkormányzatokkal, megyei kereskedelmi és iparkamarákkal, a régióban található felsőoktatási intézményekkel továbbra is szorosan együttműködött, ami elsősorban a „Dél-alföldi Innovációs Díj” és a SZAB „Tudományos díj” pályázati támogatásban nyilvánult meg.

A SZAB, „A Tudomány Támogatásáért a Dél-Alföldön” Alapítvány és a Szegedi Tudományegyetem a határon innen és túli régióban folyó kutatómunka ösztönzése érdekében pályázatot hirdetett Bács-Kiskun, Békés és Csongrád-Csanád vármegye, valamint a Vajdaság, Temes- és Arad megye tudományos tevékenységet végző munkatársai számára.

Az **MTA Veszprémi Területi Bizottsága** (VEAB) a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság tevékenységét támogatva kiemelt feladatának tekinti a Szlovákiában és Ausztriában élő magyar tudományos kutatókkal való kapcsolattartást. Több munkabizottság bevonta nemzetközi partnereit a VEAB programokba: ilyenek voltak például a Soproni Egyetem, a Szlovák Műszaki Egyetem, a Bécsi Műszaki Egyetem és a Bécsi Alkalmazott Élettudományok Egyeteme közös szervezésében 2022 novemberében 11. alkalommal megrendezett „Hydrocarpath regionális konferencia” (Hydrocarpath 2022 International Conference), amely a régió aktuális hidrológiai kutatásaival foglalkozik vagy a Global Green Growth Institute, a Pannon Egyetem és a VEAB szervezésében 2022 decemberében megtartott „Egyes fenntartható fejlődési célok értékelése és társhaszná Magyarországon Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégiájában” (Assessment of selected SDGs and their co-benefits in Hungary’s National Clean Development Strategy) nemzetközi konferencia.

4.5. KÖZÉPISKOLAI MTA ALUMNI PROGRAM

Az Akadémia egyik legfontosabb küldetése a tudománybarát társadalom és közgondolkodás kialakítása, a hiteles tudományos eredmények kommunikálása, valamint a kiválóság tisztelete, a szorgalom, a motiváció, az önálló és kreatív gondolkodás megbecsültségének növelése. Mindezek együttesen hatnak a tudomány fejlődésére, az ország szellemi és gazdasági fellendülése révén pedig mindannyiunk jóllétére.

Ezekre az értékekre alapozva hirdette meg még 2020-ban Freund Tamás frissen megválasztott elnökként a Középiskolai MTA Alumni Programot, amelynek célja, hogy az Akadémia köztestületének tagjai – köztük a legtöbb magyar kutató – a legfogékonyabb generáció, a középiskolások körében népszerűsítsék a tudományos és kreatív gondolkodást.

Freund Tamás felhívására a 2022-ben jelentkezett előadókkal együtt a köztestület csaknem 1700 tagja csatlakozott a hivatalosan 2021-ben indult programhoz, vállalva, hogy akár saját középiskolájában, akár más hazai vagy határon túli középiskolában tart előadást. Az előadók nyilvános adatbázisában a hazai és határon túli középiskolák megismerhetik a kutatók nevét, kutatási területét és iskolapreferenciáit, aminek alapján kiválaszthatják azokat a kutatókat, akiket szívesen fogadnának. Az iskolák és az előadók közti kapcsolat kiépítését az MTA Kommunikációs Főosztálya segíti, a rendezvények szervezését maguk az iskolák intézik. Az előadásokról született beszámolók az <https://mta.hu/alumni> oldalon olvashatók. Fontos, hogy az előadások mellett jusson alkalom és idő a közvetlen beszélgetésekre is, és ahol kedvező fogadtatásra talál a program, MTA alumni klubok is alakulhatnak.

2022 októberében az Akadémia a Középiskolai MTA Alumni Program keretében tanulmányi versenyt indított 14–18 éves diákok számára a klímaváltozás és a fenntarthatóság témaköreire fókuszálva. A versenyre 686 háromfős csapat jelentkezett hazai és határon túli középiskolákból, ezekből egy szakértők által összeállított online feladatsor kitöltése után 152 csapat jutott tovább a második fordulóra. A további tesztkérdések és kreatív feladatok értékelése után a tíz legjobb csapat mérhette össze tudását az MTA Székház dísztermében rendezett, online közvetített döntőn. A győztes csapat jutalomutazást nyert a CERN-hez (Európai Nukleáris Kutatási Szervezet) és az ITER-hez (Nemzetközi Kísérleti Termonukleáris Reaktor). A diákok munkáját felkészítő tanárok is segítették, közülük a szervezők a legtöbb – nem kevesebb mint tizenhárom – csapatot felkészítő tanár munkáját különdíjjal ismerték el.

A verseny nagy népszerűségének köszönhetően több mint további 150 iskola csatlakozott a Középiskolai MTA Alumni Programhoz, így már 273 középfokú oktatási intézmény vesz részt a programban. Egyre több iskola veszi igénybe az Akadémia által nyújtott, iskolánként 400 ezer forintos költségtérítési keretet, melyet a rendezvények költségeire, a tanárok többletmunkájának elismerésére, illetve a távolról érkező kutatók utazási és szállásköltségeinek kompenzálására használhatnak fel.

4.6. TUDOMÁNYDIPLOMACIA, NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

A Magyar Tudományos Akadémia elhivatottan támogatja a két- és többoldalú kapcsolatokon alapuló, a partnerek kölcsönös érdekeit szolgáló nemzetközi együttműködéseket. Elkötelezett az emberiség jövőjének nagy kihívásairól, köztük a szegénység, a klímaváltozás, az energia-, a víz-, és az élelmiszerbiztonság, valamint az egészségügy és oktatás globális kérdéseiről folytatott tudományos párbeszéd iránt.

Az MTA nemzetközi kapcsolataiban is képviseli a tudomány és társadalom közti párbeszéd és együttműködés fontosságát, a tudományos tényeken alapuló politikai döntéshozatal szükségességét és a tudományos kutatás etikai, társadalmi, környezeti, kulturális és gazdasági szempontjainak figyelembevételét.

A Magyar Tudományos Akadémia nemzetközi kapcsolatait az alábbi kiemelt területeken folytatja:

- európai és nemzetközi szervezetekben, köztük az Európai Unió intézményeiben fellép a magyar tudományosság elismertsége, fejlesztése érdekében;
- európai és nemzetközi tudományos szervezetek tagjaként képviseli a magyar kutatási érdekeket;
- két- és többoldalú megállapodásaival segíti a nemzetközi kutatási együttműködések kialakulását, fenntartását;
- pályázataival támogatja a magyar kutatók nemzetközi megjelenését, elősegíti részvételüket nemzetközi kutatási programokban;
- a World Science Forum szervezőjeként támogatja a tudomány, a politika, a gazdaság és társadalom döntéshozó képviselőinek összefogását az emberiség jövőjét érintő világméretű kihívások megoldásában;
- ERC nemzeti kapcsolattartó pontként segíti a Magyarországon dolgozó kutatók felkészülését a European Research Council pályázataira.

Az MTA nemzetközi kapcsolataival összefüggő előkészítő, tanácsadó és adminisztrációs munkát az MTA Elnöki és Alelnöki Titkársága, Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya végzi.

Az MTA bilaterális kapcsolatai

Az egyéni kutatói és a projektalapú együttműködések bővítését segítik az MTA társakadémiákkal kötött kétoldalú megállapodásai. Az MTA-nak 41 kutatási szervezettel

(jellemzően nemzeti tudományos akadémiaival) van érvényes kétoldalú egyezménye, ezekből a 2021–2022-es időszakban 32 jelentett valóban működő kapcsolatot. A kétoldalú együttműködési megállapodások nagyobb részben a partnerakadémiákkal vagy szervezetekkel közösen elfogadott 2-3 éves kutatási projektekben, rögzített éves költségvetési keretek között nyújtanak mobilitási támogatást. A kutatóintézetek 2019. évi leválasztását követően a 2020. és 2021. években projektek mobilitási támogatására az „MTA Kiváló Kutatóhely” minősítéssel rendelkező kutatóhelyek alkalmazásában álló kutatók, valamint a Támogatott Kutatócsoportok Irodája szervezeti keretében működő támogatott kutatócsoportok tagjai nyújthattak be pályázatot, míg 2022-től a támogatásra már csak az „MTA Kiváló Kutatóhely” minősítéssel rendelkező kutatóhelyek alkalmazásában álló kutatók pályázhatnak. A 2019. évi intézményi átalakítás után egyszeri tanulmányutak támogatására az MTA köztestületének tagjai pályázhattak.

Az elhúzódott járványhelyzet miatt az MTA 2021-ben több partnerszervezettel döntött az adott relációban támogatott projektek egyéves meghosszabbítása mellett, így 2022-ben az MTA összesen 45 db 2 vagy 3 éves mobilitási projektet támogatott 14 partnerszervezettel együttműködésben, 132 külföldi utazás és 969 kutatási nap mobilitási költségeinek finanszírozásával, összesen 46 millió forint támogatási összeggel. Ezt az összeget az MTA háromoldalú megállapodások keretében biztosította az ELKH (2023-tól HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat) intézetein keresztül a kutatóknak.

Az Akadémia 2021-ben 11 relációban hirdetett pályázatot 2022-ben induló kutatási projektek mobilitási támogatásra.

Egyszeri tanulmányutak támogatására 2021-ben és 2022-ben 20-20 millió forint állt rendelkezésre közvetlen titkársági kezelésben. A Covid-járvány és az azzal összefüggésben bevezetett utazási korlátozások miatt a pandémia előtti igényekhez képest jóval kevesebb mobilitási támogatási igény érkezett be az MTA-hoz. 2021-ben mindösszesen 1 fő külföldi beutazó kutató számára 6 kutatónapot, illetve 4 fő kiutazó magyar kutató számára 53 kutatónapot támogatott az Akadémia, 560 ezer forintot fordítva a feladatra.

2022-ben 20 fő külföldi beutazó kutató számára 91 kutatónapot, illetve 24 fő kiutazó magyar kutató számára 201 kutatónapot biztosított az Akadémia, összesen négy millió-nyolcszáz ezer forint támogatást biztosítva.

Kétoldalú nemzetközi kutatási projektek mobilitási támogatása

A magyar tudomány nemzetközi elismertsége és a nemzetközi tudományos kapcsolatok fejlesztése érdekében meghirdetett pályázat célja az MTA kétoldalú együttműködési megállapodásai keretében megvalósuló 2-3 éves nemzetközi kutatási projektek támogatása a projektekhez kapcsolódó mobilitási költségek finanszírozásával. Az egyezményes, projektalapú mobilitási pályázatok költségvetése hagyományosan két fő tételből áll: a korábbi években indult és már működő projektek, valamint az adott évben újonnan induló projektek támogatásából.

A 2022. évben a megelőző évek pályázati döntései értelmében 7 partnerszervezettel közösen 16 db már korábban indított mobilitási projektet támogatott az Akadémia összesen 26,1 millió forinttal, míg a 2021. évi pályázat eredményeképpen 8 relációban 27 db új, 2022 januárjában kezdődő 2 vagy 3 éves projekt támogatását kezdte meg összesen 28,7 millió forinttal.

Fulbright - MTA mobilitási ösztöndíj

A magyar–amerikai kétoldalú kapcsolatok támogatásának eszköze a Magyar–Amerikai Fulbright Oktatási Csereprogram Bizottság és az MTA közti megállapodás alapján 2017 óta működő ösztöndíj. A pályázat a kutatóhálózatban foglalkoztatott Fulbright-ösztöndíjas fiatal magyar és

amerikai kutatóknak biztosít kiegészítő támogatást, így a kutatási időszak meghosszabbítását vagy további Fulbright-ösztöndíjak nyújtását teszi lehetővé. A kutatóintézetek leválasztása után a támogatásra való jelentkezést az Akadémia „MTA Kiváló Kutatóhely” minősítéssel rendelkező kutatóintézeti körben tette lehetővé.

A 2021–2022-es tanévben az MTA pályázata keretében összesen rendelkezésre álló 5 millió forint keretösszegeből egy fiatal magyar kutatónak az Egyesült Államokban folytatott kutatási tevékenységéhez, valamint 2 egyesült államokbeli kutató „MTA Kiváló Kutatóhely” minősítéssel rendelkező intézményben végzendő kutatómunkájához járult hozzá kiegészítő támogatással.

A 2022–2023-as tanévre előirányzott 5 millió forintos keretösszegeből 3 magyarországi és 2 egyesült államokbeli kutató számára nyújtott az MTA kiegészítő ösztöndíjat.

Az Akadémia nemzetközi pályázata

Vendégkutatói program

A Magyar Tudományos Akadémia a magyar kutatócsoportok nemzetközi versenyképességének erősítése érdekében pályázati kiírást tesz közzé világviszonylatban kiemelkedő külföldi kutatók meghívására kutatóközpontokban és kutatóintézetekben működő kutatócsoportokhoz, valamint magyarországi egyetemeken működő kutatócsoportokhoz közös kutatási munka végzésére. Ez a pályázati forma a kutatói mobilitást segíti elő azzal a szándékkal, hogy mindkét fél kölcsönösen fejleszthesse tudományos munkáját, továbbá erősebbé válhasson a kutatók és a kutatóhelyek közötti kapcsolat.

Az MTA Vendégkutatói Program keretében 2022-ben is lehetőség nyílt nemzetközi viszonylatban kiváló külföldi vendégkutatók meghívására.

2022-ben összesen 131 millió forint támogatás 15 külföldi vendégkutató 3-6 hónapos magyarországi kutatómunkáját tette lehetővé, bekapcsolódva a hazai (kutatóhálózati, ill. egyetemi) kutatóhelyeken működő kutatócsoportok tudományos tevékenységébe.

Pályázat nemzetközi konferenciaszervezés támogatására

A Magyar Tudományos Akadémia 2012-ben pályázatot alapított az akadémiai kutatóhelyek által Magyarországon, illetve az Akadémiai intézményi támogatásban részesülő határon túli magyar tudományos szervezetek által saját országaikban szervezett nemzetközi konferenciák, workshopok támogatására a kutatóhelyek nemzetközi beágyazódásának előmozdítása és nemzetközi kapcsolatainak fejlesztése érdekében. 2021-ben szükségessé vált a korábbi pályázati feltételek újragondolása, ezért az MTA 2022-ben nem támogatott nemzetközi konferenciaszervezési pályázatot.

Ifjúsági nemzetközi konferencia-részvétel támogatása

Az akadémiai intézetek leválasztása után, a 2020-as évtől kezdődően az Ifjúsági Nemzetközi Konferencia Tudományos Pályázat (INKP) fiatal, MTA köztestületi tagsággal rendelkező kutatók külföldi tudományos rendezvényen (nemzetközi tudományos szimpóziumon, workshopon, konferencián) való aktív (elsőszerzős előadással vagy poszterbemutatóval járó) részvételét és ott jelentős tudományos eredményeik bemutatását támogatja. A tudományos pályázat kiemelten támogatja a gyermeket nevelő kutatónők konferencia-részvételét.

2022-ben a meghirdetett három pályázati forduló során 43 nyertes pályázó részesült az összesen 17,5 millió forintos éves keretösszegű támogatásból. Alkalmazkodva a koronavírus-járvány okozta utazási bizonytalanságok megszűnésével tapasztalt megugró utazási igényekhez, az MTA Titkársága

a felhívásban eredetileg meghirdetett 12,5 millió forintos keretösszeget 2022-ben 5 millió forinttal megemelte.

Az Akadémia nemzetközi pályázatainak bírálata

2021 októberében megalakult a **Tudományértékelési Elnöki Bizottság (TÉB) nemzetközi albizottsága**, melynek tudományterületenként delegált 3-3-3 tagja a Tudományértékelési Elnöki Bizottság mandátumának idejéig végzi a nemzetközi pályázatok (bilaterális projektalapú együttműködési pályázat, ifjúsági nemzetközi konferencia-részvétel támogatására kiírt pályázat és nemzetközi konferenciaszervezésre kiírt pályázat) értékelését.

Európai akadémiai kapcsolatok

Az európai tudományos szervezetek közötti együttműködést több szervezet is koordinálja. A European Academies Science Advisory Council (EASAC) célja az európai és nemzeti szakpolitikai döntéshozatal támogatása ajánlások, jelentések készítésével. A tanácsadó szervezet vezető testületében, a Tanácsban az MTA is képviselteti magát, továbbá a szervezet munkacsoportjaiban számos, az MTA által jelölt magyar tag is tevékenyen részt vesz.

A Science **Advice for Policy by European Academies** (SAPEA) európai akadémiai hálózatok konzorciuma az Európai Bizottság számára független tudományos tanácsadást nyújtó Tudományos Tanácsadási Mechanizmus (**Scientific Advice Mechanism** – röviden SAM) része. A SAM másik ágát a tudományos főtanácsadók (Chief Scientific Advisors) 7 fős testülete adja, amelyben 2020 és 2023 között magyar akadémikus is részt vett, Kondorosi Éva személyében.

Az európai tudományos akadémiák szövetsége, az ALLEA (All European Academies) ötvözi az érdekképviselési és tanácsadó funkciókat, tanácsa rangos tudományos díjakról is dönt. Az MTA több szakértőt is delegált az ALLEA által felállított tudományos bizottságokba.

Academia Europaea Budapest Knowledge Hub

A magyar tudományos élet kiváló képviselői közül jelenleg 149 tag vesz részt az európai tudományos akadémia, az Academia Europaea (AE) munkájában. Az MTA és az AE közötti szoros partneri kapcsolat eredménye, hogy 2020 májusában az AE elfogadta az MTA javaslatát egy budapesti régiós AE tudásközpont, az Academia Europaea Budapest Knowledge Hub megalapítására, amely végül 2020 decemberében alakult meg. Az MTA Titkárságán működő AE Budapest Knowledge Hub a tevékenységét 4 téma köré szervezi, ezek: a természettudomány oktatásának módszertana, a Duna-régió, a városi fenntarthatóság, valamint az európai részvétel szélesítése (vagyis az EU tudományos kutatási keretprogramjában relatíve kisebb teljesítménnyel részt vevő tagállamok eredményességének elősegítése).

A budapesti tudásközpont elnöki posztját Lovász László tölti be. A megalakulását követő első évben, vagyis 2021-ben, az AE Budapest Hub 5 eseménynek volt szervezője vagy társszervezője, a járványügyi helyzet miatt főként online formában. A 2022-es év során már több lehetőség nyílt jelenléti workshopok, konferenciák megtartására, illetve azokban való közreműködésre, de fennmaradt az online, illetve hibrid formátumú rendezvények szervezésének gyakorlata is. 2022-ben 6 eseményben közreműködött szervezőként, illetve társszervezőként a Hub. Hosszabb távon az AE Budapest Hub keresi a régióbeli szorosabb együttműködési formák – így közös projektek – lehetőségeit is. Az események meghirdetése és összefoglalói az MTA honlapjának aloldalán keresztül érhetők el: <https://mta.hu/aebudapest-news>

ERC Nemzeti Kapcsolattartó Pont

Az MTA a European Research Council (ERC) indulása óta felel az ERC-vel kapcsolatos pályázati tanácsadásért és a programbizottsági tagságért. A munkaprogramok összeállításáért felelős

programbizottságban 2 fő vesz részt, nemzeti kapcsolattartóként (NCP – National Contact Point) pedig szintén e 2 fő felelős a pályázók tájékoztatásáért és segítéséért. A nyilvánosság tájékoztatását az MTA honlapján belül külön az ERC-pályázatokkal foglalkozó aloldal biztosítja: https://mta.hu/mta_erc.

Az MTA egyéb nemzetközi tevékenysége

World Science Forum (WSF)

A Magyar Tudományos Akadémia a dél-afrikai Tudományos és Innovációs Minisztériummal közösen 2022. december 6–9. között Fokvárosban rendezte meg a Tudományos Világforum (World Science Forum) tizedik ülését. Több mint húsz év telt el az 1999-es budapesti „UNESCO World Conference on Science” óta, amely az első kifejezetten tudományos témájú kormányközi konferenciaként megalapozta a budapesti Tudományos Világforumok sorát. Azóta a konferenciasorozat a Magyar Tudományos Akadémia gondozásában a világ egyik legnagyobb presztízsű tudománydiplomáciai rendezvényévé vált. A nemzetközi tudományos közösség nagyra értékeli magyar kötődését, elkötelezettségét a fejlődő országok és elhivatottságát a tudomány, politika és társadalom közti párbeszéd iránt. A WSF szervezésében az Akadémia állandó és egyenrangú partnerei a legbefolyásosabb tudományos világszervezetek, köztük az UNESCO, az International Science Council vagy a SCIENCE tudományos folyóiratot is kiadó American Association for the Advancement of Science. Az MTA elnöke a WSF alapszabálya szerint a WSF elnöke is. A Fórum fővédnöki tisztségét hagyományosan az UNESCO főigazgatója, a vendéglátó ország és Magyarország államfői töltik be. A WSF két fórum közötti titkársági és koordinációs feladatait az MTA Nemzetközi Kapcsolatok Osztályán működő WSF Titkárság látja el.

A 2022 decemberében Dél-Afrikában megrendezett Fórum fővédnökei Cyril Ramaphosa, a Dél-afrikai Köztársaság elnöke, Audrey Azoulay, az UNESCO főigazgatója és Novák Katalin, Magyarország köztársasági elnöke, házigazdája pedig Emmanuel Nzimande dél-afrikai tudományos, innovációs és oktatási miniszter voltak. Az emberi méltóságot, a klímaváltozás egyenlőtlen hatásait, az afrikai tudományt, a tudománydiplomáciát, illetőleg az igazságosság és a tudomány közötti viszonyrendszert bemutató öt plenáris szekció és a kapcsolódó tematikus szekciók során elhangzott főbb üzeneteket és következtetéseket a „Tudomány a társadalmi igazságosságért” című zárónyilatkozat foglalja össze. A konferencia fő programját számos esemény kísérte, köztük a Dél-afrikai Nemzeti Űrügynökség nyílt napja, a Nők a tudományban Filmfesztivál, az Afrikai Tudományos Akadémia 14. Közgyűlése, valamint sok más afrikai és Afrikán kívüli szervezet által kezdeményezett program.

Az MTA nemzetközi szervezeti tagságai és tagdíjai

A tudományos osztályok ajánlásai és az Elnökség döntése alapján az MTA 2022-ben 61 nemzetközi szervezetben volt tag, a szervezetek többségében tagdíjfizetési kötelezettség felvállalásával. A tagságokkal kapcsolatos adminisztrációt a Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya és a Gazdasági Igazgatóság közösen végzik.

Az MTA elnökének elküldött felhívására a tudományos osztályok a 2021. év folyamán beszámoltak az egyes tagságok jelentőségéről, a képviselő személyek köréről és a tagságtól várt előnyökről, és a fizetendő tagdíj összegét is figyelembe véve tettek javaslatot a szervezeti tagságok fenntartására, kilépésre vagy egy új szervezet munkájába való bekapcsolódásra.

Az MTA a tudományos osztályok javaslata alapján 52 esetben a tagság fenntartása, 5 esetben a tagság megszüntetése, 3 esetben egy-egy kutatóhelynek való átadása, 5 esetben új tagdíjfizetéssel járó szervezetbe való belépés és további 4 esetben tagdíjfizetéssel nem járó új szervezetbe való belépés mellett döntött.

2021-ben az MTA a nemzetközi tagdíjak finanszírozására 97,5 millió forint támogatást biztosított, 2022-ben a kedvezőtlen irányú devizaárfolyam-mozgások miatt ez az összeg 113,5 millió forintra emelkedett.

A kutatóhálózat leválasztásának következményeként 2019-ben egyetlen nemzetközi szervezetből, a kutatási szervezetek brüsszeli érdekképviselőiként működő Science Europe-ból (SE) kényszerült kilépni az MTA, ahol 2011-től kutatási tevékenységet végző alapító tag volt. A szervezetbe három év után, 2022 májusában kutatásfinanszírozó intézményként tért vissza és csatlakozott a kutatásértékelés reformjáról 2022-ben született CoARA (Coalition for Advancing Research Assessment) elnevezésű európai kezdeményezéshez.

2021-ben az MTA bekapcsolódott a Globális Kutatási Tanács (**Global Research Council, GRC**), a világ kutatásfinanszírozó szervezeteit összefogó munkájába is.

Alliance of International Science Organisations (ANSO)

Az MTA alapító tagja a Kínai Tudományos Akadémia kezdeményezésére 2018 novemberében 37 nemzeti tudományos akadémia, egyetem, K+F ügynökség, illetve nemzetközi szervezet (UNESCO, TWAS) részvételével megalakult Alliance of International Science Organisations (ANSO) nevű szervezetnek. Az MTA az elmúlt években számos nemzetközi tudományos program, workshop szervezésében működött együtt az ANSO-val, amelyek érintették többek között az alap kutatás és a felsőoktatás kapcsolatát; a kutatók érvényesülését vagy a 2022. évi World Science Forumon a nagy kutatási infrastruktúrák mögött álló nemzetközi együttműködést és lehetőségeket népszerűsítő, valamint a felfedező kutatások jelentőségét hangsúlyozó szekciók megszervezését.

Az ANSO az MTA-t, mint egyik legfontosabb európai partnerét tartja számon, amit az is bizonyít, hogy a 2022. januári második Közgyűlésén kilenc tagú irányítótestületébe újabb két évre beválasztotta az alapító tag MTA-t, és az intézmény képviselőjében Hudecz Ferenc MTA alelnököt. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy az MTA a magyar kutatók érdekeit képviselje a szervezet által támogatandó kutatási projektek témáinak kialakítása során.

4.7. FIATAL KUTATÓK AKADEMIÁJA

A 2022-es évben a Fiatal Kutatók Akadémiája (FKA) 12 taggal bővült immár **60 fős** szervezetté.

A **45 év alatti kutatók helyzetéről 2021-ben készült kérdőíves [felmérés](#)** (egy FKA-tag irányításával és több FKA-tag részvételével) eredményeit az FKA 2022-ben [publikálta](#) online és nyomtatott formában, amely a nemzetstratégiai célnak tekinthető hazai tudományos utánpótlás állapotáról fest részletes és objektív képet.

A fogyatékkal élő kutatók speciális igényeire, problémáira és azok megoldására fókuszálva az FKA a 2022-es évben **esélyegyenlőségi webináriumot** indított.

Az NKFIH-val közösen **négy, pályázatokkal kapcsolatos tájékoztató programra** került sor, továbbá az FKA jelezte az NKFIH számára csatlakozási szándékát a „Nemzeti Állásfoglalás a Nyílt Tudományról” c. felhíváshoz.

Az FKA 2022-ben **több nagysikerű rendezvényt** szervezett, amelyek közül kiemelhető a [VI. Fiatal Kutatók Fóruma](#) (amelyen a 2021-es fiatal kutatói felmérés eredményeit ismertették) és az „[Új irányok a daganatos betegségek kutatásában és kezelésében](#)” c. FKA [program](#) a Magyar Tudomány Ünnepeén, ahol fiatal kutatók multidiszciplináris megközelítésben járták körül a daganatos betegségek témakörét. Ezenkívül egy nagysikerű, állhírekről szóló tudománykommunikációs [workshopot](#), valamint a munkámia és kiegészítő tudományos életpályán tapasztalt jelenségről szóló [webináriumot](#) is szervezett.

Az FKA tagjai részt vettek a „[Kiáltvány a kutatók mentális egészségéért és jóllétéért](#)” fordításában, illetve lehetőségeik szerint támogatták az ukrainai kutatókat és hallgatókat, és egyeztettek a támogatási lehetőségekről az európai fiatal akadémiákkal. A **Young Academy of Europe (YAE)** 2022-ben az FKA egy tagját tagjává, míg egy másik tagot alelnökévé választotta. Egy FKA-tag elnyerte a Young Academy of Europe nagy presztízssű [André Mischke-díját](#). Egy másik tagot pedig a **Global Young Academy** választotta tagjává. A FKA képviselői részt vettek a [II. Tehetséghid Erdélyi Diákkonferencián](#), az **ALLEA (All European Academies)** éves Közgyűlésén, az **Európai Fiatal Akadémiák (ENYA)** éves gyűlésén, a [Young Academies Scientific Advice Structure \(YASAS\)](#) Közgyűlésén és a globális kezdeményezésű **Fiatal Akadémiák Nemzetközi Találkozóján**.

4.8. AZ MTA TUDOMÁNYTÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGE

Az Akadémia támogatja a hazai tudományos eredmények közzétételét és terjesztését, biztosítja a kutatási eredményekhez való nyílt hozzáférést. Figyelemmel kíséri a kutatók publikációs lehetőségeit, és mindent megtesz ennek biztosításáért.

Könyv- és folyóirat-kiadás

Az Akadémia Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottsága (KFB) az akadémiai könyv- és folyóirat-kiadás támogatási forrásainak felhasználására és az MTA közléspolitikájának támogatására létrehozott közgyűlési állandó bizottság. A testület elnöke Madas Edit, az MTA rendes tagja.

2022-ben jelentősen nőtt a Bizottság javaslata alapján támogatásra fordítható pályázati keret: a könyvkeret 70 millió forintra, a folyóirat- és internetes támogatási keret pedig 91,15 millió forintra. (2021-ben és a korábbi években a folyóirat-támogatási keret 64,95 millió forint, a könyvtámogatási keret 50 millió forint volt.) Ehhez járult, hogy az Akadémiai Kiadó 2022-ben vállalta, hogy az MTA alapítású, nála megjelenő folyóiratok kiadását saját forrásból biztosítja, így ezen folyóiratok szerkesztősegei nem nyújtottak be pályázatot KFB támogatásra.

13. táblázat: A KFB-alap támogatási keretéből támogatott művek tudományos osztályonként

Tudományos Osztály	Könyv-támogatások száma	Folyóirat-támogatások száma	Internetes tartalmak	Könyvekre fordított támogatás (forint)	Folyóiratokra fordított támogatás (forint)	Internetes tartalmakra fordított támogatás (forint)	Összes támogatás (forint)
Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya	33	13	0	19 000 000	15 000 000	0	34 000 000
Filozófiai és Történettudományok Osztálya	36	12	0	23 000 000	13 800 000	0	36 800 000
Matematikai Tudományok Osztálya	4	3	1	3 600 000	3 950 000	650 000	8 200 000
Agrártudományok Osztálya	2	6	0	1 600 000	6 900 000	0	8 500 000
Orvosi Tudományok Osztálya	2	7	0	3 800 000	8 100 000	0	11 900 000
Műszaki Tudományok Osztálya	4	3	0	3 400 000	3 500 000	0	6 900 000
Kémiai Tudományok Osztálya	2	5	2	1 700 000	8 100 000	0	9 800 000
Biológiai Tudományok Osztálya	6	10	3	5 100 000	9 979 300	5 020 700	20 100 000
Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya	6	8	0	4 200 000	9 200 000	0	13 400 000
Földtudományok Osztálya	4	2	0	2 900 000	2 110 000	0	5 010 000
Fizikai Tudományok Osztálya	2	2	2	1 700 000	4 840 000	0	6 540 000
ÖSSZESEN:	101	71	8	7 000 000	85 479 300	5 670 700	161 150 000

Az MTA elnöke a KFB elnöke kérésére a tudományos osztályok és a KFB javaslata alapján a központi kiadványok keretéből 2 millió forint, az egyéb feladatok szabad keretei terhére pedig 7,16 millió forint kiegészítő támogatást nyújtott több, az alapkeretből forráshiány miatt nem finanszírozható tétel esetében. A tárgyév végén pedig maradványösszegek terhére 3 könyv és 2 folyóirat megjelentetéséhez 6,1 millió forint kiegészítő támogatást biztosított.

14. táblázat: Az MTA elnöke döntése alapján az egyéb keretből biztosított kiegészítő támogatás

	Könyv-támogatások száma	Folyóirat/internetes támogatások száma	Könyvekre fordított támogatás (forint)	Folyóiratokra/ internetes tartalmakra fordított támogatás (forint)	Összes támogatás (forint)
Kiegészítő forrás	5	2	3 300 000	3 860 000	7 160 000
Központi kiadványok kerete	1	0	2 000 000	0	2 000 000
Év végi maradványok terhére (KFB maradvány, központi keret)	3	2	3 700 000	2 400 000	6 100 000
ÖSSZESEN (KFB keret + kiegészítő források)	110	83	79 000 000	97 410 000	176 410 000

Az Akadémia 2012 óta pályázati úton osztja szét a könyv- és folyóirat-kiadási támogatást, 2013-tól a folyóiratok támogatására meghívásos, a könyvekre nyílt formában. A pályázatokat az akadémiai Egységes Pályázati Keretrendszerben kell benyújtani. A támogatási rendszer 2022-ben megújult.

A 2022-re vonatkozó pályázat kiírására – a szokásostól eltérően – 2022 év elején került sor, a pályázatok benyújtási határideje 2022. március 10. volt. A pályázat azért jelent meg később, mert hosszabb előkészítő munka után a KFB javaslatára, az MTA Titkársága közreműködésével az MTA Elnöksége 2021 decemberében elfogadta a KFB ügyrendjének módosítását. Ezt követően a KFB javaslatai alapján elkészült a pályázatokat szabályozó új elnöki határozat és a pályázat ügyrendje is. Fontos változás, hogy alkalmazkodva a publikációs trendekhez, lehetőség nyílt tudományos ismereteket magas színvonalon nyújtó internetes tartalmak (elektronikus folyóiratok/honlapok) támogatására is.

A 2023-ra vonatkozó pályázat benyújtási határideje 2022. december 6. volt. 105 könyvpályázat érkezett 167,2 millió forintos pályázati igénnyel, valamint 66 folyóirat és 8 internetes pályázat összesen 151,5 millió forintos támogatási igénnyel.

A Bizottság 2022-ben három ülést tartott. Március 24-i ülésén a Bizottság tájékoztatást kapott a 2022-re benyújtott pályázatokkal kapcsolatban, és javaslatot tett előzetes osztálykeret-számokra a benyújtott pályázatok és a megpályázott összegek arányának figyelembevételével. (Ezen előzetes keretszámok alapján tudják tervezni az osztályok saját kiadványtervüket.) Emellett a Bizottság megtárgyalta és elfogadta 2021-ről szóló beszámolóját.

A KFB június 22-i ülésén fogadta el a 2022. évi kiadványterv tervezetét az osztályok értékelése alapján. 2022 júliusában a KFB elektronikus szavazással nyilvánított véleményt az MTA és az Akadémiai Kiadó között megújítandó keretszerződéssel kapcsolatban. A KFB tagjainak javaslati is beépültek a tervezetbe, amelyet további egyeztetéseket követően az MTA elnöke 2022 decemberében írt alá a Kiadó vezetőjével. A megújított szerződés egyik legfontosabb változása, hogy a főszerkesztő személyének kiválasztására irányuló javaslattevési jog a befogadó intézménytől visszakérült a tudományos osztályokhoz.

A bizottság évvégi, 2022. december 19-én tartott ülésén tekintette át a 2023-ra benyújtott pályázatokat és tett javaslatot az egyes osztályokra jutó keretszámokra. Szintén ezen az ülésen

fogalmazta meg a Bizottság elvi támogatását az MTA elnöke által meghirdetett Középiskolai MTA Alumni programot bemutató kötet kiadásával kapcsolatban.

Tudományos társaságok támogatása

Az MTA fejezeti forrásból közel két évtizede támogat tudományos társaságokat, amelyek az MTA közfeladataihoz kapcsolódó, fontos feladatokat látnak el (tudomány- és közösségszervezés, tudományos könyv- és folyóirat-kiadás, tanulmányi versenyek szervezése, pedagógusképzések szervezése, közgyűjtemények gondozása stb.). A társaságok olyan nagy hagyományokkal rendelkező társadalmi szervezetek, amelyek szűkebb szakterületükön a tudományos műveltség terjesztésében, a tudományos eredmények közkinccsá tételében, a magas színvonalú tudományos ismeretterjesztésben vállalnak jelentős szerepet, és az adott terület művelőinek (köztük a pedagógusoknak) szakmai tájékoztatását, továbbképzését, széles körű szervezését látják el. Jelenleg több ezer tagjuk van. Színvonalas tudományos szakmai folyóiratokat és kiadványsorozatot adnak ki, vándorgyűléseket, kongresszusokat, vitaüléseket szerveznek, fiatal kutatók pályáját támogatják, szakmai díjakat osztanak. Az MTA Alapszabályának értelmében „az Akadémia az erre vonatkozó jogszabályi korlátok figyelembevételével támogathat olyan szervezeteket, amelyek tevékenysége a magyar tudomány, kutatás-fejlesztés, művészet, a határokon túli magyar kutatókkal fenntartott kapcsolatok, jelentős társadalmi problémák vizsgálata céljából történik, és az Akadémia szempontjából indokolható.” (ASZ. 60. § (9) bekezdés). E szabályozás teremti meg a támogatás jogi alapját.

Az Akadémia figyelemmel kíséri és támogatja a tudományos egyesületeket, amelyek hidat alkotnak a tudományos kutatók és a tudománnyal kapcsolatban álló más csoportok (például tanárok, diákok) között.

A Magyar Tudományos Akadémia költségvetési fejezeti forrásból évtizedek óta támogat tudományos társaságokat. E társaságok saját tudományterületük meghatározó tudományos szervezetei. A Tudományértékelési Elnöki Bizottság (TÉB) javaslata alapján átalakult a tudományos társaságok eddigi támogatási rendszere: 2022-től a társaságok támogatására meghívásos pályázatot ír ki az MTA elnöke a vonatkozó elnöki határozat alapján. Cél, hogy a korábbinál átláthatóbb támogatási rendszer jöjjön létre, és az, hogy a társaságok vegyenek részt az MTA köztestületének munkájában. 2022 még átmeneti év volt: a korábban támogatott társaságok alaptámogatásukat a korábbi gyakorlatnak megfelelően egyedi támogatói döntéssel kapták meg (22,3 millió forint támogatást 31 társaság), ehhez járult egy kiegészítő meghívásos pályázat, amelynek keretében 36 társaság részesült 27,7 millió forint kiegészítő támogatásban.

15. táblázat: A Magyar Tudományos Akadémia által támogatott tudományos társaságok és alapítványok 2022. évi támogatásának alakulása

adatok ezer forintban		
Társaságok / alapítványok	Támogatott feladat	Támogatás
Nagy Imre Alapítvány alaptámogatás	Költségvetési törvény szerinti éves támogatás	45 500
Nagy Imre Alapítvány alaptámogatás	Interaktív asztalokra kiegészítő támogatás	25 000
Bolyai Műhely Alapítvány	Költségvetési törvény szerinti éves támogatás	13 100
<i>Részösszesen</i>	<i>83 600</i>	
Kőrösi Csoma Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	700

Magyar Filozófiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	800
Magyar Irodalomtörténeti Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	1 300
Magyar Kriminológiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	590
Magyar Néprajzi Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	1 000
Magyar Numizmatikai Társulat	2022. évi tudományos társasági feladatok	1 300
Magyar Nyelvtudományi Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	670
Magyar Politikatudományi Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	800
Magyar Pszichológiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	700
Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat	2022. évi tudományos társasági feladatok	700
Magyar Szociológiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	800
Magyar Történelmi Társulat	2022. évi tudományos társasági feladatok	2 800
Modern Filológiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	1 000
Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	4 000
Ókortudományi Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	800
Magyar Földrajzi Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	1 450
Magyar Parazitológusok Társasága	2022. évi tudományos társasági feladatok	190
Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	300
Magyar Zoonózis Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	300
Magyar Ökológusok Tudományos Egyesülete	2022. évi tudományos társasági feladatok	300
Magyar Immunológiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	200
Magyar Bioinformatikai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	200
Magyar Mikrobiológiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	200
Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	150
Magyar Földmérési, Térképészeti Társulat	2022. évi tudományos társasági feladatok	150
Magyar Geofizikusok Egyesülete	2022. évi tudományos társasági feladatok	150

Magyarhoni Földtani Társulat	2022. évi tudományos társasági feladatok	150
Magyar Meteorológiai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	150
Eötvös Loránd Fizikai Társulat	2022. évi tudományos társasági feladatok	150
Magyar Anglisztikai Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	150
Magyar Talajtani Társaság	2022. évi tudományos társasági feladatok	150
<i>Részösszesen</i>	<i>22 300</i>	
Kőrösi Csoma Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	158
Magyar Filozófiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	400
Magyar Kriminológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	663
Magyar Néprajzi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	156
Magyar Numizmatikai Társulat	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	400
Magyar Nyelvtudományi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	473
Magyar Politikatudományi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	616
Magyar Pszichológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	942
Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	672
Magyar Szociológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	544
Magyar Történelmi Társulat	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	422
Modern Filológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	156
Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	1 267
Magyar Földrajzi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	1 094
Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	165
Magyar Ökológusok Tudományos Egyesülete	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	669
Magyar Immunológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	782
Magyar Mikrobiológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	188
Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	1 784
Magyar Földmérési, Térképészeti Társulat	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	1 394

Magyar Geofizikusok Egyesülete	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	516
Magyarhoni Földtani Társulat	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	1 022
Magyar Meteorológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	580
Eötvös Loránd Fizikai Társulat	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	1 718
Magyar Anglisztikai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	903
Kriza János Néprajzi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	949
Magyar Kulturális Antropológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	998
Hajnal István Társadalomtörténeti Egyesület	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	410
Magyar Kísérletes és Klinikai Farmakológiai Antropológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	1 886
Magyar Kémikusok Egyesülete	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	709
Magyar Reproductív Immunológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	400
Magyar Biofizikai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	939
Magyar Biológiai Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	2 550
Magyar Idegtudományi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	625
Magyar Csillagászati Egyesület	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	550
Magyar Regionális Tudományi Társaság	Tudományos társaságok kiegészítő támogatása	335
<i>Részösszesen</i>	<i>28 035</i>	
Összesen:		133 935

A fent említett szervezeteken kívül fejezeti forrásból régóta támogatja az Akadémia (2022-ben 13,1 millió forinttal) a **Bolyai Műhely Közhasznú Alapítványt**. Az Alapítvány által fenntartott Bolyai Önképző Műhely fő törekvése a középiskolákban és a felsőoktatásban valamilyen területen kiváló teljesítményt nyújtó diákok számára három éven át havi rendszerességgel önképző-tehetséggyondozó program biztosítása.

Szintén költségvetési támogatásban (2022-ben 45,5 millió forint) részesül a **Nagy Imre Alapítvány**, amelynek feladata a Nagy Imre- emlékház működtetése, a Nagy Imre-kéziratok gyűjtése, a gyűjtemény kezelése és további gyarapítása, az '56-os forradalom és szabadságharc eseményeinek feldolgozása. Az Alapítvány támogatást nyújtott a Nagy Imre Társaságnak, amely segíti az egyes tagszervezetek különböző rendezvényeinek, hagyományőrző kirándulásainak és kiadványának támogatását.

Az Akadémiai Kiadó tevékenysége

Az Akadémiai Kiadó Magyarország legrégebbi, 1828 óta folyamatosan működő kiadója. Folyamatosan bővülő nemzetközi és hazai tudományos folyóiratportfóliójával (*akjournals.com*), nemzetközi tudományos konferenciáival, illetve innovatív online tartalomszolgáltatási megoldásaival (*sztotar.net*, *mersz.hu*) nemcsak Magyarország, hanem a közép-európai régió tudományos piacának is vezető vállalata.

Folyóirat-kiadás

A *Mathematica Pannonica* alapítói jogainak és kiadásának átvételével új folyóirat került az Akadémiai Kiadó portfóliójába. Új nemzetközi szerkesztőbizottság alakult és az első évben két füzetet jelentettek meg összesen 20 cikkel, nemzetközi szerzőgárdával.

Jelentési és adatszolgáltatási feladataik magasabb szintű ellátását, valamint a folyóiratok minőségbiztosítását elősegítő BI-eszközt (Business Intelligence) fejlesztettek gondosan megtervezett szempontok szerint. Az eszköz által készített automatikus beszámolók, statisztikák jelentős része előfizetőiknek is rendelkezésére áll.

Az utóbbi három év során folyamatosan nőtt az Open Access-modellben megjelent cikkek aránya. Több folyóiratuk nyert sikeres felvételt különböző rangos nemzetközi indexelő adatbázisokba: Scopusba, DOAJ-ba, ERIC-be, MathRev-be, Zbl-be. Szinte minden érintett folyóiratnak nőtt az impaktfaktora.

A Kiadó megvásárolta a hazai piacon vezető és hosszú ideje általa is használt Confware konferencia-regisztrációs rendszert. Részben ennek, részben az előző évek tapasztalatainak segítségével 2021-ben már 4 folyóirat online konferenciáját tudták megrendezni.

Könyvkiadás

Az EISZ körébe tartozó érdeklődő intézmények számára (egyelőre az EISZ szerződéses ernyője nélkül) megkezdődött az ADA szolgáltatása.

Továbbra is dinamikusan növekedett a Magyar Elektronikus Referenciamű Szolgáltatás (MeRSZ), az Akadémiai Kiadó elektronikus alpműveinek gyűjteménye (84 új cím, 7 millió feletti megtekintés, 110 ezernél több felhasználó). A 77 új művet (melyek csaknem fele nyomtatásban is megjelent) tartalmazó saját könyvtermés olyan alpművekkel gazdagodott, mint: Pléh Csaba (főszerk.): *Pszichológia* (Akadémiai kézikönyvek), Villányi Péter: *Galgamácsai népmesék és mondák* (Új magyar népköltési gyűjtemény), Falus Iván (szerk.): *Didaktika*

Januártól az *Akadémiai Értesítő* kizárólag online formában a MeRSZ-en jelenik meg.

Megkezdődött a MeRSZ jelentős funkcionális fejlesztése, tárgyalások indultak az online könyvek indexeléséről a Web of Science és a Scopus adatbázisban.

Szótárkiadás

További online nyelvvizsgarendszerek kezdték el a Kiadó szótárait beépíteni szolgáltatásukba. A szótárak Wolters Kluwer Jogtár felhasználói számára is elérhetővé váltak.

Az online szótárhasználat évente folyamatosan nő 20-40%-kal, az EISZ intézmények körében 1,9 millió szócikk-letöltést számlált.

A Magyar Tudomány folyóirat

A *Magyar Tudomány* mint a legrégebbi magyar nyelvű tudományos folyóirat elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt segíti elő. Főként olyan tanulmányokat közöl, amelyek a tudomány egészét érintik, illetve közérthetően mutatják be az egyes tudományterületeket és a

nemzetközi tudományos trendeket. A havi rendszerességgel megjelenő folyóirat tartalmi profilját a 16 tagú, valamennyi tudományos osztályt képviselő Szerkesztőbizottság határozza meg. A szerkesztőségi feladatokat három szakszerkesztő, egy-egy olvasószervező, továbbá a könyvismertetésekért és a nemzetközi tudományos eredményekről való beszámolóért felelős kolléga látja el. A lap kiadását 2017. október óta az Akadémiai Kiadó végzi, az egyes lapszámok nyomtatott és on-line formában is megjelennek. Az együttműködés a kiadóval zökkenőmentes. A folyóirat számos előnyét élvezzi annak, hogy egy professzionális tudományos kiadónál jelenik meg (elegáns nyomtatott kivitel, gyors webes megjelenés, olvasottság mérése, marketing). A *Magyar Tudomány* az MTA minden köztestületi tagja (kb. 18 000 fő) számára korlátozás nélkül elérhető, minden közleménye DOI-azonosítóval rendelkezik, és PDF-formátumban is szabadon letölthető. A folyóirat minden számában neves vendégszerkesztők által kialakított tematikus összeállítások olvashatók az egyes közlemények mellett.

A Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottságnak a Doktori Tanáccsal való együttműködése és a magyar tudományos nyelvhasználat előmozdításának fontos eredménye, hogy a *Magyar Tudomány* 2022 óta évi különszámban adja közre az MTA-doktori értekezések magyar nyelvű összefoglalóját, és bemutatja a friss doktorokat.

5. AZ MTA INTÉZMÉNYEI

5.1. MTA KÖNYVTÁR ÉS INFORMÁCIÓS KÖZPONT

A működés jogi és szervezeti keretei

Az MTA Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK) működésének alapjait az MTA tv. 19. § (3) bekezdése és a kapcsolódó alapszabály határozza meg, ágazati irányítását 2022-ben az Emberi Erőforrások Minisztériuma látta el. A szakmai feladatokat a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló, többször módosított 1997. évi CXL. törvény írja elő.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK) országos szakkönyvtár, a Magyar Tudományos Akadémia önálló jogállású intézete. Mint országos jelentőségű nyomtatott, kéziratos, levéltári és egyéb információhordozókon található anyagot gondozó nemzeti közgyűjtemény a tudományos ismeretek terjesztésének és a tudományos munka előmozdításának feladatát látja el. Hagyományos közgyűjteményi funkcióján túl két országosan kiemelt könyvtári szakmai programot is megvalósít: az **Elektronikus Információszolgáltatás Nemzeti Program (EISZ)** és a **Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)** működtetését. Szintén az

MTA KIK szervezeti egységként működik az **Akadémiai Levéltár**, amely őrzi és rendszerezi az MTA valamennyi részlegének és intézményének 1950 óta keletkezett hivatali iratanyagát.

Az MTA vezetősége 2022. évtől központi többlétszámú támogatásból megemelte a Könyvtár költségvetését, így a dolgozói bérek 20%-kal növekedtek. A dologi kiadások kapcsán 2022 elején még tervezhetőnek tűnt a rendszeres szerzeményezés és szakmai munka. A közintézményeket sújtó rezsiáremelést egyelőre nem hátráltotta a Könyvtárra az MTA Létesítménygazdálkodási Központ.

Szakmai tevékenység

A könyvtári állomány bővítése és feldolgozása

A könyvtári állomány 2021-ben és 2022-ben nagyságrenddel több dokumentummal gyarapodott, mint 2019–2020-ban (2019: 9 629; 2020: 10 516) A gyarapodás módjának arányai sem változtak

jelentősen. A korábbi évtizedek tendenciájának megfelelően az állomány túlnyomórészt ajándék, illetve adomány révén növekedett. Könyvvásárlásra jóval nagyobb összeget tudott fordítani a könyvtár, mint az előző időszakban.

A Széchenyi István által 1827-ben alapított Nemzeti Casino könyvtárának állományát teljes mértékben feldolgozta az MTA Könyvtár és külön elektronikus könyv formájában is közzétette a katalógust: http://real-ms.mtak.hu/26118/1/NC_2022.pdf. A Nemzeti Casino teljes állománya 12 542 db könyv és 6399 db folyóirat, ami összesítve 18 941 db kötet.

2021–2022-es időszakban 46 672 új bibliográfiai rekorddal és 33 413 authority rekorddal bővült a katalógus.

16. táblázat: Az MTA KIK állományba vett dokumentumainak száma (2021–2022)

	2021	2022
Az állományba vett dokumentumok száma összesen	18 454	18 382
ajándék	12 063 (65%)	13 065 (71%)
csere	1574 (9%)	1731 (9%)
vétel	927 (5%)	770 (4%)
kötelezpéldány	800 (4%)	735 (4%)
az MTA Könyv és Folyóirat Bizottsága által támogatott kiadványok	173 (1%)	332 (2%)
a Nemzeti Casino könyvtári anyagából	2917(16%)	273 (2%)
KEO könyvek és folyóiratok		1476 (8%)
Értéke (forint)	177 105 883	176 892 486

Könyvtárhasználat

A Könyvtár olvasóinak 45%-a a 30 és 54 év közötti korosztályba tartozik, vagyis a PhD-képzésben részt vevők és az aktív korú minősített kutatók látogatták leginkább a könyvtárat. Jelentős a 18–29 évesek és a 65 év felettiek aránya (21–21%), az 55–65 év közöttiek 13%-ot tesznek ki.

17. táblázat: A könyvtárhasználat mutatói (2020–2022)

	2020	2021	2022
Regisztrált használók száma	2349	1827	1910
A könyvtárat aktívan használók száma	1607	1458	1478
Újonnan beiratkozók száma	297	376	594
Napi olvasójegy	71	37	108
Ötalkalmas olvasójegy	94	64	105
Kölcsönzött könyvek száma	6561	5174	6506
Raktári kérés olvasótermi használatra	32 373	31 939	53 189

Repozitórium

2021-ben és 2022-ben tovább gyarapodtak az MTA KIK repozitóriumi gyűjteményei a Könyvtár digitalizálási projektjeinek, valamint az egyre nagyobb számú partnereiknek köszönhetően. Az Akadémiai Kiadóval folytatott együttműködés keretein belül az MTA KIK megállapodott az Akadémia Kiadó által 1996 előtt kiadott könyvek repozitóriumi elhelyezéséről és 2025-re a teljes mértékű nyílt hozzáférés biztosításáról. 2022. évben elkezdődött a Kaufmann Dávid gyűjteményéből származó könyvek digitalizálása.

Az MTA Könyvtár és Információs Központ 2026-ban ünnepli fennállásának 200. évfordulóját. A bicentenáriumi ünnepekre készülve a Régi Akadémiai Levéltár (RAL) iratanyagából 89 év iratait és 30 iktatókönyvet tett az MTA KIK elektronikusan elérhetővé a kutatók számára. Ezenkívül szintén digitalizálásra került Toldy Ferenc 59 levéltárcája és az 1950–1958 közötti, 104 MTA elnökségi ülés iratanyaga.

18. táblázat: Az MTA KIK repozitórium dokumentumgyarapodásának alakulása

		2020	2021	2022	Összes rekord
REAL	Az MTA és/vagy OTKA által támogatott kutatási programok publikációi, kutatási jelentések	12 944	15 526	19 836	139 997
REAL-D	Az MTA doktorainak és kandidátusainak dolgozatai	92	156	71	1303
REAL-EOD	Szerzői jogi korlátozások alól felszabadult művek	1148	2023	4520	15 842
REAL-J	Folyóiratok	408	5433	3981	24 131
REAL-MS	Kéziratok	402	1093	1996	26 604
REAL-PHD	PhD- és DLA-dolgozatok	47	192	645	1633
REAL-R	A különgyűjtemények régi kiadványai	41	16	538	1904
REAL-I	Az MTA KIK-ben őrzött képdokumentumok gyűjteménye	-	1870	4638	6508

Szolgáltatások

Térítéses szolgáltatás keretében idézettségfigyelést, impaktfaktorlisták összeállítását készítették el a könyvtár munkatársai, valamint a kutatók publikációs listájának és ezek hivatkozásainak integrálását a Magyar Tudományos Művek Tárába (www.mtmt.hu). Emellett tájékoztatást és segítséget

nyújtottak a könyvtár repozitóriumának (REAL) használatával kapcsolatban. A szolgáltatás alapvető forrásai továbbra is a Web of Science adatbázis, illetve a MATARKA tartalomjegyzék-adatbázis voltak.

Könyvkiadás

Az MTA KIK gondozásában 2021-ben 29, 2022-ben 17 könyv látott napvilágot. A kiadott könyvek közül több az MTA KIK könyvsorozataiban jelent meg: a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei, Új sorozat összesen három kötettel, a Keleti Tanulmányok – Oriental Studies egy kötettel gyarapodott, Orosz Gergely fordításában jelent meg az ún. Alexander füzetek, *Válaszok Kőrösi Csoma Sándor kérdéseire*. 2021-től az MTA KIK átvette az akadémiai székfoglalók nyomtatásban való megjelentetését az MTA Titkárság Kommunikációs Főosztálytól, összesen 8 székfoglaló jelent meg. 2021-ben folytatódott a magyar könyvészetet bemutató sorozat V. Ecsedy Judit: *A könyvnyomtatás története Magyarországon a kézsajtó korában 1473–1830* címmel.

Rendezvények, kiállítások

2021-hez hasonlóan 2022-ben is jóval kevesebb rendezvényt és kiállítást szervezett és tartott az MTA KIK a koronavírus okozta járvány miatt. 2021-ben összesen 166 rendezvényt, míg 2022-ben 213 rendezvényt tartottak. 2022. májusban az MTA KIK adott otthont a nemzetközi LIBER Journées könyvtárvezetői szemináriumnak. A Magyar Tudomány Ünnepe 2022-es eseménysorozat keretében a *Sárga istenek és a ritka nyelvek nyomában* című kiállítással emlékezett Ligeti Lajosra, az iskolateremtő tudósra az MTA és az MTA KIK.

Tudománypolitika és tudományelemzés

- **Alapfeladatokhoz kapcsolódó kiemelt eredmények**

„MTA Kiváló Kutatóhely” pályázat. A Tudománypolitikai és Tudományelemzési Osztály (TTO) 2021-ben az MTMTT-vel közösen folyamatosan közreműködött az „MTA Kiváló Kutatóhely” pályázat értékelési rendszerének kidolgozásában, az értékelés lefolytatásában és az ezt övező egyeztetési folyamatokban. A közreműködés az értékelési rendszer bibliometriai összetevőinek módszertani megalapozását, nagyléptékű bibliometriai elemzéseket, illetve információszolgáltatást foglalt magában. A TTO 2022 folyamán is meghatározó szerepkört töltött be az „MTA Kiváló Kutatóhely” pályázat mind szakmai, mind technikai lebonyolításában.

Elemzés, információszolgáltatás az MTA vezetői fórumai részére. 2021 és 2022 folyamán az Osztály az Akadémia megbízásából rendszeres elemzési és szolgáltatási tevékenységet végzett az MTA országos tevékenységi körének támogatásához..

Hazai folyóirat-értékelés keretprojekt. A beszámolási időszakban számos egyeztetés zajlott a TTO közreműködésével a hazai, elsősorban társadalom- és bölcsészettudományi folyóiratok értékelésének lehetőségeiről, főként akadémiai minősítési eljárások (elsősorban az „MTA doktora” minősítő eljárás) megalapozottságának javítása céljából.

- **Kiemelt, MTA által támogatott projektek**

„MTA Életpálya Monitor” program. A Bolyai Ösztöndíj Kuratórium elnökének megbízásából az MTA Titkárság 2021 folyamán ismét felkérte a TTO-t az „MTA Életpálya Monitor” elnevezésű (folyamatos) keretprogramjának folytatására, a Bolyai-ösztöndíjjal összefüggő felmérések és a kapcsolódó életpályakutatás elkészítésére. A Bolyai-ösztöndíjra, illetve az ösztöndíjat elnyerőkre vonatkozó rendszeres felmérés 2021-es adatfelvételének eredményeit a 2022-es, MTA által szervezett Bolyai Nap című rendezvényén mutatta be a TTO. Az Osztály ide tartozó, többéves kutatási eredményei önálló fejezetekben a Bolyai program 25. évfordulójára kiadott MTA-kötetben

kaptak helyet. A kutatás széles körben váltott ki pozitív visszajelzést, mind az ösztöndíjasok, mind pedig a döntéshozók részéről. (A program részletes bemutatása a 6.1.3.1. pontban olvasható.)

Fiatal Kutatók Akadémiája (FKA). Az MTA új szerveződése, a Fiatal Kutatók Akadémiája a TTO munkatársaival közösen végezte el a hazai fiatal kutatók közösségének karriervizsgálatát (amelyhez a TTO a tudományos teljesítmény mérésének módszertanával és kivitelezésével járult hozzá). Az első eredményeket az MTA 2022. évi Közgyűléséhez kapcsolódó rendezvényen mutatták be.

MTA KIK–ELKH (2023-tól HUN-REN) Nyelvtudományi Kutatóközpont közös pályázat. Az Akadémia támogatását elnyert négyéves projekt a REAL repozitórium adat- és szövegbányászati, valamint erre épülő tájékoztatási és értékelési hasznosításának fejlesztését célozza. A pályázatban a TTO a (tág értelemben vett) tudományelemzési hasznosítás közvetlen és közvetett irányait, módszereit és eljárásait hivatott adatfeldolgozási és kutatási eredményeivel támogatni.

- **Kiemelt együttműködések a hazai akadémiai szféra szereplőivel**

A Tudománypolitikai és Tudományelemzési Osztály a 2021–2022. év folyamán is széles körű együttműködést folytatott a hazai akadémiai-felsőoktatási szféra, illetve a tudománypolitika szereplőivel.

Együttműködés az NKFIH-val. A TTO egyik jelentős szakmai feladata az NKFIH számára nyújtott szakértői tevékenység (idősoros elemzések az utóbbi évek hazai tudományos kibocsátásának egyes teljesítményjellemzőiről). A következő évekre kiemelten fontos a COARA (Coalition for Advancing Research Assessment) elnevezésű európai kezdeményezés kapcsán kialakult együttműködés, amelyben a TTO az MTA mint csatlakozott szervezet tanácsadójaként, illetve az NKFIH által kezdeményezett munkacsoport résztvevőjeként működik közre.

Együttműködés az ELKH (2023-tól HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat) intézményeivel. A beszámolási időszakban a TTO az ELKH Társadalomtudományi Kutatóközpont (TK) részére hosszú távú szolgáltatási szerződés keretében folytatott rendszeres elemzési és kutatási tevékenységet. A program három értékelési-kutatási részprojektet tartalmaz: 1) az intézmény tudományos teljesítményének értékelő vizsgálata, 2) tudományterületi pozíció hazai és nemzetközi intézményi összehasonlítások alapján, 3) a hazai társadalomtudományi folyóiratok tudománymetriai elemzése és empirikus rangsorvizsgálatai.

Együttműködés a hazai egyetemekkel. A megelőző évekhez hasonlóan számos együttműködés szerveződött (illetve folytatódott) a hazai egyetemekkel. Kiemelkedik ezek közül, hogy az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar (PPK) egyetemi rangsorok kutatásával foglalkozó műhelye együttműködésre kérte fel a TTO-t a hazai egyetemek nemzetközi rangsorokban való esélyeinek vizsgálatát célzó kutatásokban. A Budapesti Corvinus Egyetem együttműködésre kérte fel a TTO-t az egyetem kutatásértékelési céljainak megvalósításához. Hasonló együttműködés prognosztizálható a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel, amelynek két (egyben a Scientia Kiadót is képviselő) munkatársa Erasmus-program keretében szakmai konzultációt folytatott a TTO-val. A Scientia Kiadó részéről megfogalmazódott az Osztállyal való további szakmai együttműködés igénye.

- **EISZ tényleg alapú támogatása keretprojekt és MTMT-keretprojekt**

A beszámolási időszak folyamán jelentős eredmények születtek az EISZ és az MTMT tevékenységét támogató TTO-keretprogramokban:

„Hasznosulás és hatékonyság” projekt. A 2021–2022-es időszak folyamán az jelentős eredményeket ért el az EISZ-szolgáltatások hazai hasznosulásáról és hatékonyságáról szóló kutatás keretében. Az eredményeket az EISZ Programtanács vonatkozó ülésein mutatták be. A vizsgálatok további, 2023-ban bevezetni tervezett TTO-szolgáltatások alapját képezik.

„Open access előnyök vizsgálata” projekt. Tény- és adatalapú megközelítés keretében készült el 2021-ben a hazai open access (OA) előnyök vizsgálatát bemutató, TTO-s szerzők által jegyzett tanulmány, amely az MTA KIK által közreadott *Open Science. Nyílt tudomány magyar szemmel* című kötetben jelent meg.

„Open access (OA) a hazai bölcsészettudományban” projekt. Az EISZ-stratégiához kapcsolódó, tényalapú döntéshozatalt támogató vizsgálatsorozat keretében lezajlott kutatás, illetve adatfelvétel nyomán Rusvai Mónika és Pálinkó Éva elkészítette, illetve a 2022-es tavaszi EISZ Programtanács-rendezvényen bemutatták a hazai bölcsészettudomány és az OA viszonyára vonatkozó előzetes tanulmányt. Ezt követően a 2022-es év folyamán a projekt részeként az Osztály hiánypótló felmérést és elemzést végzett, amely a humán tudományok és az Open Access aktuális hazai viszonyrendszerét térképezte fel. Az eredmények a 2022. novemberben lezajlott „Focus on Open Science” konferencián, illetve a 2022-es őszi EISZ Programtanács-ülésen kerültek bemutatásra a nemzetközi szakmai közönség, illetve a hazai döntéshozói kör részére.

MTMT-keretprojekt. A hazai kutatásértékelésben hasznosítható, MTMT-re alapuló indikátorok és mérőszámok fejlesztése a fentebb már említett hazai folyóirat-értékelés keretprojekttel kapcsolódott össze. Kiemelendő eredmény a tárgyidőszakban készített szisztematikus áttekintés a „nemzeti” folyóiratok értékelésének nemzetközi gyakorlatáról, amely az MTMT-alapú folyóirat-értékeléshez fontos hivatkozási alapot képez). A másik fontos irány a tudomány- és szakterületi kategorizáció fejlesztése; ennek keretében egyrészt az MTMT-ben jelenleg alkalmazott elsődleges rendszer, a Frascati-besorolás tesztelése zajlott, másrészt elkészült egy erre alapozott, megvalósítható módszertan az MTMT-ben nehezen besorolható (főként a bölcsészet- és egyes társadalomtudományok területéhez tartozó) közlemények kategorizációjához.

- **További pályázatok, projektek, tudományos eredmények**

Brit Képviselő – NKFIH közös projekt. Az Egyesült Királyság budapesti nagykövetségével kialakított együttműködés keretében a TTO, mint hivatalos beszállító 2021-ben újabb vizsgálatsorozatra kapott felkérést, amely a Brexitet követő időszak brit–magyar tudományos együttműködési lehetőségeinek feltérképezését célozza (a Horizon program keretében).

OTKA-projekt lezárása. 2021-ben zárókonferenciával kísérve sikeresen lezárult a TTO négyéves konzorciumi OTKA-projektje a hazai doktori életpályák kutatása területén. Egyidejűleg elkészült a nyomtatásban közreadott zárókötet is.

TTO – King’s College London-pályázat. A King's College London megkeresése nyomán a TTO konzorciumi partnerként új uniós pályázatot nyújtott be az ERASMUS+ Cooperative partnership kiírás keretében.

TTO – Kingston University-pályázatok. A TTO stabil kutatási együttműködést alakított ki a londoni Kingston University kutatócsoportjával, amely az év folyamán több közös publikáció és pályázat formájában hasznosult (a pályázatok eredménye a 2023-as évben várható).

- **MTA Életpálya Monitor**

A Tudománypolitikai és Tudományértékelési Osztály (TTO) kiemelt feladata az „MTA Életpálya Monitor” kutatási program megvalósítása. E program 2014-ben indult az MTA Elnökségének és Elnökének támogatásával. A projekt alapvető célja, hogy feltárja és nyomon kövesse az MTA

különböző kutatási támogatásában részesülő kutatók és kutatócsoportok szakmai életútját, valamint hogy visszajelzést kapjon az érintettektől a támogatási rendszerek működését, hasznosságát illetően.

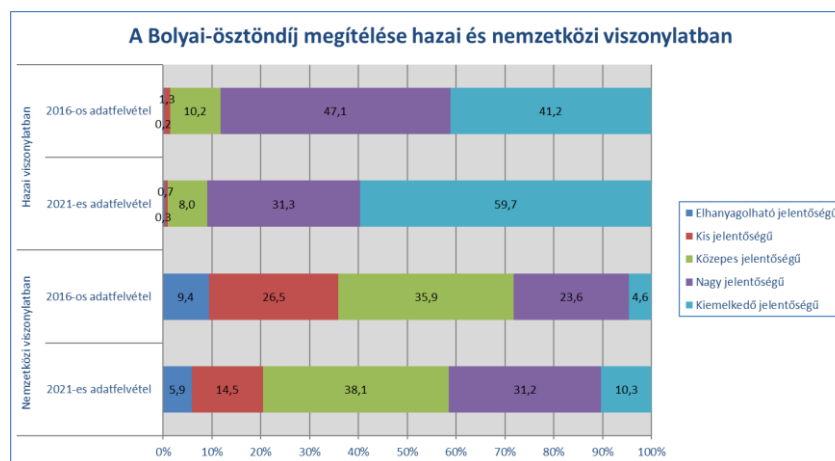
A 2021–2022-es időszakban sor került a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj nyerteseinek empirikus vizsgálatára (adatfelvétel: 2021), mely egy korábbi, 2016-os hasonló adatfelvétel megismétlésén alapult, így téve lehetővé a két adatfelvétel eredményeinek összehasonlítását.

Az összehasonlító vizsgálat legfontosabb eredményei az alábbiakban foglalhatók össze (a teljes összehasonlító elemzés elérhető a <http://real.mtak.hu/164482/> webhelyen).

Mindkét felmérésben szereplő, tehát az összehasonlító vizsgálat során elemezhető kérdésblokkok:

- Doktori fokozatszerzés
- Adatfelvétel idején meglévő főállású munkahely
- Korábbi főállású munkahelyek
- Mellékállások, alkalmi munkavégzés
- Munkakörülmények értékelése
- Eddigi szakmai életpálya értékelése
- Megpályázott és elnyert kutatási támogatások
- A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj megítélése
- A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj megpályázása és elnyerése
- A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj szerepe az MTA doktora cím megpályázásában és elnyerésében

A fenti témák közül kettő kiemelt fontossággal bír: a Bolyai-ösztöndíj megítélése (12. ábra), illetve a Bolyai-ösztöndíj szerepe az MTA doktora cím megpályázásában és elnyerésében (13. ábra).

12. ábra: A Bolyai-ösztöndíj megítélése hazai és nemzetközi viszonylatban

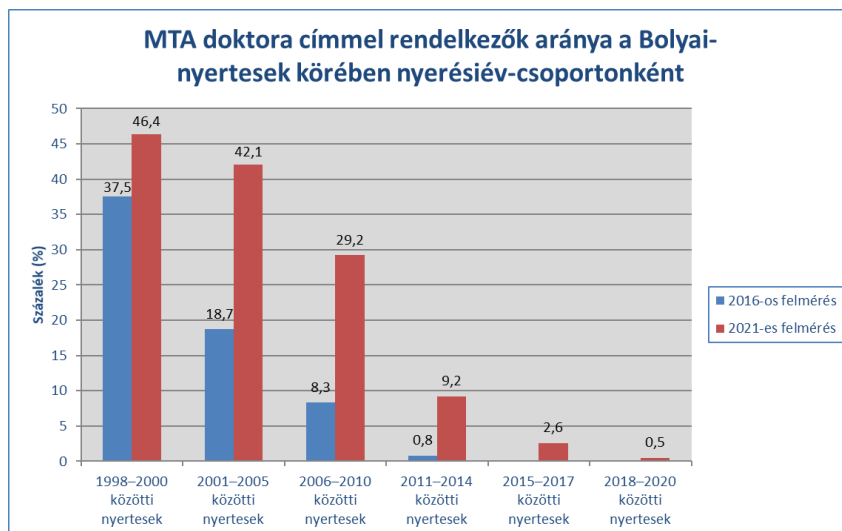
A Bolyai ösztöndíj megítélésével kapcsolatban az alábbi kijelentések tehetők:

- A Bolyai-ösztöndíj hazai jelentőségének megítélése egyöntetűen pozitív;
- Az ösztöndíj jelentőségének megítélésében a két adatfelvétel között érdemi javulás történt mind hazai, mind nemzetközi tekintetben;

- Az ösztöndíj nemzetközi megítélése kapcsán 2016-ban még többségben voltak azok, akik inkább negatívan ítélték ezt meg (negatív: 35,9%; pozitív: 28,2%), 2021-re ez az arány megfordult (20,4%; 41,5%).

A Bolyai-ösztöndíj szerepe az MTA doktora cím megszerzésében

A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj létrehozásakor annak egyik deklarált célja volt, hogy az elnyerőit hozzásegítse az MTA doktora cím elnyeréséhez.

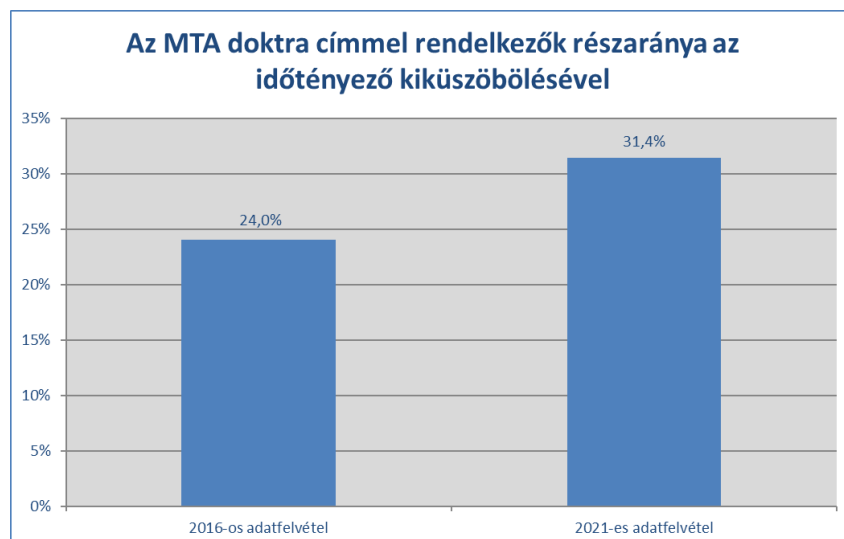

13. ábra: Az MTA doktora címmel rendelkezők aránya a Bolyai-ösztöndíj nyertesek körében

A Bolyai-ösztöndíj MTA doktora cím elnyerésében játszott szerepe kapcsán az alábbi kijelentések tehetők:

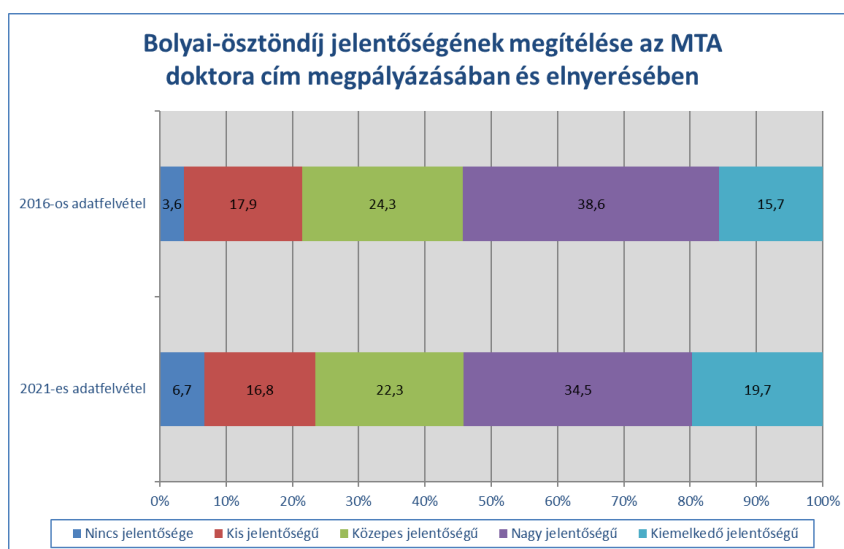
- Az MTA doktora címmel rendelkezők aránya a két adatfelvétel esetében 15% (2016-os adatfelvétel), illetve 21% (2021-es adatfelvétel);
- 2021-ben az első (1998 és 2000 közötti) Bolyai-nyertesek közel fele már rendelkezett az MTA doktora címmel;
- A két adatfelvétel között eltelt 5 év nyilvánvaló hatása elsősorban az ösztöndíjat 2001–2014 között elnyerők esetében látszik meg.

Az MTA doktora cím elnyerésében bekövetkezett változás az időtényező kiküszöbölése után is kimutatható. (Az időtényező kiiktatásakor figyelembe vettük az első sikeres Bolyai-pályázat és az MTA doktora cím megszerzése között eltelt átlagos időtartamot, így tehát az időtényező mellőzésével kapott MTA doktora-arányokat nem a teljes válaszadói sokaság alapján számoltuk ki.)

14. ábra: Az MTA doktora címmel rendelkezők részaránya az időtényező kiküszöbölésével

Fontos azt is bemutatni, hogy az MTA doktora címmel rendelkező egykori Bolyai-ösztöndíjasok miként látják az ösztöndíj jelentőségét, szerepét az említett cím megszerzésében, azaz mennyire tartják megvalósultnak a támogatási program egyik legfontosabb deklarált célját.

15. ábra: A Bolyai-ösztöndíj jelentőségének megítélése az MTA doktora cím megpályázásában és elnyerésében

A válaszadók szerint a Bolyai-ösztöndíj az alábbiak révén segítette leginkább az MTA doktora cím elnyerését:

- A Bolyai-ösztöndíjjal járó kutatói tevékenység, szakmai elmélyülés nagyban hozzájárult az MTA doktora cím elnyeréséhez;
- Jövedelemkiegészítő mivolta miatt lehetőség volt arra, hogy csak a kutatómunkára kelljen koncentrálni (pl. nem kellett másodállást vállalni);
- A Bolyai-ösztöndíj keretében végzett kutatásokon alapult az MTA doktora pályázat anyaga.

Az MTA doktora címmel rendelkező válaszadók mindkét adatfelvétel során ezeket a tényezőket említették legnagyobb számban. (A válaszadók több szempontot is felsorolhattak; a válaszokat kódolás és kategorizálás után összesítették.)

5.2. SZÉCHENYI IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI AKADEMIA

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiát (SZIMA) 1992-ben alapította a Magyar Tudományos Akadémia azzal a céllal, hogy újból integrálja a tagjai közül 1949-ben kizárt alkotóművészeket, az irodalmi és művészeti élet reprezentatív képviselőit. A SZIMA az MTA önálló társult intézménye, önálló alapszabály alapján működik.

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia (SZIMA) öt szakmai osztállyal működik (Irodalmi, Képző- és Iparművészeti, Zenei alkotóművészeti, Mozgóképfilm- és színművészeti, valamint Építőművészeti Osztály), az elnöki tisztelet Maurer Dóra, az ügyvezető elnöki feladatokat Ferencz Győző látja el. A szervezet adminisztratív feladatait a SZIMA Titkárságán két fő intézi, a kapcsolódó gazdálkodási, pénzügyi feladatokat az MTA Titkárság Gazdasági Osztálya látja el.

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia 2022. december közepén tartott éves, rendes Közgyűlésén új tagokat választott szakosztályaiba: 11 fő rendes tagot, 6 fő tiszteleti tagot és egy fő címzetes tagot.

2022. április 5-én az MTA Székház Kistermében „Nézzünk bizakodva a jövőbe”! címmel egynapos Örkeny István emlékkonferenciát rendeztek az író születésének 110. évfordulója alkalmából.

A SZIMA 2010. évben indította újra a reformkor nagy alakját felidéző, évtizedeken keresztül elmondott, majd 1944-ben megszakadt emlékbeszédeket - miután az Akadémiai Kiadóval közösen kiadta a *Széchenyi emlékezete; Szerlegheszédek a Nemzeti Kaszinóban 1864-1944* című dokumentumkötetet. 2022. április 12-én az MTA Székház Dísztermében tartott előadást Lamm Vanda MTA alelnök „Emberi jogok Magyarhonban és a nagyvilágban” címmel a Széchenyi Emlékest keretében, majd a Szekeres György Műfordítói Érem átadása következett (laudált: Jeney Zoltán író, műfordító, Díjazott: Kovács Ilona).

Az MTA Közgyűlés második napján a Díszteremben Sylvester Ádám tartott előadást építészetről, Mi is az Építészet? címmel. (2022. május 3.)

A 2013-ban elhunyt Nobel-díjas író költő, Seamus Heaney halálának évfordulóján tartják meg azt a szerző munkásságára és személyére emlékező különleges találkozót, amelyen mindig egy-egy neves író személyiség eleveníti fel Seamus Heaney alakját. 2022. október 6-án a Kisteremben a IX. Seamus Heaney Emlékbeszéden Bernard O'Donoghue író költő és akadémikus előadásán a késői Heaneyről hallhattak a jelen lévők.

Az MTA Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként kétnapos versfordítás-konferenciát tartottak „A lehetséges változatok” címmel. (2022. november 16- 21.) 2022. november 30-án a Díszteremben, az MTÜ zárókoncerten, Bartók Divertimentoja és Beethoven 4. szimfóniája hangzott el Tihanyi László vezényletével, az Anima Musicae Kamarazenekar (művészeti vezető: G. Horváth László) előadásában. A koncert az MTA és a SZIMA együttműködésével jött létre.

A SZIMA alapító tagként továbbra is részt vett az *Alliance of Academies* elnevezésű, több mint 60 Művészeti Akadémia részvételével, a Berlini Művészeti Akadémia kezdeményezésére megalakult összeurópai akadémiák által szervezett online eseményeken, megbeszéléseken.

5.3. AZ MTA JÓLÉTI INTÉZMÉNYEI

Az MTA jóléti intézményei az Akadémiai Óvoda és Bölcsőde, valamint az MTA Üdülési Központ. Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény előírása alapján 2015. április 1-jétől azon költségvetési szervek, amelyek éves átlagos statisztikai létszáma a 100 főt nem éri el, nem tarthatnak fenn önálló gazdasági szervezetet, így gazdálkodási feladataikat az irányító szerv által kijelölt másik intézmény látja el. A törvényi szabályozás alapján a Magyar Tudományos Akadémia elnöke úgy

rendelkezett, hogy az Akadémiai Óvoda és Bölcsőde és az MTA Üdülési Központ gazdálkodási feladatait az MTA Létesítménygazdálkodási Központ látja el.

Akadémiai Óvoda és Bölcsőde

Az Akadémiai Óvoda és Bölcsőde alaptevékenysége az arra jogosult akadémiai dolgozók, , valamint az MTA köztestületi tagjai 18 hónapostól 3 éves korú gyermekeinek és az akadémiai intézmények nyugállományba vonult munkatársai unokáinak bölcsődei ellátása, valamint ezen igényjogosultak gyermekeinek és unokáinak 3 éves kortól a tankötelezettség kezdetéig tartó óvodai nevelése.

Üres férőhely esetén, térítési díj ellenében lehetőség van külsős gyermekek gondozására, nevelésére. 2021-ben a térítési díj mértéke a külsős gyermek, az MTA és az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat intézeteivel munkaviszonyban álló, illetve az MTA rendes, levelező és köztestületi tag unokái esetében is 76 ezer forint/hó volt. Az óvoda és a bölcsőde feladatellátó hely kihasználtsága 2021-ben átlagosan megközelítette a 100%-ot. A 2021-es évvel szemben a 2022-es nevelési év szakmai tekintetben mozgalmas volt. Részt vettek a Budapesti Őszi Pedagógiai Napokon egy mesepedagógia és tehetségfejlesztés tárgyú szakmai bemutatóval.

Újításként vezették be, hogy a nagycsoportosok heti egy alkalommal drámapedagógiai műhelyben vesznek részt.

A 2022-es évben újból partnerei voltak az ELKH (2023-tól HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat) egyes intézeteinek és az ELTE-nek a különböző célú kutatásaiban (fejlődéslélektan, számfogalom, játék fejlesztő hatásai tárgyú).

A Külső világ megismerése tevékenység, a fenttartható szemléletformálás eszközeként magas ágyásokat szereztek be, amelyet most, tavasszal helyeznek használatba a gyermekekkel közös ültetések, megfigyelések, növényápolások céljából.

Nagy nehézséget okozott azonban az infláció mértéke és az energiaáremelés, amely miatt az intézmény is javasolja az ellátásért fizetendő térítési díjak emelését.

Egy fő óvodapedagógus Főtitkári elismerésben részesült.

MTA Üdülési Központ

Az MTA Üdülési Központ (ÜK) 2022-ben is folytatta alaptevékenységét, az igényjogosultak és hozzátartozóik, továbbá az akadémiai intézmények aktív és nyugállományú munkatársai üdülésének biztosítását. Fennmaradó szabad kapacitását az igényjogosultak körén túl, külsős vendégek felé értékesíti.

Az MTA Üdülési Központ a szálláshely és éttermi szolgáltatás mellett, konferenciákat, tudományos és kulturális rendezvényeket fogad be, illetve családi események megrendezését vállalja. Jelentős – idényszerűen - az iskolai csoportok megjelenése.

A Magyar Tudományos Akadémia és az MTA Üdülési Központ között létrejött, 2019.09.01-től hatályos 3971/6/2019/GI ingatlanhasználati szerződés 2020.06.30-i módosítása szerint az általa használt ingatlanok üzemeltetését, karbantartását és felújítását is végzi, döntően külső kapacitás igénybevételével. A 2. számú módosítás csökkentette a használt ingatlanok körét, tekintettel arra, hogy az MTA magához vonta a korábban üzemeltetésre átvett siófoki ingatlanokat (Siófok Kodály Z. u. 1-3., valamint Kodály Zoltán u. 8, továbbá Szent László u. 149. számon található üdülőingatlanok). 2022. évben újabb ingatlan nem került az ÜK üzemeltetésébe. Az ingatlanok átvételével szervezeti változás nem történt, csak „telephely”-csökkenés, az MTA ÜK alaptevékenysége nem változott.

2022-ben megkezdődött az üdülők, vendégházak kötelező szálláshely minősítése, aminek során megújult szálláshelyek és új elnevezések születtek. 3 egységnél sikeresen megvalósult a minősítés: **Erdőtarcsa Akadémia Panzió és Alkotóház – 4 csillagos panzió; Mátrafüred Akadémia Hotel – hotel 3 csillag; Akadémia Panzió (Vári Vendégház) – panzió 3 csillag.** A 3 üdülő minősítésével nagy előrelépés történt az MTA szálláshelyek szolgáltatásainak és berendezésének, felszereltségének terén.

Az üdülők kihasználtsága 2022-ben

A síófoki ingatlanok bérbeadással hasznosultak, de a bérlő személye megváltozott. A Vári Vendégház már minősített szálláshelyként 2022.04.14-től kezdődően fogadott vendégeket, de ismét az Üdülési Központ üzemeltetésében. A 4 db Balatonudvari Apartman működési engedélye továbbra sem rendeződött, így 2022-ben vendégforgalmat nem bonyolított. Az orosz–ukrán konfliktus elől menedéket kereső kutatókat és családtagjaikat a DOMUS CH-ban helyezték el, ami ugyan 30%-al megnövelte a férőhelykihasználtságot, de ez nem az alaptevékenységével összefüggő vendégforgalom-növekedés.

Az üdülők kihasználtságát erősen befolyásolta negatív irányba az őszi rezsiáremelések miatti ideiglenes bezárás. (Mátrafüred 2022.11.14-től december 22-ig, Mátraháza 2022.10.14-től kezdődően jelenleg is, Erdőtarcsa 2022.10.14–12.27-ig).

A forgalmi adatok alapján a vendégéjszakák száma az előző évi 22 955-ről 30 403-ra nőtt, ezzel a vendégforgalom 18%-ról 23,5%-ra emelkedett, de a vendégforgalom sajnos csak a 2021. évihez hasonló szinten teljesült.

5.4. AZ MTA TITKÁRSÁGA

Az MTA Titkársága a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló, 2020-ban módosított 1994. évi XL. törvény 19. §-ában foglaltak szerint „az Akadémia köztestületi feladatait szervező, az Akadémia intézményeinek igazgatási, gazdálkodási, pénzügyi, vagyonkezelési és ellenőrzési feladatait ellátó gazdasági szervezettel rendelkező köztestületi költségvetési szerv”. A Magyar Tudományos Akadémia Titkársága „az MTA testületeinek működéséhez szükséges döntéseket előkészítő, szervező, összehangoló, végrehajtó és ellenőrző tevékenységet lát el. Biztosítja a köztestületi tagok részére tagságukból eredő jogaik gyakorlásának a feltételeit”. „A Titkárság feladata, hogy az Akadémia választott vezetőinek és köztestületi szerveinek munkáját támogatva elősegítse az MTAtv.-ben megfogalmazott akadémiai feladatok megvalósítását.”

Az MTA Titkárság szervezeti változásai

Az Országgyűlés határozata szerint az MTA Titkárság, amely korábban 168 főt foglalkoztatott, 2019. szeptember 1-jétől csak 104 fővel működhetett tovább. A létszám ilyen jelentős csökkentése súlyos kihívás elé állította a választott vezetőket és a Titkárság vezetőit egyaránt. A feladatok ellátását át kellett strukturálni, és a létszámcsökkentés óta valamennyi munkatársra nagyobb teher hárul. Ugyanakkor 2022-ben a létszám – a feladatokra is tekintettel – 137 főre nőhetett.

5.5. AZ MTA MŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNYE

A Művészeti Gyűjtemény az Akadémia tulajdonában álló nemzeti jelentőségű, védett műtárgyak és tudománytörténeti jelentőségű tárgyak, kulturális javak összessége. A Művészeti Gyűjtemény szakmai őrzője és bemutatója különösen az Akadémia alapításával, tagjaival és működésével összefüggésbe hozható képző- és iparművészeti alkotásoknak, alapító- és igazgatótanácsai tagok portréinak, valamint az Akadémia tagjai által átadott műgyűjteményeknek, az általuk készített művészeti alkotásoknak.

Az Akadémia számára megalapításától fogva ajánlottak fel, illetve hagyományoztak műtárgyakat magánszemélyek. Székházát pedig eleve úgy tervezték és építették 1865-ben, hogy legfelső, harmadik szintjén Magyarország első állandó képtárát, az Esterházy- *(később Országos)* Képtárat foglalja magában *(a mai Szépművészeti Múzeum elődintézményét)*.

2017 nyarán a meginduló Székház-rekonstrukciós feltárások miatt a Művészeti Gyűjteményt kiköltöztették a harmadik emeleten lévő terem sorából. A kollekció láthatóságának (viszonylagos) megőrzése érdekében az első emeleti képes, valamint az elnöki tanácsterem egykori, 1892-ben kialakított és 1945/1949-ig fennálló hivatali reprezentációjának visszaépítésére kerülhetett sor.

A Művészeti Gyűjtemény az elmúlt években kiállításai, kiadványai, szakmai- és közönségprogramjai révén eredményesen növelte láthatóságát, hozzájárulva az Akadémia azon céljának eléréséhez, hogy nyisson a társadalom felé, tegye lehetővé az Akadémia művészeti értékeinek nyilvánosságra hozatalát és erősítse szakmai kapcsolatait. A Gyűjteményt működtető Kulturális Javak Osztálya az Akadémia küldetésének szellemében őrzi, ápolja, gondozza és gyarapítja a tulajdonába került kulturális javak, kiemelten a műtárgyak *(festmények, grafikák, metszetek, érmék, tudománytörténeti tárgyak stb.)* összességét, elősegíti a meglévő kulturális javak állagmegóvását, restaurálását, valamint közreműködik a kulturális javak gyarapításában, ideértve a kortárs művészeti értékek gyűjtését is.

A Magyar Tudományos Akadémia 2025-ben ünnepli fennállásának 200. és a Székháza megnyitásának 160. évfordulóját, valamint egy évvel később, 2026-ban az Akadémiai Könyvtár fennállásának 200 éves évfordulóját, amely események alkalmából az Akadémia Művészeti Gyűjteménye számos programmal, kiállítással járul hozzá, hogy az ünnepre méltó körülmények között kerüljön sor.

6. TUDOMÁNY ÉS TÁRSADALOM: A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNOSULÁSÁNAK BEMUTATÁSA

6.1. A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

A Magyar Tudomány Ünnepe programjait 2022-ben az előző évekenél is nagyobb érdeklődés kísérte. A rendezvénysorozatot a Covid-19-járvány lecsengését követően a már bevált hibrid módon rendezték meg, azaz élőben közvetítették, ugyanakkor 2022-ben ismét számíthattak a közönség személyes jelenlétére is az **MTA Székházban megrendezett 64 eseményen**. Bár személyesen összességében a vártnál kevesebb (közel 2000) látogató vett részt a különböző tudományünnepi rendezvényeken, a tartalom az online jelenlétnek köszönhetően a korábbiaknál is több emberhez eljutott. **Az MTA elsődleges YouTube-csatornáján 2022. december 31-ig több mint 378 000 volt a megtekintések száma, több mint 236 000 óra nézési idővel.** Különösen figyelemreméltó, hogy 2022 novemberében és decemberében átlagosan több mint 37 percet szántak az érdeklődők az egyes videókra – majdnem háromszor annyit, mint az előző év azonos időszakában. **Fontos továbbá, hogy jelentősen megnőtt a fiatalabb korosztályba tartozók érdeklődése.**

A székházbeli rendezvényeken kívül több mint 180 eseményre került sor országszerte és határon túl, emellett az MTÜ kiemelt partnerei is gazdag programokat kínáltak.

A 2022-es MTÜ fővédnöke Novák Katalin, Magyarország köztársasági elnöke volt.

A „*Tudomány: út a világ megismeréséhez*” mottóval megrendezett 2022. évi eseménysorozat témái között előtérbe kerültek a megújuló energiaforrásokkal, a biodiverzitás csökkenésének hatásaival és az ukrajnai háború következtében kialakult, számos területet érintő válsággal kapcsolatos kérdések.

A rendezvénysorozat idén is széles együttműködésben, tudományos műhelyek, minisztériumok, oktatási intézmények közös munkájának eredményeképp valósult meg. Az MTÜ kiemelt partnereinek közreműködésével a hazai és a külhoni felsőoktatási intézményekben, a külképviseleteken és minisztériumi háttérintézményekben is szerveztek a tudomány aktuális eredményeit ismertető rendezvényeket. A kiemelt, külső partnerek programjai itt találhatóak meg: <https://mta.hu/tudomanyunnep/kiemelt-partnerek-programjai-a-2022-es-magyar-tudomany-unnepen-112488>.

Kiemelt akadémiai rendezvények

A Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat hagyományosan kiemelt programjai a nyitó- és a záróünnepség mellett a **Nők a tudományban**, a **Tudomány és Parlament**, a **Diákok az Akadémián**, a **Fiatalkutatók Akadémiájának** eseményei, valamint a **tudomány-népszerűsítő előadások**.

2022-ben első ízben önálló programmal jelentkezett a **Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia** (SZIMA), továbbá félnapos szimpóziumot tartott a **Magyar Művészeti Akadémia** (MMA) is. Az **MTA Könyvtár és Információs Központ** kiállítást rendezett Ligeti Lajos nyelvészre, az Akadémia egykori alelnökére emlékezve.

2022-ben is megvalósult számos olyan kommunikációs szempontú, koncepcionális és technikai fejlesztés, amely az „MTÜ-brand” erősítését, valamint a nagyközönség és azon belül is elsősorban a fiatalok hatékony elérését szolgálja. 2021-ben a tudományünnep új arculatot kapott, 2022-ben pedig **Tudományünnep+** néven megújult a tudomány-népszerűsítő előadások programblokkja, és jelentős előrelépés történt az élő közvetítések (streaming) technikai fejlesztésében is.

A Tudományünnep+ előadói a közvéleményt leginkább foglalkoztató témákat dolgozták fel dinamikus, a TED-előadásokra emlékeztető stílusban, megújult, látványos környezetben. Az

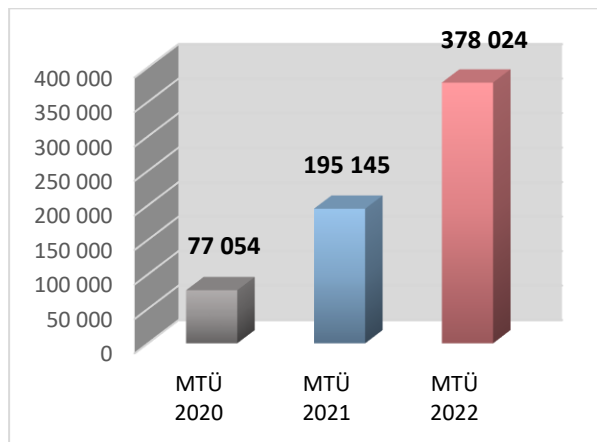
előadások után az esték házigazdái az előadóval és a közönséggel együtt beszélgettek az elhangzottakról.

A legnézettebb tartalom mind a programblokkban, mind az összes tudományünnepi felvétel között Sudár Balázs *Magyarok a bonfoglalás előtt* című előadása 2022 végéig több mint 93 ezer nézővel, a jelentés készítésének idején (2023. március) pedig már majdnem 150 ezres megtekintéssel.

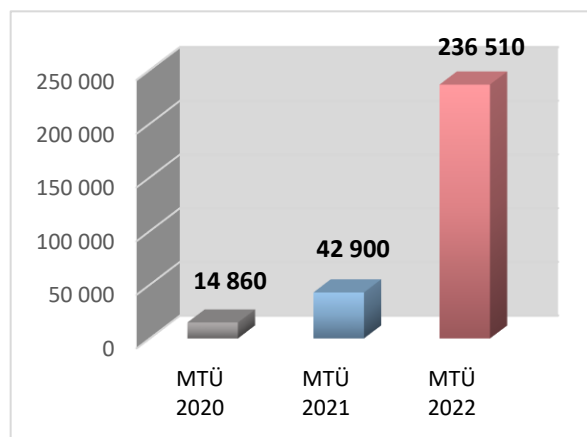
A közvetítések megújult eszközparkkal egyszerre két helyszínről zajlottak. A professzionális műsorkészítéshez szükséges szakmai feladatokat televíziós produkciók létrehozásában jártas, a műsorkészítés folyamatát, a kreatív, a szerkesztői és az irányítói tevékenységet jól ismerő szakemberek látták el.

A **Tudományünnep+** keretében zajló előadásokról készült felvételek **a legnézettebbek** közé tartoznak az MTA YouTube-csatornáján, 2022. december 31-ig összesen csaknem 221 700 megtekintést értek el a 378 000-ből. (A nézettség azóta tovább nőtt.)

16. ábra: A tudományünnepi videók összes nézési ideje (órában) 2022. november 3. és december 31. között, valamint 2020 és 2021 azonos időszakában

17. ábra: A tudományünnepi videók megtekintéseinek száma 2022. november 3. és december 31. között, valamint 2020 és 2021 azonos időszakában

A hazai és a határon túli tudományünnepi rendezvényekről összesen 369 alkalommal tudósítottak a sajtóban, az MTA által szervezett vagy közvetlenül az Akadémiához köthető programokkal kapcsolatban pedig közel 200 hír jelent meg.

Összességében elmondható, hogy az online jelenlét tovább növelte a tudományünnepi programokhoz való hozzáférést; a nézők jóval hosszabb ideig nézték/nézik az egyes videókat, mint korábban és különösen a 2022-ben debütáló, a YouTube videómegosztó felület elvárásaihoz mind vizuális, mind tartalmi szempontból jobban alkalmazkodó Tudományünnep+ előadásai vonzottak sok érdeklődőt; az online jelenléttel párhuzamosan az élő közönség létszáma visszaesett.

6.2. AZ MTA ÁLTAL INDÍTOTT ÉS KOORDINÁLT KUTATÁSOK EREDMÉNYEINEK KÖZZÉTÉTELE A NYOMTATOTT ÉS ELEKTRONIKUS SAJTÓBAN ÉS A KÖZÖSSÉGI MÉDIÁBAN

Az MTA 192., rendkívüli Közgyűlése által 2019-ben elfogadott, megújult akadémiai küldetés szerint az „Akadémia közvetíti a tudományos kutatások eredményeit a társadalom számára. Az Akadémia kommunikációs csatornáin és rendezvényein bemutatja a tudomány eredményeit és módszereit, ösztönzi a kritikai gondolkodást. Ezáltal biztos tájékozási pontokat kínál a szélesebb közönség és a döntéshozók számára, és vonzóvá teszi a kutatói hivatást. A tudományos módszertan és eredmények széles körű megismertetése révén harcol az áltudományok és a tudománytalan nézetek ellen.”

A Magyar Tudományos Akadémia honlapja, az mta.hu

Az akadémiai kommunikáció legfontosabb fóruma az intézmény honlapja, az mta.hu.

A folyamatosan megújuló, havonta átlagosan körülbelül 80 ezer egyedi látogatóval és 160 000 oldalmegtekintéssel rendelkező weboldalon megtalálhatók a legfontosabb információk az MTA köztestületéről, szervezeti felépítéséről, vezetőiről, tagjairól.

Napi rendszerességgel frissülő hírfolyamából a tudomány új eredményei mellett a látogatók képet kaphatnak a Magyar Tudományos Akadémia tevékenységéről, vezető testületeinek állásfoglalásairól.

A kutatók számára fontos pályázatok mellett önálló aloldal számol be a tudománybarát társadalom és közgondolkodás előmozdításának céljából indított Középiskolai MTA Alumni Programról is. Ez egyúttal fontos információs bázis is a programban részt vevő iskolák számára.

Az mta.hu kiemelten fontosnak tartja a fiatal kutatói közösség legkiválóbb, legeredményesebb tagjainak bemutatását. Ilyen például a „Bolyaisok” című sorozat, amelynek keretében 2020-tól olyan fiatal kutatók portréi jelentek meg, akik e támogatásnak is köszönhetően folytatták tudományos tevékenységüket. A kutatók bemutatásával nem csupán a hazai szellemi műhelyekben folyó munkába pillanthatott be az olvasó, de arról is képet kaphatott, hogy miért jelent fontos támogatást az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíja a kutatói életpálya posztdoktori szakaszában. A kutatói portrék a *Kiválóság a kutatásban – A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj 25 éve* című, 2022-ben megjelent kiadványban is olvashatók voltak.

Állandó sorozatot jelentenek az mta.hu-n a Lendület program nyertesait bemutató portrék. Az MTA 2009-ben indított kiválósági programja által támogatott kutatók e portrékban felvázolják kutatási programjukat és megismertetnek szűkebb tudományos területük legizgalmasabb kérdéseivel is. A Lendület programban nyertes kutatókról az mta.hu a későbbiekben is rendszeresen közöl híreket új eredményeikhez kapcsolódva.

Az mta.hu-n nem csak írott tartalmak találhatók. Elérhető a honlapon az **MTA YouTube-csatornája**, amelyen a legfontosabb akadémiai rendezvények, konferenciák, ünnepségek felvételei is láthatók. Különösen nagy érdeklődést keltettek az akadémiai székfoglaló előadásokról készült, televíziós színvonalú felvételek, amelyeket a honlapon rövid ismertetővel és képgalériával együtt ugyancsak egy sorozat keretében publikált az MTA Kommunikációs Főosztálya.

Sigma – a holnap világa

2016. szeptember 13-án az InfoRádió és a Magyar Tudományos Akadémia Kommunikációs Főosztályának együttműködésében indult el a *Sigma – a holnap világa* című tudományos-ismeretterjesztő műsor. A hallgatók keddenként, a 19 órás hírek után hallható, félórás adásokban első kézből kapnak tájékoztatást azokról a legfrissebb kutatási eredményekről, felfedezésekről és fejlesztésekről, amelyek ma vagy holnap megváltoztathatják az életünket és mindazt, amit a világról gondolunk.

Az adások témája alapvetően a magyar kutatói közösség – vagyis többségében az MTA körülbelül 18 000 tagú köztestülete – legújabb tudományos eredményeihez kapcsolódik. Ugyanakkor reflektál a nemzetközi tudományos élet legfontosabb tendenciáira is.

Az MTA Kommunikációs Főosztálya a műsor szerkesztőjét rendszeresen segíti témajavaslatokkal, esetenként pedig a beszélgetésekhez való felkészülésben háttéranyaggal is.

A Magyar Tudományos Akadémia videotartalmainak fejlődése

A 2022-es évben újabb szintre lépett az MTA – a tudományos közeget és a nagyközönséget egyaránt megcélzó – kommunikációja: saját, magas színvonalon elkészített vizuális tartalmakkal jelentkezik a tudományos eredmények társadalom felé való közvetítése, a tudomány népszerűsítése érdekében.

Ennek előzményeként, 2021–22-ben megtörtént egy szakmailag képzett stáb kialakítása, a technikai személyzet képzése, valamint a stúdió műszaki tartalmának felülvizsgálata és továbbfejlesztése. 2022 szeptemberére a rendszer képessé vált több helyszínről, kiváló minőségben lebonyolítani egy többkamerás közvetítést vagy akár egy élő adást.

A stáb ma már egy jól kialakított, hatékony működési rend szerint dolgozik: 2022 szeptemberétől tartalmi és technikai próbák előzik meg a felvételeket, a szervezőkkel, osztálytitkárokkal, gyakran magukkal az előadókkal szoros együttműködésben. A próbákat és a rendezvényt az esemény ideje alatt is jelen lévő munkatárs segíti. Kialakult a helyes világítás, a megfelelő hangminőség, a színvonalas grafikai megjelenés, az élőszó rögzítés rendje, melynek köszönhetően a felvételek

utómunkái kevesebb időt igényelnek, a rögzítés és publikálás közti idő pedig jelentősen lerövidült. A felvételek képi világa minden tekintetben jelentős minőségi fejlődésen esett át, minimálisra csökkent a technikai hibák lehetősége.

Konferenciák és tudományos ülések felvételeinek sora, a Magyar Tudomány Ünnepeinek közvetítés-sorozata bizonyítja mindezt. A szakmai fejlődés egyik leglátványosabb fokmérője a 2022 őszétől rögzített több mint 70 székfoglaló videós megjelenítése – azok múltbéli és újonnan publikált formáinak összehasonlításával lehet a legjobban érzékeltetni a változást.

A felvételek, rögzítések mellett az MTA saját videós stábja egyre több önálló forgatásra is vállalkozik, így például

- az MTA Alumni program keretein belül működő iskolai előadás-sorozat egyes eseményiről is készít riportokat, összeállításokat (<https://www.youtube.com/watch?v=9GRtCw8Nsxw>);
- részben külsős szakemberek igénybevételével videós tartalmakkal erősítette a nagy sikerű országos Alumni Középiskolai verseny népszerűsítését (lásd pl. Báldi András-interjú https://www.youtube.com/watch?v=2j3zRgkKb_g&t=1s, Szathmáry Eörs-interjú <https://www.youtube.com/watch?v=nDrbw6F4AnM&t=2s>);
- az MTA Közgyűlésére készített Aranyérmes-portréfilm Vékás Lajos professzorról (<https://www.youtube.com/watch?v=M9ELEvF2IFI>). Céljuk, hogy ezek az önálló, forgatott tartalmak tovább gyarapodjanak.

7. FÜGGELÉK

AZ MTA TUDOMÁNYOS OSZTÁLYAINAK ÉS BIZOTTSÁGAINAK MUNKÁJA 2022-BEN

Az MTA tudományos osztályai és bizottságai

A tudományos osztályok a tudományos szakmai autonómia alapegységei, és az MTA Alapszabályában meghatározott módon egyéb testületeket (tudományos bizottságokat, területi bizottságokat stb.) hoznak létre (MTAtv. 3. §). Az MTA rendes, levelező, külső és tiszteleti tagjai, valamint a köztestület minden tagja valamelyik tudományos osztályhoz tartozik. Az MTA-tagjelölést az Akadémia tudományos osztályai végzik.

Az MTA doktora cím odaítélésének legfontosabb döntés-előkészítői a tudományos osztályok és bizottságaik.

A Magyar Tudományos Akadémia 2019-ben megújult küldetéséhez igazodva az Akadémia fokozott figyelmet fordít a tudományos osztályok autonóm szakmai és szervezeti működésének biztosítására.

Az MTA tudományos osztályai jól érzékelték jelentőségük felértékelődését az Akadémia életében, ami egyszerre jelent lehetőséget és felelősséget is számukra. Az osztályelnökök, akik az Elnökség tagjaiként meghatározó szerepet játszottak az Akadémia minden érdemi döntésében, nemcsak szószólói, hanem igazi katalizátorai voltak tudományterületük közéletének – annak ellenére is, hogy a koronavírus-járvány alatti veszélyhelyzet idején hozott rendeletek csak 2022. június 1-jétől szűntek meg.

A tudományos osztályok, valamint az osztályokhoz tartozó tudományos és doktori bizottságok az MTA Alapszabályának megfelelően 2022-ben is eleget

tettek az Akadémia közfeladataiból a tudományterületeiket érintő kötelezettségeknek.

A tudományos osztályok tanácskozásait a kapcsolódó tudományos előadásokkal, a doktori habitusvizsgálatokat és a székfoglaló előadásokat vegyes jelenlétű (személyes és távjelenlétben alapuló) ülésekkel tartották meg, és ily módon intézték az MTA Közgyűlésének előkészítésével összefüggő, valamint a törvényi kötelezettségből származó egyéb feladataikat. Az online térben megvalósuló tisztújítások titkos, elektronikus szavazással zajlottak le a hatályos jogszabályok és meglévő tárgyi feltételek között. Az egyes tudományos osztályok az illetékes tudományos bizottságok előzetes véleménye alapján határoztak köztestületi tagok felvételéről.

Elvégezték a hozzájuk beérkezett pályázatok bírálatát, elkészítették felkérés alapján a szakvéleményeket, szakértőket delegáltak a bizottságokba, minősítették a doktori pályázatokat.

Összhangban az Akadémia közfeladataival a tudományos osztályok és bizottságok tagjai jellemzően részt vesznek a felsőoktatásban, különösképpen a doktori iskolák munkájában. Ezzel jelentősen hozzájárulnak a hazai tudományos utánpótlásnevelés sikeréhez.

Az MTA közfeladatai között kiemelt jelentőségű a tudományos osztályok számára a tudományos közélet tisztaságának, a tudományos kutatás és a véleménynyilvánítás szabadságának védelme, amit

Az Akadémia tudományos osztályai

- I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya
- II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya
- III. Matematikai Tudományok Osztálya
- IV. Agrártudományok Osztálya
- V. Orvosi Tudományok Osztálya
- VI. Műszaki Tudományok Osztálya
- VII. Kémiai Tudományok Osztálya
- VIII. Biológiai Tudományok Osztálya
- IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya
- X. Földtudományok Osztálya
- XI. Fizikai Tudományok Osztálya

mindenekelőtt a tudományos minősítési rendszerek (doktori követelményrendszer, kiváló kutatóhely minősítés) kidolgozásában való közreműködésükkel és a minősítések működtetésével juttatnak közvetlenül érvényre, a tudományos tanácsadásban felkérésre vállalt feladataik mellett.

Az Akadémia 2019-ben elindította a kutatóhelyek minősítése eljárásrendjének kidolgozását. A tudományos osztályok tagokat delegáltak az Elnökség által felkért, a „Magyar Tudományos Akadémia által Kiválónak Elismert Kutatóhely” (MTA Kiváló Kutatóhely) minősítés előkészítését előkészítő, pályázatokat értékelő elnökségi bizottságba, mely kidolgozta az értékeléshez szükséges minősítés szempontjait. *Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítést a 2.2. fejezet mutatja be.*

A tudományos osztályok tevékenyen segítették a szakterületükhöz kapcsolódó, számos esetben inter-, illetve multidiszciplináris elnöki bizottságok munkáját. *Az elnöki bizottságokról a 4.2. fejezet ad tájékoztatást.*

Rendszeres felkérésre tudományos tanácsadással, szakvéleményekkel segítették az ország közigazgatásának működését, ezen keresztül az MTA által megtestesített hazai tudományos szakértelem döntéshozók általi elismertetését. Közreműködésükkel valósult meg az Akadémia tudományos könyv- és folyóirat-kiadásának támogatása. *Az Akadémia könyv- és folyóirat-támogatását a 4.8. fejezet mutatja be.*

A tudományos osztályok hazai és nemzetközi tudományos társaságokkal való együttműködés keretében széles körű szakmai kapcsolathálózatot építettek ki, ami többek között lehetővé teszi konferenciák, tudományos előadóülések megrendezését külföldi előadók meghívásával. *Az osztályok által támogatott tudományos társaságok felsorolása a 4.8. fejezetben található.*

Az egyes tudományos osztályok javaslatokat tettek az általuk képviselt tudományterületeken kiváló munkássággal rendelkező tudósok elismerésére: a Széchenyi-díjra, a március 15-i és az augusztus 20-i állami ünnep alkalmából adandó állami kitüntetésekre, valamint az akadémiai díjakra.

A határon túli magyar tudományosság képviselőivel, a köztestület külső tagjaival többféle módon valósult meg az együttműködés, többek között az online osztályüléseken rendszeresen részt vettek külső tagok is.

A tudományos osztályok feladatkörének a „nemzet tanácsadója” koncepciójának jegyében megvalósuló bővítése az egyes szakterületek jobb megismerését is szolgálja. A közfeladatok ellátásához kapcsolódóan fontos szerepet töltöttek be a virtuális térben megszervezett tudományos előadóülések, amelyeknek száma, tematikai változatossága és online látogatottsági adatai kiemelkedő eredményként vehetők számba.

A kiemelt programok mellett a tudományos osztályok **35** színvonalas rendezvénnyel vettek részt a **Magyar Tudomány Ünnepe 2022.** évi eseménysorozatában. Kiemelendő, hogy az elmúlt években megduplázódott a tudományos osztályok rendezvényeinek száma. Kiemelten sok érdeklődőt vonzott a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya által szervezett, az ukrajnai háborút és várható következményeit tárgyaló multidiszciplináris konferencia, a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának a Petőfi-kutatás helyzetével foglalkozó rendezvénye, valamint a Kémiai Tudományok Osztályának „A zöld árnyalatai: a kutatástól az ipari megvalósításig” című tudományos konferenciája. Sok érdeklődőt vonzott a Filozófiai és Történettudományok Osztályának az Aranybulla évfordulós ünnepségéhez kapcsolódó tudományos konferenciája is.

A tudományos osztályok hibrid (jelenléti és online), illetve online rendezvényei 2022-ben **összesen több mint 87 ezer megtekintést értek el.**

Az eddig sorra vett feladatokat témakörök szerint rendszerezve mutatja be jelen beszámoló törzsanyaga. A beszámoló következő része az egyes tudományos osztályok felelős és összetett szakmai munkájáról kíván átfogó képet nyújtani a kormánytájékoztató jellegéhez megválasztott szempontok szerint, néhány kiemelt jelentőségű feladat és eredmény ismertetésével.

A tudományos osztályoknak az Akadémia közfeladataihoz kapcsolódó néhány további kiemelt tevékenysége

I. NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya az MTA Alapszabályának megfelelően 2022-ben is ellátta az Akadémia közfeladataiból az osztály tudományterületeit (irodalom- és kultúratudomány, klasszika-filológia, néprajztudomány, nyelvtudomány, orientalisztika és zenetudomány, valamint művelődéstörténet, színház- és filmtudomány) érintő feladatokat.

Figyelemmel kísérte a tudományágai terén az egyetemeken és az ELKH¹⁰ BTK Irodalomtudományi Intézetében, Néprajztudományi Intézetében, Zenetudományi Intézetében, valamint a Nyelvtudományi Kutatóközpontban folyó tudományos tevékenységet; a volt akadémiai kutatóintézetek vezetői az osztályülések állandó meghívottai.

Az I. Osztály két évig tartó munkájának fontos eredménye az új doktori követelményrendszer hatálybalépése 2022. szeptember 1-től.

Jelentős szakmai siker az I. Osztály tagjainak részvétele az MTA által 2022-ben indított Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program négy nyelvészeti témájú alprogramjában: Magyar Nemzeti Helynévtár Program, A magyar nyelv digitális támogatása a magyar tudományosság szolgálatában, A magyar nyelv digitális fenntarthatósága, Álhírek, áltudományos nézetek nyelvészeti azonosítása.

Doktori pályázatok

2022-ben a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 7 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

A humán tudományok alapkérdéseit felvető tudományos konferenciák szervezése:

- „*Nulla salus bello* vagy jöhet háborúból üdv?” – interdiszciplináris konferencia (2022. május 9.)
- „A Petőfi-kutatás helyzete: eredmények és feladatok” című konferencia (2022. november 7.)
- „Múltunk színeváltozásai, Csíksomlyó és az Egri Csillagok mint emlékezethely” című konferencia (2022. november 14.)

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya együttműködik többek között a Latin Nyelv Nagyszótára (Tesaurus Linguae Latinae), a Nyelvészek Állandó Nemzetközi Bizottsága (Comité International Permanent de Linguistes), valamint a Nemzetközi Zenetudományi Társaság (International Musicological Society) nemzetközi szervezetekkel.

¹⁰ 2023. szeptember 1-jétől Magyar Kutatási Hálózat (angolul Hungarian Research Network, rövidítve HUN-REN) lett a neve.

Az I. Osztály több formában tart kapcsolatot a határon túli magyar tudományosság képviselőivel, a köztestület külső tagjaival, és a különféle díjakra rendre javasol határon túli tudósokat. Az online osztályüléseken rendszeresen részt vesznek külső tagok: egy külső tag az USA-ból minden alkalommal, több külső tag Erdélyből és Kárpátaljáról alkalmanként.

II. FILOZÓFIAI ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A II. Osztály az önkormányzatok és az egyesületek megkeresése alapján állásfoglalást, ajánlást tesz a közterület-elnevezési és egyesületek névhasználati kérelmek ügyében.

A II. Osztály és a Műszaki Tudományok Osztálya kezdeményezésére a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya támogatásával javaslatot készítettek a hazai műemlékvédelem megújítására.

Ezenkívül a II. Osztály több esetben foglalkozott a közoktatás (l. állásfoglalás: <https://mta.hu/ii-osztaly/a-filozofiai-es-a-tortenettudomanyok-osztalyanak-nyilatkozata-a-kozoktatas-kapcsan-112610>) és tanárképzés helyzetével. A Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya egyöntetű szavazással csatlakozott az oktatás helyzetéről és a tanárokkal való szolidaritásról kiadott nyilatkozathoz.

Doktori pályázatok

2022-ben a Filozófiai és Történettudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 15 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „A mai magyar tanárképzés helyzete és problémái” című tudományos ülés (MTA 195. közgyűléséhez kapcsolódó rendezvény, 2022. május 20.) konklúziója (az ismertetett adatokra figyelemmel), hogy sürgető prioritás a tanárok utánpótlásának tervezéséért felelős központi szervezet, valamint megalapozott tervezési módszertan kialakítása. Ugyanakkor a bemutatott tudományos eredmények azt tanúsítják, hogy a neveléstudomány vezető kutatói (kutatásaik alapján) rendelkezésre tudják bocsátani azokat az elméleti és gyakorlati modelleket, amelyek alapján a pedagógusképzés fejlesztése rendszerszinten egészlegesen és mégis átgondolt, nemzetközileg is elfogadott taglalásban tervezhető.
- Az „Aranybulla 800” című interdiszciplináris konferencia (MTÜ-höz kapcsolódó rendezvény, 2022. november 10.) a neves évforduló alkalmából az Aranybulla és kora – a királyi rezidencia, az udvari kultúra, a gazdasági reformok és a genetikai vizsgálatok eredményei – mellett annak kései recepcióját mutatta be az irodalomban, a zenetudományban, a tankönyvirodalomban, a populáris irodalomban és a politikai gondolkodásban.
- „A magyar kisebbségek 100 éve” című konferencia (2022. szeptember 22-23.) célja az volt, hogy az elmúlt 30 év kutatási eredményei alapján számot adjon a Kárpát-medencei magyar kisebbségek legtagább értelemben vett – gazdasági, társadalmi, jogi, politikai és kulturális aspektusok – helyzetének alakulásáról 1920-tól 2020-ig.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Filozófiai és Történettudományok Osztálya tudományos bizottságain keresztül kapcsolatot ápol többek között a szakterületéhez kapcsolódó egyetemekkel, kutatóintézetekkel és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalával, valamint hatékonyan ellátja a tudományterülete képviseletét a mértékadó hazai és nemzetközi szakmai munkabizottságokban, szerkesztőbizottságokban és

szervezetekben: Comité International des Sciences Historiques (CISH) (Történettudományok Nemzetközi Bizottsága); International Union of History and Philosophy of Sciences Division of Logic, Methodology and Philosophy of Science (IUHPS/DLMPS) (Nemzetközi Tudománytörténeti és Tudományfilozófiai Unió Tudomány- Logika, Módszertan és Filozófia Részleg); International Union of History and Philosophy of Sciences Division of the History of Science and Technology (IUHPS/DHST) (Nemzetközi Tudománytörténeti és Tudományfilozófiai Unió Tudomány- és Technológiatörténeti Részleg); International Economic History Association (IEHA) (Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság); Comité International d'Histoire de l'Art (CIHA) (Nemzetközi Művészettörténeti Bizottság); International Union of Psychological Sciences (IUPsyS) (Nemzetközi Pszichológiatudományi Szövetség)

III. MATEMATIKAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Matematikai Tudományok Osztálya figyelemmel kísérte és rendszeresen értékelte a szakterületéhez kapcsolódó hazai és nemzetközi tudományos kutatások eredményeit, kutatási irányait, valamint javaslatokkal segítette a kutatások szervezését és gondozását.

Doktori pályázatok

2022-ben a Matematikai Tudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 2 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „Nagy hálózatok és mesterséges intelligencia” című előadássorozat, az MTA 195. közgyűlése keretében;
- „Rényi100” konferencia: Rényi Alfréd születésének 100. évfordulójának (1921. március 20.) alkalmából az ELKH Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet és a Magyar Tudományos Akadémia közös konferenciát szervezett a modern valószínűségszámítás, gráfelmélet és hálózatok, információelmélet, dinamikus rendszerek és egyéb területek témáiban, Rényi Alfréd szellemi örökségének bemutatásával. A rendezvényt a Magyar Tudományos Akadémia és Matematikai Tudományok Osztálya támogatta.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Matematikai Tudományok Osztályának tagjai – az ELKH Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet, valamint több egyetem kutatóiként és oktatóiként – számos workshopon, konferencián, nemzetközi konferencián adtak elő, és sokan ezek programbizottságaiban és szervezésében is részt vettek.

A III. Osztály részéről az MTA-t képviselő egyesületek a Bolyai Matematikai Társulat, valamint a Magyar Operációkutatási Társaság, közülük a Bolyai Matematikai Társulat két nemzetközi szervezetben látja el a képviseletet, melyek az International Mathematical Union (IMU) és a European Mathematical Society (EMS).

Lovász Lászlót, az MTA volt elnökét 2022-ben beválasztották az Európai Kutatási Tanács Irányító Testületébe (ERC).

IV. AGRÁRTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

2022-ben a IV. Osztály a NÉBIH által kezdeményezett Mikotoxin Platform megalakításában és a

kialakított munkabizottságok munkájában folyamatosan részt vett. Ennek előzménye, hogy az osztály az előző évben a keveréktakarmányok maximális mikotoxin-szintjére vonatkozó javaslatot készített. A Mikotoxin Platform célja a hazai mikotoxinokkal kapcsolatos kutatások koordinálása, valamint a takarmányokra vonatkozó mikotoxin-határértékek folyamatos felülvizsgálata.

A IV. Osztály Talajtani, Vízgazdálkodási és Növénytermesztési Tudományos Bizottsága állásfoglalást készített a *Földminősítésről, földértékelésről és az ezekhez szükséges modern információbázisról*. Az Agrárminisztérium részéről az állásfoglalás szakmai felvetéseit aktuálisnak értékelték, azonban új földminősítési rendszer hiánya miatt a kérdést a jelen beszámoló tárgyében nem tűzték napirendre, a konzultációt az érintettek kölcsönösen és következetesen fenntartották a továbbiakban.

Ezenkívül e bizottság részvételével készült el az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) Vízügyi Tudományos Tanács „Magyarországon 2022-ben kialakult aszályról” című dokumentum.

A IV. Osztály Talajtani, Vízgazdálkodási és Növénytermesztési Tudományos Bizottsága és az MTA Debreceni Területi Akadémiai Bizottsága által koordinált munkabizottságok jelentős eredményei:

- A Magyar Mérnöki Kamara Vízgazdálkodási tagozatával áttekintették az öntözésfejlesztés, precíziós öntözési megoldások területén végzett kölcsönös továbbképzés és információcsere lehetőségeit.
- A Tiszántúli Vízügyi Igazgatósággal (TIVIZIG) történt egyeztetés együttműködési megállapodás céljából, melynek keretében áttekintették az igazgatóság által koordinált öntözési feladatokat, valamint a vízkormányzással kapcsolatos elérhető információkat.
- Az Alföldvíz szakembereivel egyeztettek a szennyvíziszap kihelyezéssel, valamint a tisztított szennyvízzel történő alternatív öntözési és tápanyagutánpótlási lehetőségekkel kapcsolatos kutatási irányokról.

2022-ben indult az „Agrárbiotechnológia és precíziós nemesítés az élelmiszerbiztonságért” Nemzeti Laboratórium (NL) program, amelyben Balázs Ervin akadémikus, osztályelnök a konzorcium vezetője. Az NL a hazai agrárkutatás történetének egyik legjelentősebb összefogásával jött létre (ELKH ATK, ELKH SZBK, MATE). A projekt Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve keretében 4 évre összesen 2,431 milliárd forint vissza nem térítendő támogatásban részesül az Európai Uniótól, valamint a hazai költségvetésből. A projekt az agrárökoszisztéma főbb elemeit, a mikroba-növény-állat kapcsolatrendszer foglalta magába, közös célként megjelölve a WHO „One Health-szemléletű” élelmiszerbiztonságot. Az NL aktívan részt vesz a nemzeti felsőoktatásban, a jövő tudósnemzedékének képzésében és a tudástranszferben.

A bizottságok növénynemesítő tagjai által bejelentett fajták állami elismeréseket és szabadalmi oltalmat kaptak.

Doktori pályázatok

2022-ben az Agrárudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 1 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „68. Növényvédelmi Tudományos Napok” (2022. február 22.), a tudományos szempontból kiemelkedő jelentőségű hazai növényvédelmi konferencia rangját Nagy István agrárminiszter részvétele és megnyitóbeszéde emelte.
- „A talajtermékenység fenntartása nélkülözhetetlen természeti erőforrásaink hosszú távú megőrzésében” című rendezvény, Németh Tamás akadémikus, az MTA volt főtitkára

(† 2023.) születésének 70. évfordulója tiszteletére, a IV. Osztály és annak Talajtani, Vízgazdálkodási és Növénytermesztési Tudományos Bizottsága, valamint az ELKH ATK Talajtani Intézet MTA 195. közgyűlését kísérő tudományos rendezvénye (2022. május 18).

- „A precíziós gazdálkodás és digitális technológiák szerepe a biomassza alapú gazdaságban” című, az MTA 195. közgyűlését kísérő tudományos rendezvény (2022. május 24). A IV. Osztály, az Agrár-és Bioműszaki Tudományos Bizottság és a Körforgásos Gazdaság Osztályközi Állandó Bizottság közös rendezvénye.
- „A hazai élelmiszerbiztonság kihívásai” című tudományos ülés (2022. november 30.), a IV. Osztály Állatorvos-tudományi Bizottsága szervezésében, az MTÜ keretében.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

Az Agrártudományok Osztálya az államigazgatás különböző szerveivel – Agrárminisztérium, Agrárkamara, FM intézetekkel (NAIK), EMMI (2022-től KIM) – évek óta folyamatos és eredményes együttműködést alakított ki. Az Agrárminisztériummal a közvetlen kapcsolatot biztosítja, hogy az Osztály ülésein az agrárminiszter delegáltja állandó meghívottként vesz részt.

2022-ben Pauk Jánost, az MTA doktorát választották a Magyar Növénynevelők Egyesülete elnökének, valamint további öt bizottsági tag bekerült az elnökségbe.

A IV. Osztály nemzetközi kapcsolatrendszere sokrétű, bizottságain keresztül képviseletet lát el többek között a következő projektekben/szervezetekben: EU H2020 BIOEASTsUP, EU H2020 101036768-NeoGiANT (2021-2025), WATERAGRI H2020-as projekt, RUN EU projekt, epicatch COST program, Club of Bologna, European Rural History Organisation (EURHO).

A Növénynevelési Tudományos Bizottság tagja, Vida Gyula, az MTA doktora a Vetőmagszövetség Szakmaközi Szervezet és Terméktanács (VSZT) fajtatulajdonosi termékpályájának választott vezetője, alelnöki pozícióban vesz részt a VSZT munkájában, valamint az Európai Vetőmagszövetségben (Euroseeds) Magyarország képviselője a döntéshozó testületben. A hazai növénynevelők egy része az Európai Növénynevelők Szövetségének (EUCARPIA) is tagja.

V. ORVOSI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

Az Orvosi Tudományok Osztálya Kovács L. Gábor akadémikus, osztályelnök-helyettes vezetésével kidolgozta „A tudományos ismereteket gazdagító tudományos, kutatási és innovációs tevékenységek az orvos- és egészségtudományok területén és értékelésük a Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Tudományok Osztályán” című állásfoglalást.

Csiba László akadémikus szerkesztésében, az Egészségügyi Szakmai Kollégium 9 tagozatának vezetője együttműködésével elkészült és nyomtatott formában megjelent „A hazai orvosi szakmák helyzete és perspektívái a 21. század elején” című kiadvány II. kötete, amit az V. Osztály megküldött az illetékes kormányzati vezetők számára.

Megalakult a „Mozgásszervi- és Sporttudományi Osztályközi Állandó Bizottság”, amit az előző évben a Testnevelési Egyetem rektora kezdeményezett. Az V. Osztály (10 fő) mellett a bizottságba tagokat delegált a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya (3 fő), a Biológiai Tudományok Osztálya (2 fő), a Műszaki Tudományok Osztálya (1 fő) és a Filozófiai és Történettudományok Osztálya (1 fő). A gesztor szerepét az Orvosi Tudományok Osztálya, a bizottság elnöki feladatait Poór Gyula akadémikus látta el.

Doktori pályázatok

2022-ben az Orvosi Tudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 15 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „A Long Covid: A járvány hosszantartó következménye” című tudományos szimpózium nemzetközi együttműködésben valósult meg Sándor Szabó, az MTA külső tagja és Müller Veronika, az MTA doktora szervezésében, az MTA 195. közgyűlése keretében (2022. május 5). A hazai szakértők mellett előadást tartottak az Egyesült Államok, Ukrajna, Görögország és Németország neves szakértői.
- „Covid19, vírusok, vakcinák, rák, betegek” címmel rendezték meg Karikó Katalin, az MTA tiszteleti tagja¹¹ munkásságának tiszteletére a tudományünnepi programot, Oláh Edit akadémikus szervezésében (2022. november 7).
- „Haladás a mozgásszervi gyógyászat és sporttudomány területén” címmel, Poór Gyula akadémikus, a Mozgásszervi- és Sporttudományi Osztályközi Állandó Bizottság elnöke által szervezett MTÜ-rendezvény (2022. november 22).

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

Az Orvosi Tudományok Osztályát a világ tudományos akadémiáit képviselő szervezetben (InterAcademy Partnership, IAP) Kosztolányi György akadémikus, élettudományi alelnök képviselte, a Nemzetközi Agykutató Szervezetben (International Brain Research Organization) Freund Tamás, az MTA elnöke, az Európai Orvostudományi Akadémiák Szövetségében (Federation of the European Academies of Medicine) pedig Vécsei László akadémikus képviselte. Schaff Zsuzsa akadémikus († 2023) az Egészségügyi Tudományos Tanács Tudományos és Kutatásetikai Bizottságának elnöki feladatait látta el, a bizottság 2022-ben 597 beadványt véleményezett.

VI. MŰSZAKI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A VI. Osztály, a Nemzeti Víz tudományi Programmal és a Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottsággal együtt, rendszeresen végzi természetes folyóvizeink, és tavaink fejlesztési programjainak értékelését. Az MTA fontos törekvése, hogy érdemben járuljon hozzá az ország energiapolitikai stratégiájának tudományos megalapozásához. Ez számos diszciplínát érintő, sokrétű feladat, amelynek bázisát a Műszaki Tudományok Osztálya és tudományos bizottságai adják.

2022-ben a VI. Osztály és a Filozófiai és Történettudományok Osztálya kezdeményezésére a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya támogatásával javaslatot készítettek a hazai műemlékvédelem megújítására.

Megalakult az Építészettörténeti, Építészetelméleti és Műemléki Állandó Bizottság, aminek munkájában az osztály jelentős tevékenységet végez több másik tudományos osztály képviselővel.

A Műszaki Tudományok Osztályához és bizottságaihoz tartozó tagok nagyon intenzív publikációs,

¹¹ A 2023-as orvosi-élettani Nobel-díjat Karikó Katalin és Drew Weissman kapták megosztva biokémiai felfedezéseikért, amelyek lehetővé tették egy hatékony mRNS-alapú vakcina kifejlesztését a Covid19 ellen.

könyvszerzői, véleményezési és szabadalmazási tevékenységet folytattak.

Doktori pályázatok

2022-ben a Műszaki Tudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 13 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- A „Tudomány és Parlament: A nemzeti energiapolitika stratégiai kihívásai” MTÜ-rendezvény Imre Attila, az MTA doktora, a VI. Osztály Energetikai Tudományos Bizottsága elnöke, valamint Dr. Oberfrank Ferenc köztestületi igazgató szervezésében valósult meg (2022. november 10). A rendezvény első részében a szakpolitika és a tudomány legavatottabb képviselői mutatták be a nemzeti energiapolitika új stratégiai kihívásait az energiaellátás diverzifikációjával, a nemzeti ellátás biztonságával, a háború és a geopolitikai helyzet alakulásának rövid és hosszú távú hatásaival és a környezeti fenntarthatósággal összefüggésben. Az ülés második részében kerekasztal-beszélgetés keretében szakpolitikusok, ipari és tudós szakértők párbeszédére, szakmai vitájára került sor, és a hallgatóság is lehetőséget kapott kérdések feltételére a kerekasztal résztvevőinek. Freund Tamás, az MTA elnöke kiemelte annak jelentőségét, hogy az MTA érdemben hozzájáruljon az energiapolitikai stratégia tudományos megalapozásához.
www.youtube.com/results?search_query=Tudom%C3%A1ny+%C3%A9s+Parlament
Forrás: MTA YouTube-csatornája.
- „Az energiaellátás biztonsága – hogyan, merre?” című tudományos ülés (2022. november 15.) olyan aktuális kérdésekkel foglalkozott, amelyek a járvány és az orosz-ukrán háború generálta gazdasági válság miatt kerültek az egész társadalom fókuszába (a nukleáris energia felhasználása, a megújulók és a használatukhoz szükséges energiatárolási módszerek fejlődése, a folyamatosan szigorított energetikai előírások ipari és lakossági fogyasztókra való hatása, az energiaszegénység kérdésköre).
- „A sokszínű elektrotechnika” című rendezvény keretében az Elektrotechnikai Tudományos Bizottság tagjai bemutatták tudományos eredményeiket a villamosgépek, villamoshajtások, diagnosztika, elektromos hajtású járművek, e-mobilitás, villamosenergia-rendszerek, energiatermelés, elektromágneses térszámítás témakörökben, bemutakoztak továbbá a legújabb egyetemi laboratóriumok is (2022. november 18).
- Az „Alapkutatások a közlekedésben” című rendezvény bemutatta (2022. november 23.) a közlekedést érintő legújabb kutatásokat és eredményeiket. Ismertette a közlekedésben alkalmazható új technológiákat, amelyek figyelembe veszik a fenntarthatósági igényeket is.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Műszaki Tudományok Osztálya kiterjedt tudományos bizottsági hálózattal rendelkezik, melyek intenzív szakmai munkát végeznek, ezzel is hozzájárulva az osztály és a szakterületileg kapcsolódó köztestületi tagok aktív megjelenéséhez a hazai és a nemzetközi tudományos életben.

A VI. Osztály többek között a következő nemzetközi bizottságok munkájában vesz részt:

Nemzetközi Elméleti és Alkalmazott Mechanikai Szövetség (International Union of Theoretical and Applied Mechanics IUTAM), Nemzetközi Rádiótudományi Szövetség (International Union of Radio Sciences URSI), Nemzetközi Automatika Szövetség (International Federation of Automatic Control IFAC), Vákuumtudomány Technikai Alkalmazásának Nemzetközi Uniója (International Union for Vacuum Science, Technique and Application IUVSTA), Nemzetközi Öntözés és Vízrendezési Szövetség (International Commission on Irrigation and Drainage ICID), Gépek és

Mechanizmusok Elmélete Nemzetközi Szövetség (International Federation for the Promotion of Mechanism and Machine Science IFToMM), Nemzetközi Szín Egyesület (Association Internationale de la Couleur AIC), Mechanikai Tudományok Nemzetközi Központja (International Centre for Mechanical Sciences CISM).

VII. KÉMIAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Kémiai Tudományok Osztálya javaslatot dolgozott ki az MTA doktori eljárás idejének rövidítésére.

A VII. Osztály és a Fizikai Tudományok Osztálya kezdeményezésére indították el a nagy tudományos infrastruktúrák fenntartásának és elérhetőségének áttekintését a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatallal és a Kulturális és Innovációs Minisztériummal együttműködve. 2022-ben sikeresen folytatódott a „Hónap publikációja” rovat a VII. Osztály honlapján. Ehhez minden hónapban kiválasztásra kerül 2-3 kiemelkedő, a közelmúltban megjelent publikáció. A kiemelkedő közlemények kiválasztását ad hoc bizottság végzi, amelynek két nemzetközi szinten kiemelkedő kémikus tagjához (Vancsó Gyula, az MTA külső tagja és Penke Botond, az MTA rendes tagja) a bizottság elnökének javaslatára (Vancsó Gyula) Nagyné László Krisztina professzor asszony személyében újabb tag kapcsolódott. Peter Stang, az MTA tiszteleti tagja a bizottság tiszteletbeli elnöke lett.

Doktori pályázatok

2022-ben a Kémiai Tudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 7 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „A megújuló energiaforrásokról közérthetően: csodaszer vagy zsákutca?” címmel Janáky Csaba tartott előadást a Tudományünnep+ rendezvénysorozat keretében (2022. november 10). Az előadást az MTA YouTube-csatornáján mintegy 15 ezren tekintették meg, ezzel az MTÜ egyik legsikeresebb előadása volt.
- A „Christmas Lecture” előadássorozat (VII. Osztály) harmadik, nagy sikerű online előadását 2022. december 15-én a nemzetközi hírvégyészgyógyszerkutató Bodor Miklós (University of Wisconsin – Madison), az MTA külső tagja tartotta „Retrometabolikus gyógyszertervezés: elmélet, fejlesztés és klinikai sikerek” címmel. A „Christmas Lecture” előadássorozat célja kiemelkedő kutatók munkásságának átfogó bemutatása, a szélesebb tudományos közösség számára.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Kémiai Tudományok Osztálya aktív kapcsolatot tart fenn a Magyar Kémikusok Egyesületével, az IUPAC szövetséggel (International Union of Pure and Applied Chemistry) és az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság (EMT) Kémiai Szakosztályával, amellyel 2014-ben együttműködési megállapodást írt alá. 2022-ben együttműködés indult a Kutató Tanárok Országos Szövetségével.

A tudományos és munkabizottságok számos ipari kapcsolattal (pl. Richter Gedeon Vegyészeti Gyár, Servier Kutatóintézet Zrt., MOL Nyrt.) rendelkeznek, a hatékony együttműködés különböző formáit alakították ki kutatás-fejlesztési és civil szervezetekkel, valamint oktatási intézményekkel egyaránt.

VIII. BIOLÓGIAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Fertő tóval kapcsolatos, 2021. évi osztály-állásfoglalást követően, 2022-ben újabb szakmai állásfoglalást fogalmaztak meg a témában: a VIII. Osztály „továbbra is fenntartotta, hogy a tervezett nagyberuházás helyett egy jóval mérsékeltebb rekreációs fejlesztés – ökológiai szempontból – sokkal kívánatosabb lenne.” (Forrás: 30/2022. (II. 8.) számú osztályhatározat, részlet)¹².

Az Ökológiai Tudományos Bizottság állásfoglalást adott ki, melyben felhívta a figyelmet a scientometrics.org használatának korlátaira a kutatók tudományos teljesítményének megítélésében. Ezenkívül a Bizottság előkészített egy összefoglaló anyagot a hazai ökológia 2019–2021 időszakra vonatkozó legfontosabb tudományos eredményeiről.

Valkó Orsolya, az MTA doktora, munkacsoport vezetője volt a European Academies Science Advisory Council (EASAC) „Regenerative Agriculture in Europe – A critical analysis of contributions to the European Union Farm to Fork and Biodiversity Strategies” című nemzetközi jelentés alkotógárdájának. A szakmai anyagot az MTA székházában ismertették nyilvános előadóülés formájában. Forrás: https://mta.hu/tudomany_hirei/az-akademian-ismertetik-az-easac-uj-jelenteset-az-europai-regenerativ-mezogazdasagrol-112053.

Az MTA Nemzeti Agykutatási Program 3.0 Programtanácsának tagja lett Lénárd László akadémikus, osztályelnök és Soltész Iván, az MTA külső tagja.

Doktori pályázatok

2022-ben a Biológiai Tudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 7 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „Lányi Béla Tudományos Nap és Virologiai Nap” – mikrobiológiai tudományos ülés, ami egyúttal a *tudományos továbbképzés* szerepét is betölti. Célja olyan alkalmak megszervezése, ahol a továbbképzés vizsgával zárul és a megfelelő szakterületen kreditpont értéke is van (2022. február 23. és április 6.), mindkét esemény a Nemzeti Népegészségügyi Központ, a Semmelweis Egyetem, a VIII. Osztály Mikrobiológiai Osztályközi Tudományos Bizottsága és a Magyar Mikrobiológiai Társaság közös rendezvénye volt.
- „A természeti katasztrófáktól az emberi mikroszenyezés okozta lappangó veszélyekig” című nagy sikerű tudományos ülés (2022. június 9.), a VIII. Osztály Környezet és Egészség Osztályközi Állandó Bizottsága, a Nemzeti Népegészségügyi Központ, a Magyar Környezetvédelmi Egyesület és a Magyar Polgári Védelmi Szövetség közös szervezésében.
- A *neurobiológia*, a *bionika* és a *ballás molekuláris mechanizmus* területén szervezett tudományos ülések az MTÜ keretében. Néhány kapcsolódó rendezvény:
 - „Bionika az alapkutatástól a felhasználásig” (2022. november 18.), az MTA Biofizikai Osztályközi Tudományos Bizottság, az MTA Bioinformatikai Osztályközi Tudományos Bizottság, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Információs

¹² 30/2022. (II. 8.) számú osztályhatározat: „Az utóbbi hetekben a Fertő tó partjára tervezett nagyberuházás kérdésköre jelentősen átpolitizálódott. A Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Tudományok Osztálya, a Diverzitásbiológiai és az Ökológiai Tudományos Bizottságok szakmai ajánlása alapján, 2021. december 14-én állást foglalt a beruházás kérdésében. Az MTA Biológiai Tudományok Osztálya továbbra is fenntartja, hogy a tervezett nagyberuházás helyett egy jóval mérsékeltebb rekreációs fejlesztés – ökológiai szempontból – sokkal kívánatosabb lenne. Az MTA Biológiai Tudományok Osztálya állásfoglalása nem politikai, hanem szakmai alapokon nyugszik.”

Technológiai és Bionikai Kar és a Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar közös rendezvénye.

- „Van új a NAP 3.0 alatt” – szimpózium (2022. november 9.), az MTA Neurobiológiai Tudományos Bizottságának szervezésében megrendezésre kerülő tudományos ülés.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Biológiai Tudományok Osztálya nyolc nemzetközi tudományos szervezetben képviseli az Akadémiát a biokémia – molekuláris biológia, biofizika, hidrológia, ökológia és az idegtudományok területén.

A Magyar Mikrobiológiai Társaság a szakterületileg illetékes tudományos bizottsággal karöltve akkreditált továbbképzéseket tart. A Magyar Immunológiai Társaság és az Immunológiai Osztályközi Tudományos Bizottság felelős az „Immunológia Napja” rendezvény szakmai programjának összeállításáért.

A bizottságok tagjai számos nemzeti parkkal, természetvédelmi egyesülettel tartanak kapcsolatot, ezzel is hozzájárulva a környezet megővéseért tett erőfeszítésekhez.

IX. GAZDASÁG- ÉS JOGTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A IX. Osztály tudományos bizottságai és albizottságai révén 2022-ben kiemelten foglalkozott többek között a fenntartható gazdasági fejlesztések hazai és határmenti lehetőségeinek fejlesztésével, aminek eredményeként több hazai, külhoni és nemzetközi szinten szakmailag illetékes intézménnyel együttműködve újabb területi kutatások, valamint a vidékfejlesztéshez kapcsolódó új szakok, továbbképzések indultak el.

A IX. Osztály egyöntetű szavazással csatlakozott az oktatás helyzetéről és a tanárokkal való szolidaritásról kiadott nyilatkozathoz (1. állásfoglalás: <https://mta.hu/i-osztaly/a-filozofiai-es-a-tortenettudomanyok-osztalyanak-nyilatkozata-a-kozoktatás-kapcsán-112610>).

Doktori pályázatok

2022-ben a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 5 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „A nemzetközi rendszer és gazdaság új kihívásai – trendforduló idején” (2022. november 3.) elnevezésű, MTÜ keretében tartott tudományos ülés az MTA IX. Osztály Nemzetközi és Fejlődéstani Tudományos Bizottságára építve, annak profiljához illeszkedve, multidiszciplináris közelítésben vizsgálta a nemzetközi politikai és gazdasági rendszer új kihívásait, amelyek részint a háborús helyzet, részint a világ gazdaság változó összetevői révén jelentkeznek. A tanácskozás célul tűzte ki, hogy a különféle tudománysszakok művelői, a különböző intézmények és megközelítések képviselői célzott, egymásra is reflektáló megszólalásaikkal segítsék a kérdéskör jobb megértését, a helyzetelemzést és a kibontakozás alternatív lehetőségeinek felvázolását, kiemelve a Magyar Tudományos Akadémiának, mint a nemzet tanácsadójának szerepét.
- „Társadalomtudományok az Ukrajnai háborúról” (2022. november 23.) MTÜ-rendezvény
- „Változó jelen – változó jövő” (2022. november 28.) konferencia tematikája érintette többek között a 2022. évi népszámlálást, a hazai pénzügyi rendszer változását az elmúlt tíz

évben, a felsőoktatásban nyomon követhető vállalkozói képességet, a fenntarthatóság és a jóllét menedzselési kérdését, kiemelten foglalkozott mindezek mellett a hazai népesség aktuális demográfiai jellemzőivel és lehetséges jövőbeni alakulásával, a körforgásos gazdaság előnyeivel és kockázataival, a V4-es országok számára fenntartható innovációs útvonalakkal.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya kiterjedt tudományos bizottsági hálózattal rendelkezik, melyek intenzív szakmai munkát végeznek, ezzel is hozzájárulva az osztály és a szakterületileg kapcsolódó köztestületi tagok aktív megjelenéséhez a hazai és a nemzetközi tudományos életben.

X. FÖLDTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A doktori minimumkövetelmények 2021-es megújításával a X. Osztály egy hosszabb ideje megoldásra váró kérdésben tett jelentős előrehaladást, ami már 2022-ben éreztette pozitív hatását: a földtudományi doktori pályázatok száma öröndetesen nőtt, az év során nyolc doktori védés zajlott, ami jelentősen felülmúlja az elmúlt évek aktivitását, valamint a doktori utánpótlás szempontjából kulcsfontosságú.

2022-ben jelentős számú tudományos osztályrendezvény, kilenc program valósult meg, ebből öt a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként, az előadóülések több esetben nem kizárólag akadémiai szervezésben, hanem földtudományi tudományos egyesületekkel, társaságokkal való együttműködés keretében valósultak meg.

Doktori pályázatok

2022-ben a Földtudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 6 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „Előadóülés a barlangok és a karszt nemzetközi éve alkalmából” (2022. május 19.): a X. Osztály, az ELKH Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földtani és Geokémiai Intézete, az MTA Természetföldrajzi Tudományos Bizottsága, valamint az MTA Geokémiai, Ásvány- és Kőzettani Tudományos Bizottsága tudományos ülése.
Az előadóülés a Barlangok és Karszt Nemzetközi Éve (International Year of Caves and Karst, 2021–2022) alkalmából mutatta be a hazai karsztos rendszerek és barlangi képződmények kutatásában az utóbbi évtizedekben elért eredményeket. A programon belül az előadások egy része a Springer Kiadó által publikált, „Cave and Karst Systems of Hungary” (szerk. Veress Márton és Leél-Őssy Szabolcs) című könyv fejezeteit mutatta be.
- „200 éve született Szabó József, a hazai geológia megteremtője” című ülés (2022. november 9.), a X. Osztály Földtani Tudományos Bizottságának, Geokémiai, Ásvány- és Kőzettani Tudományos Bizottságának és a Magyarhoni Földtani Társulatnak közös rendezvénye. Szabó József, a magyar geológiai iskola megteremtője születésének bicentenáriuma (1822. március) alkalmából tartott tudományos ülés.
- „A 150 éves Magyar Földrajzi Társaság szerepe a hazai és nemzetközi tudományos életben” című ülés (2022. november 19.), a X. Osztály Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottságának, Természetföldrajzi Tudományos Bizottságának és a Magyar Földrajzi Társaságnak közös rendezvénye. A 2022-ben 150 éves fennállását ünneplő Magyar

Földrajzi Társaság jubileumi évadot záró reprezentatív rendezvénye ugyanott valósult meg, ahol 1872-ben a Társaság megalakult, külföldi földrajzi társaságok képviselőinek részvételével. A program nem csupán a földrajztudományt, hanem a magyar tudományt, Magyarországot is képviselte.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Földtudományok Osztálya 2022-ben együttműködést indított az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesülettel többek között akadémiai támogatási pályázat keretében. A X. Osztály tagjai számos földtudományi szakmai folyóirat, periodika főszerkesztői, szerkesztői, vagy tagjai a szerkesztőbizottságoknak.

XI. FIZIKAI TUDOMÁNYOK OSZTÁLYA

A Fizikai Tudományok Osztálya és a Kémiai Tudományok Osztálya kezdeményezésére indították el a nagy tudományos infrastruktúrák fenntartásának és elérhetőségének áttekintését a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatallal, valamint a Kulturális és Innovációs Minisztériummal együttműködve.

A XI. Osztály folyamatosan monitorozza a fizika területén működő Nemzeti Laboratóriumokat:

- Kvantuminformatika Nemzeti Laboratórium
- ELI Nemzeti Laboratórium
- Nemzeti Lézeres Transzmutációs Laboratórium
- Nanoplaszmonikus Lézeres Fúzió Kutatólaboratórium

Az MTA 195. közgyűlésén és a Magyar Tudomány Ünnepeén a XI. Osztály közreműködésével szervezett kilenc tudományos rendezvény összesen 29.874 megtekintést ért el az MTA YouTube-csatornáján, ami az előző évhez képest 36%-os növekedést jelent.

Doktori pályázatok

2022-ben a Fizikai Tudományok Osztálya javaslata alapján a Doktori Tanács 4 esetben ítélte oda az MTA doktora címet.

Kiemelt jelentőségű rendezvények a teljesség igénye nélkül:

- „A fizika fejlődési irányai” című rendezvény a XI. Osztály éves rendszeres programja, melyen a meghívottak bemutatják az élvonalbeli kutatásaikat (az MTA 195. közgyűlése keretében, 2022. május 5). A 2022. évi Fizikai Díjakat és Akadémiai Díjat nyert kutatók mutatták be szakterületüket és eredményeiket.
- A „Kvantumszámítógépek – mítosz és valóság” – Zimborás Zoltán PhD, a Wigner FK RMI Kvantumszámítás és informatika kutatócsoport vezetőjének előadása (2022. november 9.), a Tudományünnep+ egyik legsikeresebb előadása volt, az MTA YouTube-csatornáján közel 20 ezres nézettséget ért el. Az előadás fő üzenete alapján a matematikai alapok egyre biztosabbak, ígéretes kvantumalgoritmusok születnek, azonban a fizikai, technikai háttér még kialakulóban van.
- „Atomenergetikai innovációk az energiabiztonság és a klímavédelem szolgálatában – globális trendek és hazai kapcsolódások” MTÜ-rendezvény (2022. november 16.): a XI. Osztály, Atommag és Sugárfizikai Tudományos Bizottság Sugár- és Környezetfizikai Albizottsága szervezésében. A rendezvényen a jövő energiabiztonságának egy lehetséges stabil pillérét jelentő új, innovatív koncepciók magyarországi kutatásairól adtak rövid összefoglalót, egyben bemutatták a komoly kihívást jelentő kutatások legfontosabb

eredményeit is. Magyarországon európai uniós finanszírozású pályázati programok keretében igen jelentős, évtizedes háttérű kutatások folynak a 4. generációs reaktorok és SMR-ek témakörében.

A legfontosabb hazai vagy nemzetközi kapcsolatok, együttműködések

A Fizikai Tudományok Osztálya számos hazai és nemzetközi szervezetben vesz részt. A XI. Osztály tevékenységében kiemelt jelentősége van az Eötvös Loránd Fizikai Társulattal megvalósuló (ELFT) kölcsönös együttműködésnek.